

พัฒนาการของหนังสือปกอ่อนด้านเนื้อหา

วรรณกรรมที่สร้างขึ้นด้วยภาพพจน์ทั้งงดงาม เป็นเครื่องช่วยทำให้โลกสดใส แต่ วรรณกรรมไม่จำเป็นจะต้องสร้างขึ้นด้วยความไพเราะ ความละเอียดอ่อนเท่านั้น ควรมีความหมายไม่น่าอ่านด้วย เพราะสิ่งที่หายากกระจ่างก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการเรียนรู้เท่า ๆ กับสิ่งที่สวยงามละมุนละไม¹ วรรณกรรมของไทยที่จัดพิมพ์ในรูปแบบหนังสือปกอ่อน มีจำหน่ายมากกว่า 100 ปีแล้วนั้น คนในสมัยปัจจุบัน และสมัยก่อนบางคน กล่าวหาว่าเนื้อเรื่องของวรรณกรรมยุคแรก ๆ ไร้สาระ แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาในหนังสือปกอ่อนอย่างละเอียดพอสมควร พบว่าเนื้อหาในหนังสือปกอ่อนแต่ละยุคสมัยมีค่าไม่น้อยไปกว่าเนื้อหาในหนังสือปกแข็งเลย ควรจะนับว่าหนังสือปกอ่อนของไทยแต่ละยุคเป็นมรดกตกทอดที่ล้ำค่าให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาเหตุการณ์ ศิลป วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการดำรงชีวิตของคนในชาติ ตลอดจนชีวิตจิตใจของคนในยุคนั้น ๆ ได้มีการแบ่งประเภทของหนังสือตามลักษณะเนื้อหาออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทบันเทิงคดี และ สารคดี

ประเภทบันเทิงคดี (Fiction) หมายถึงหนังสือที่ผู้แต่งเจตนาให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นเบื้องต้น ความรู้เป็นเบื้องหลัง ความเพลิดเพลินนี้ ผู้อ่านอาจวัยต่างวุฒิต่างวัฒนธรรม ก็ย่อมได้รับแตกต่างกันไป²

ประเภทสารคดี (Non-Fiction) หมายถึงหนังสือที่ผู้แต่งเจตนาให้ความรู้เป็นเบื้องต้น ความเพลิดเพลินเป็นเบื้องหลัง มีการให้เหตุผลหรือหลักฐานประกอบ ได้แก่ เอกสาร หรือหนังสือทางวิชาการโดยตรง หรือกึ่งวิชาการ ให้ประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในสาขาวิชาที่หนึ่ง แก่ผู้ศึกษาในสาขาวิชาอื่น อ่านแล้วได้รับความเพลิดเพลิน³

¹นิกร เทวัน (ปกর্ণ บุรณปกর্ণ), "เครื่องจรรูญโลก," สุภาพบุรุษ (18 มกราคม, 2491), 2, 65.

²ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย," ... หน้า 56.

³เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

หนังสือสารคดีไม่เหมือนกับหนังสือวิชาการ หรือหนังสือตำรา (Text) ซึ่งเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาทางวิชาการวิชาใดวิชาหนึ่ง เหมาะสำหรับคนในวงการเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องต่อกันเท่านั้นที่จะอ่าน⁴ และไม่นับว่าเป็นหนังสือปกอ่อนตามความหมายของหนังสือปกอ่อนที่ทำการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ เพราะไม่ใช่หนังสือที่มุ่งผลิตให้แพร่หลาย และสามารถเข้าถึงผู้อ่านจำนวนมาก

การที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของเนื้อเรื่องที่ได้นำมาจัดพิมพ์ในรูปแบบหนังสือปกอ่อนว่าได้มีความคลี่คลายไปในทางใด วิธีที่จะได้ผลดีที่สุดคือ ต้องศึกษาทุกรอบ 10 - 30 ปี จึงได้แบ่งระยะเวลาออกเป็นยุค ๆ และการศึกษาแต่ละยุคอย่างละเอียด

ยุคเดิม (พ.ศ. 2413 - 2442)

ความสนใจของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือปกอ่อน

ในด้านรูปแบบ การบันทึกเรื่องราวลงในสมุดไทย ทั้งเรื่องประเภทบันเทิงคดี และสารคดี มักจะบันทึกเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเป็นส่วนมาก เพราะช่วยให้การบันทึกสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากจดจำได้ง่ายกว่า อีกประการหนึ่ง ผู้ประพันธ์ในสมัยก่อนมีวัตถุประสงค์แน่นอนในการเสนอวรรณกรรมแต่ละเรื่อง เช่น ถ้าต้องการนำเรื่องที่ตนเองไปใช้ขับเสภา จะประพันธ์เป็นคำกลอน ไก่แก้ว เรื่องขุนช้างขุนแผน ถ้าต้องการนำไปใช้ในการเทศนาสั่งสอน จะประพันธ์เป็นร้อย ไก่แก้ว เรื่องมหาชาติคำเทศน์ จากการสำรวจหนังสือปกอ่อนในยุคเดิม ได้พบว่ามีวรรณกรรมประเภทร้อยกรองมากกว่าประเภทร้อยแก้ว กล่าวคือเรื่องประโลมโลก แต่งด้วยกลอนแปด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลอนสุภาพ หรือกลอนตลาด⁵ บทประพันธ์ที่ใช้แต่งนิราศ มักนิยมโคลงสั้น โคลงสี่สุภาพ และกลอนแปด⁶ บทประพันธ์ที่ใช้แต่งสุภาพนิท ใช้ร้อยสุภาพ โคลงสี่สุภาพ และกลอนแปด วรรณกรรมสมัยก่อนเสนอในรูปแบบ

⁴เรื่องเดียวกัน หน้า 117 - 8.

⁵พระยาอนุমানราชชน, ฟื้นความหลัง, เล่ม 4 ... หน้า 4 - 12.

⁶เสนีย์ วิลาวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 400.

ร้อยกรองมากกว่าร้อยแก้ว เพราะผู้ประพันธ์ต้องการใช้จินตนาการ บรรยายธรรมชาติ ได้ถนัด ได้ถ่ายทอดอารมณ์รัก เสรา ว่าเหว หรือบันเหิงไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งต้องการความไพเราะ และความงดงามของภาษา หรือที่เรียกว่า สุนทรียรส (beauty) เช่นเดียวกัน วิธีเสนอเรื่องประโลมโลก ผู้ประพันธ์ใช้วิธีเล่าเรื่อง เริ่มตั้งแต่เกิด เติบโต และมีคูครอง สำหรับวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วนั้น ผู้ประพันธ์มีความมุ่งหมายเพื่อเสนอเรื่องที่มีสาระ ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน มากกว่าที่จะให้เกิดอารมณ์ และความจรรโลงใจ

ในค่านเนื้อหา นักประพันธ์ในยุคเดิมส่วนมากไม่ได้ใช้จินตนาการ สร้างสรรค์บทประพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นเอง มักจะนำเรื่องจากชาดกต่าง ๆ มาดัดแปลงต่อเติม เช่น เรื่องกาที่ไต่เต่าเรื่องมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกในชาดกชื่อ กากาติชาดก กับ สุตตันตีชาดก ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเทศนาชาดกเรื่องนี้แก่ภิกษุรูปหนึ่งที่ต้องการจะสึก เพื่อให้เห็นโทษทางกาม⁷ และเรื่องอุณรุท ไต่เต่าเรื่องมาจากมหากาพย์ภารตะ และคัมภีร์ปุราณะ⁸ นักประพันธ์บางคนที่มีจินตนาการสร้างนิยายขึ้นใหม่ ก็มีความมุ่งหมายในการเขียนเพื่อถวายเจ้านายที่เลี้ยงคุณ หรือที่มีพระคุณแก่ตน จึงเป็นเรื่องที่ใหญ่เขียนให้ผู้ใหญ่อ่าน เช่น สุนทรภู่ เมื่อได้รับพระราชทานแหวนทองคำประดับเพชรจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยหนึ่งวง ก็ได้ประพันธ์เรื่องพระอภัยมณีถวาย พระอภัยมณี แปลว่า เพชร และตั้งชื่อตัวละครสำคัญอีกคนหนึ่งว่า ศรีสุวรรณ ซึ่งหมายถึงเรือนทองคำ เมื่อได้รับพระราชทานสมุทถือเฝ้า สุนทรภู่จึงประพันธ์เรื่อง พระสมุท และเมื่อได้รับพระราชทานคอกบัว ก็ประพันธ์เรื่อง โคบุตร ซึ่งถือกำเนิดจากคอกบัว

อิทธิพลของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์

ผู้ประพันธ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อเนื้อหาของวรรณกรรมในแต่ละยุคสมัย ผู้ประพันธ์หรือ

⁷พรพรวณ ชารานุมาศ, วรรณคดีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา (พระนคร: บรรณกิจ, 2515), หน้า 296.

⁸เสนีย์ วิลาวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 122.

กวีที่ร้อยกรองคำประพันธ์ในยุคเดิม มักจะยึดถือพุทธปรัชญา จึงเสนอโครงเรื่องที่เกิดจาก อวิชา มีรัก โลภ โกรธ หลง และเชื่อในบาปบุญ อีกประการหนึ่ง ผู้ประพันธ์อยู่ในสังคมที่ เปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้า ผู้ประพันธ์ในสมัยนั้นไม่มีความขัดแย้ง คับร่น ไม่ต้องเคียดแค้นใน เรื่องของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ มีความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ เนื้อหาของ วรรณกรรมที่จัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนในยุคเดิมจึงไม่มีปรัชญาทางสังคมและการเมือง ประการสุดท้าย นักประพันธ์ในยุคเดิมมีความรู้สึกซาบซึ้งในความงดงามของธรรมชาติเป็น อย่างยิ่ง บทร้อยกรองส่วนมากจะพรรณนาชมความงามของป่าเขาที่ผ่านไปเกือบทุกเรื่อง ผู้ ประพันธ์หรือกวีรุ่นแรกของไทยเน้นในค่านิยมแบบของวรรณกรรมมาก แสดงความสามารถในค่านิยม ศิลปะการประพันธ์ มีความพิถีพิถันต่ออันตลักษ์ณ์ ยังไม่สนใจในค่านิยมเนื้อหามากนัก เรื่อง ประโลมโลกทั้งหลายจึงมีโครงเรื่องในทำนองเดียวกัน บางเรื่องคล้ายกันมาก เช่น เรื่อง อุนรุทกัมม์ เรื่องรามเกียรติ์ เนื้อเรื่องค่อนข้างคล้ายกันมาก คือ เรื่องอุนรุท มีพระยายักษ์ชื่อ พระเจ้ากรุงพวน ครองรัตนนคร ประพฤติเป็นพาล ครึ่งหนึ่งทำอุบายลอบเข้าชมนางสุจิตรา พระอิศวรทูลเชิญพระนารายณ์ อวตารลงมาเกิดในเมือง ณรงกา ทรงพระนามว่า พระบรม-จักรกฤษณ์ มีมเหสีชื่อ จันทมาลี และโอรสชื่อ ไกรสุท ท่อมมา พระไกรสุทไค่อกิเฆกกับ นางรัตนมา มีโอรสชื่อ อุนรุท ซึ่งไค่อกิเฆกกับนางศรีสุดา พระอิศวรมีเทวบัญชาให้นางสุจิตรา ชายาของพระอินทร์ลงไปเกิดในคอกขั้ว ฤาษีสุชาวาศเก็บไปเลี้ยงไว้ ทั้งชื่อว่า ศรีอุษา ท่อม มา พระเจ้ากรุงพวนขอไปเลี้ยงเป็นธิดาบุญธรรม วันหนึ่ง พระอุนรุทพานางศรีสุดาไปล่าสัตว์ เทวดาแปลงเป็นกวางมาล่อ พระอุนรุทติดตามไปกับพระพี่เลี้ยง

หนังสือปกอ่อนที่ได้รับความนิยมมากในยุคเดิม

หนังสือปกอ่อนที่ได้รับความนิยมมาจัดพิมพ์เป็นเรื่องแรก และเป็นหนังสือขายดีในยุคเดิม คือเรื่องพระอภัยมณี เป็นหนังสือนิทานค่ากลอนที่ที่สุด และมีชื่อที่สุดของสุนทรภู่ เค่าโครง เรื่องเหมือนเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยทั่วไป มีเรื่องย่อ ๆ ดังนี้

พระอภัยมณี และศรีสุวรรณ โอรสกษัตริย์กรุงรัตนมา ไปศึกษาวิชา พระอภัยมณีเลือก เรียนเป่าปี่สามารถทำให้คนหลับได้ ศรีสุวรรณเรียนกระบี่กระบอง พระบิดากวีวขับไล่ออกจากเมือง พระอภัยมณีถูกนางผีเสื้อสมุทรจับไปเป็นสามี ศรีสุวรรณและสหายพราหมณ์ 3 คน

ออกติดตาม ศรีสุวรรณไค่นางเกษรา ธิดาท้าวทศวงศ์ เมืองรมจักรเป็นชายา มีธิดาชื่อ อรุณรัตน์ พระอภัยมณีกับสินสมุทรบุตรชายหนีนางผีเสื้อสมุทรไปอาศัยอยู่กับฤาษีเกาะแก้วพิศดาร และไค่นางเงือกเป็นภรรยา ต่อมาเรือท้าวอสีตราชแห่งเมืองผลึก กับนางสุวรรณมาลี ธิดา ฤๅณมพิศมาตिकाเกาะ พระอภัยมณีและสินสมุทรขอโดยสารกลับเมือง นางผีเสื้อสมุทรอาละวาด จนเรือแตก ท้าวอสีตราชจมน้ำตาย สินสมุทรพานางสุวรรณมาลีขึ้นฝั่งได้ และโดยสารเรือ โจรสุหรังต่อไป โจรสุหรังคิดร้ายทอนางสุวรรณมาลี สินสมุทรจึงฆ่าเสีย สินสมุทรมียกเรือได้ เกิดสู้รบกับศรีสุวรรณและพราหมณ์ทั้งสาม ซึ่งออกตามพระอภัยมณี พอรู้จักกันเลยพากันเดินทาง ต่อไป เมื่อเรือแตก พระอภัยมณีขึ้นฝั่งได้ นางผีเสื้อสมุทรตามมาหา พระอภัยมณีเป่าปี่ นาง จึงตาย ร่างกลายเป็นหินไป อุษเรน โอรสยักษ์ตรีแห่งลังกา คู่หมั้นของนางสุวรรณมาลีผ่าน มารับพระอภัยมณีไปช่วย เมื่อพบขบวนเรือของสินสมุทร อุษเรนขอรับนางสุวรรณมาลี สินสมุทร ไม่ยอมเกิดสู้รบกัน อุษเรนแพ้ได้รับบาดเจ็บกลับไป เมื่อถึงเมืองผลึก พระอภัยมณีได้ครอง เมือง นางสุวรรณมาลีน้อยใจพระอภัยมณีที่ให้สินสมุทรมอบนางแก่อุษเรน จึงหนีไปบวชชี นางวาลี สนมเอกของพระอภัยมณีออกอุบายให้นางสีกแล้วอภิเษกกับพระอภัยมณี ต่อมา อุษเรนกับพระบิดายกทัพมาแก้มือกับพระอภัยมณี แต่แพ้กลับไป เจ้าลังกาตายเพราะถูกอาวุธ อุษเรนตายเพราะถูกนางวาลียั่ว นางละเวง น้องสาวอุษเรนคิดทำศึกแก้แค้นโดยลวงขอ กำลังจากเมืองต่าง ๆ มีทัพเจ้าละมานและทัพอื่น ๆ อีก 9 ทัพ สุกสาคร บุตรพระอภัยมณี กับนางเงือก ซึ่งเดินทางมาจากเมืองการเวกช่วยปราบศึกพ่ายไป พระอภัยมณีนำทัพไปที่ ลังกาตอบแทน แต่พระอภัยมณีและพรรคพวกไปหลงเสน่ห์นางฝ่ายลังกา และเข้าข้างลังกาหมด นางสุวรรณมาลีจึงต้องขอกำลังจากรมจักร และการเวก พราหมณ์โลกเชษฐ์ เมืองการเวก พยายามแก้ไขเหตุการณ์แต่สุดความสามารถ จึงทำพิธีอัญเชิญฤาษีเกาะแก้วพิศดารมาเทศนา ไปรศ การสงครามยุติลงเกิดสันติภาพขึ้นชั่วระยะหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างลากลับบ้านเมือง เสาวคนธ์ ธิดาท้าวการเวก ขอโคตรเพชรของเมืองลังกาไปไว้เมืองการเวก สินสมุทรได้อภิเษกกับ อรุณรัตน์ เสาวคนธ์ไม่ยอมคืนก็กับสุกสาคร เพราะแค้นใจที่ไปหลงนางเมืองลังกา ฝ่าย มังคลา บุตรพระอภัยมณีกับนางละเวง เมื่อเจริญวัยถูกสังฆราชบาทหลวงเมืองลังกาขู่แห้ว จึงก่อสร้างขึ้นศึกโดยยกทัพไปชิงโคตรเพชรมาจากเมืองการเวก แล้วไปที่เมืองผลึกและรมจักร จับนางสุวรรณมาลี ธิดาทองสอง ทลอคจนท้าวทศวงศ์ และมเหสีไปขังไว้ พระอภัยมณีและ

นางละเวงช่วยกันปราบทัพของมังคลาจนแตกไป สุกสาครไค้อภิเษกกับเสาวคนธ์ หัสไชย
น้องชายเสาวคนธ์อภิเษกกับสร้อยสุวรรณ และจันทรสุมิตรา ธิดาฝาแฝดของพระอภัยมณีกับนาง
สุวรรณมาลี สุกสาครไค้ครองลังกา พระอภัยมณีออกบวชเป็นฤาษี นางสุวรรณมาลีและนาง
ละเวงออกบวชกวย

สุนทรภู่ไค้ริเริ่มแสดงความคิดเห็นส่วนตัวบรรยายเรื่อง กล่าวถึงความสามารถของ
หญิงในการทอผ้าและปักครองบ้านเมือง กำหนดให้เด็กมีบทบาทสำคัญเท่าเทียมผู้ใหญ่ รวมทั้ง
จินตนาการเกี่ยวกับความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เช่น กล่าวถึงความกว้างใหญ่ของเรือกำปั่น
ของโจรสลัดหัว สำเภายนต์ของพราหมณ์ ธนูของพราหมณ์ยิงไค้ครั้งละ 7 คอก ทรายราหูของ
นางละเวง โศครเพชรเมืองลังกา สุนทรภู่ไค้้นำเค้าเรื่องบางตอนจากเรื่องสามก๊ก ไซ่ฮั่น
อาหรับราตรี และสงครามเก้าทัพสมัยรัชกาลที่ 1 มาเป็นเหตุการณ์ประกอบโครงเรื่อง
พระอภัยมณี ซึ่งแตกต่างจากนิยายค่ากลอนเรื่องอื่น ๆ ดังที่ เทียนวรรณ ให้ข้อสังเกตว่าไม่มี
อภินิหาร เช่น การเหาะ การแปลงกาย การแปลงศรเป็นไฟ ไม่มีการคุกคามความสามารถของ
ผู้หญิง เช่น เมื่อหญิงสาวและชายหนุ่มถึงตัวกันแล้วในที่ลับ ก็ยังไม่สำเร็จความประสงค์ได้
หรือเมื่อผู้หญิงเข้าที่อับจนตกอยู่ในมือโจร ก็สามารถใช้อุบายแก้ตัวไม่เสียที่แก่โจร และตั้ง
นามตัวละครไค้เหมาะสมกับอุปนิสัยและที่มาของตัวละคร เช่น พระอภัยมณี เพราะจิตใจไม่ผูกเวร
แก่ผู้ไค้ สิ้นสมุท เพราะแม่เป็นนางผีเสื้อสมุทรอยู่ในน้ำ สุกสาคร เพราะแม่เป็นเงือกน้ำ
พาพอนี้ยักษ์มาในทะเล และอุศเรน ก็เพราะเป็นคนใจกล้า ดังนี้เป็นต้น⁹

เนื้อหาของหนังสือปกอ่อนในยุคเดิม

วรรณกรรมย่อมต้องรับอิทธิพลสมัยที่วรรณกรรมนั้นเกิดขึ้น ผู้อ่านต้องการสุนทรียรส
(beauty) ผู้ประพันธ์ต้องสนองตอบ และยอมตอสอดแทรกสัจธรรม (truth) และ
คุณธรรม (goodness) เข้าไว้ในเนื้อเรื่องแต่ละเรื่องกวย แม้ว่าโครงเรื่องของหนังสือ
ประโลมโลกจะซ้ำซากอยู่ในแนวเดียวกัน มีเหตุการณ์ต่าง ๆ คล้ายกัน เช่น ยักษ์รักนาง

⁹สงบ สุริยันทร์, เทียนวรรณ (พระนคร: รวมสาส์น, 2495), หน้า 168-9.

มนุษย์รบกับยักษ์ มีอินนิหาร มีฤทธิ์เหาะได้ ข้ามไม่ตาย ชุบคนตายให้ฟื้นได้ และมีพระอินทร์ หรือเทวดามาช่วยเมื่อถึงคราวคับขันทุกครั้ง พระเอกไม่ต้องใช้สติปัญญาคิดอ่านอะไรก็ชนะ ศัตรูเสมอ เป็นนิยายไปป์คอสตยของ¹⁰ หรือ "รักลูกสาวยักษ์พาภักจนจร แล้วกลับย้อนมาฆ่าพ่อตาย"¹¹ ที่ปรากฏในเรื่องสิงโตทรงภพ เรื่องเช่นนี้ไม่มีในชีวิตจริง แต่เค้าเรื่องแบบนี้มีในวรรณคดีสำคัญ ๆ ของชาติที่เก่าแก่ที่เจริญแล้วด้วยกันทั้งนั้น ความสำคัญของนิยายจะอยู่ที่แนวความคิด ซึ่งมีคติและคำสอนแทรกอยู่ที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านได้รับ ผู้ที่ถูกคุกคามหนังสือประโลมโลก คือผู้อ่านที่ไม่รู้จักแยกแยะโครงเรื่อง และแนวความคิดออกจากกัน หรือไม่รู้จักแยกแยะออกจากกระทู้ มีผู้เปรียบเทียบไว้ว่า "...เหมือนจะบริโภคมลไม่มีเปลือกหนา ต่างว่ามึงคุดหรือเงาะ ขบเข้าทั้งเปลือกก็ฝาดและจะถือเสียว่าเป็นของไม่ควรรบริโภค หรือ ? เข้าใจเช่นนั้นไม่ถูก ควรปอกเปลือกปล่อนเอาแต่เนื้อใน ก็จะมีบริโภคมลลดลง..."¹² แก่นสำคัญของเนื้อเรื่องโคกแกสัจธรรม และคุณธรรม เช่น สัจธรรมในเรื่องกากี คำกลอนแสดงให้เห็นว่า หญิงและชายย่อมมีความปรารถนาในรูป รส กลิ่น เสียง และพยายามทำให้ความปรารถนานั้นได้รับความสำเร็จ สัจธรรมในชีวิตประจำวันของคนไทย การทิ้งหวง อัจฉาวิฆยาของเมื่อน้อยเมียหลวง ในเรื่อง ไชยเชษฐ ความรังเกียจของแม่ผู้ค้อลูกสะกั ในเรื่อง มณีพิไชย (ยอดพระกลิ่น) ความเมตตาของตายายในชนบทในเรื่อง สังข์ทอง และการเชื่อเรื่องหมอกุของเจ้านายและข้าราชการ ในเวลาเดียวกัน ผู้แต่งก็ได้แทรกทัศนคติในเรื่องคุณธรรมลงไปด้วย เช่น กากี ไม่ใช่คุณธรรมควบคุมตนเอง ในที่สุดต้องได้รับโทษ ได้รับความลำบากครากคร่าในที่สุด เรื่องอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ปล่อยให้อคติเข้าครอบงำ ต้องได้รับความทุกข์ ต่อเมื่อสำนึกตนได้จึงจะกลับมีความสุข

¹⁰ คุณพุ่มเป็นผู้กล่าว อ้างถึงใน กระแสร์ มาลาภรณ์, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 12.

¹¹ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 69.

¹² สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธประวัติ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 25; พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2482), หน้า ก.

เรื่องประโลมโลก

เรื่องกาก็คำกลอน โดย เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งเป็นกลอนแปด เพื่อใช้เป็นบทขับร้องในวงมโหรี มีเรื่องย่อดังนี้

ท้าวพรหมทัต แห่งกรุงพาราณสี มีมเหสีรูปงาม ชื่อกาก็ ท้าวพรหมทัตโปรดสกามาก และทรงมีความสามารถเป็นเลิศ ต่อมาพระยาครุฑ ชื่อเวนไตย แปลงกายเป็นชายหนุ่มมาเล่นสกากับท้าวพรหมทัตเนื่อง ๆ ความสง่างามของหนุ่มแปลกหน้าเป็นที่โจษขานระหวางนางสนมกำนัล และทราบไปถึงนางกาก็ นางจึงมาลอบชม ตางฝ่ายต่างพอใจกัน พอเล่นสกาเสร็จแล้ว พระยาครุฑจึงบันดาลฤทธิ์บังแสงตะวันไว้ให้มืด แล้วอุ้มนางกาก็ไปสมสู่ที่วิมานฉิมพลี แต่พระยาครุฑยังปลอมเป็นชายหนุ่มมาเล่นสกากับท้าวพรหมทัตเช่นเคย เพื่ออุลาคเลาและแก้สงสัย พระเจ้าพรหมทัตทรงโศกเศร้าถึงนางกาก็มาก คนชรรพบุรุษรเลขคนตรีถวายมีความสงสัยในชายหนุ่มนักสกา จึงแปลงเป็นโรติกชนพระยาครุฑขึ้นไปบนวิมานฉิมพลี ไล่ไล้โลมนางจนได้เป็นภรรยา แล้วแทรกชนพระยาครุฑลงมาทูลความแก่ท้าวพรหมทัต ต่อมา เมื่อพระยาครุฑได้ทราบว่าคนชรรพได้เซยชมนางกาก็แล้ว จึงนำมากินท้าวพรหมทัต ท้าวพรหมทัตจึงจับนางลอยแพไป นางกาก็จึงตกเป็นภรรยาของพ่อค้าที่กลางทะเล แล้วเปลี่ยนไปเป็นของโจรในป่า ต่อจากนั้นไปเป็นชายาของท้าวทศวงศ์ ในที่สุดเมื่อเมืองพาราณสีสิ้นท้าวพรหมทัต คนชรรพได้ราชสมบัติ แล้วไปชิงนางกาก็มาตั้งเป็นมเหสี

เรื่องลักษณวงศ์ โดยสุนทรภู่ แต่งเป็นกลอนเพลง มีเรื่องย่อดังนี้ ท้าวพรหมทัตถูกนางยักษ์ทำอุบายให้ลุ่มหลง จึงสั่งประหารนางสุวรรณอำภามเหสีเอก ลักษณวงศ์โอรสคิดทามมารคาไป เพชฌภาติใจอ่อนปลอยนางกับลักษณวงศ์ วิรุณมาศพระยาอักษพานางสุวรรณอำภาก็ไปเมือง เกลียกล่อมให้นางยอมเป็นเมีย แคนางออกอุบายขอคืนก่อนไว้ ลักษณวงศ์ออกตามหามารคา ไปอาศัยอยู่กับฤาษี และได้นางเกสรลูกเลี้ยงของฤาษีเป็นเพื่อนเล่น เมื่อลักษณวงศ์เรียนวิชาเจนจบแล้ว ลาฤาษีและนางเกสรไปตามมารคาแล้วพามารคาหนี ท้าววิรุณมาศออกตามถูกศรของลักษณวงศ์ตาย ลักษณวงศ์ยกทัพไปประชิดเมืองมิกา ชวนท้ารบ นางยักษ์อาสารบ พลยักษ์ของลักษณวงศ์จับนางยักษ์ได้ ท้าวพรหมทัตรับสั่งให้ไปดวงทะเล ลักษณวงศ์ไปรับนางเกสร มหิงสาวิชาธรรลัคนางไป เทวคามาช่วย นางเกสรแปลงเป็นพราหมณ์ทามหาสามี ลักษณวงศ์ไคนางยี่สุนริกาท้าวกรรสุริกาถ พราหมณ์พาทพราหมณ์เกสร

มาถวายลักษณะวงศ์ นางยี่หุบหึงพราหมณ์เกษร ออกอุบายให้ลักษณะวงศ์มาพราหมณ์เกษร ศพพราหมณ์เกษรกลับเป็นหญิง ลักษณะวงศ์เสียใจ เชิญศพนางมาประกอบพิธีในเมือง

เรื่องอิงพงศาวดาร

เนื้อหาเกี่ยวกับการสงครามและการเมือง ซึ่งประกอบด้วยยุทธวิธีที่ลึกล้ำ และพลรบที่ยอมพลีชีพเพื่อชาติ มีอยู่ในหนังสืออิงพงศาวดารของชาติต่าง ๆ เช่น จีน และมอญ ได้บรรยายถึงวีรกรรมและอุปนิสัยของบุคคลที่สมควรยกย่อง เชิดชู นับว่าให้คติธรรม และเป็นแบบอย่างที่จะปลุกใจคนในชาติ เช่น เรื่องราชาธิราช พงศาวดารมอญ ซึ่งเรียบเรียงโดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และคนอื่น ๆ เป็นร้อยแก้ว มีเรื่องย่อแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนต้น กล่าวถึงการสร้างเมืองเมาะตะมะ แทรกคติเทพนิยายไว้ด้วย แล้วกล่าวถึงกำเนิดมะกะโท เรื่องพิพพันกับพงศาวดารไทย มะกะโท เป็นบุตรพ่อค้าเมืองเมาะตะมะ เดินทางเข้ามาแสวงหาโชคที่กรุงสุโขทัย สมัยพ่อขุนรามคำแหง เริ่มจากเป็นคนเลี้ยงช้าง จนได้เลื่อนเป็นขุนวัง ทอมาลอบลักนางเทพสุภาสรอยควา พระราชธิดาของพ่อขุนรามคำแหง ไปตั้งตัวเป็นใหญ่ในเมาะตะมะ แกลงทูตมาขอขมา พ่อขุนรามคำแหงทรงพระราชทานนามว่าพระเจ้าฟ้ารั่ว เมื่อ พ.ศ. 1825

ตอนที่สอง กล่าวถึงกำเนิดพระเจ้าราชาธิราช (พระยาน้อย) การสงครามระหว่างพระเจ้าราชาธิราชกับพระเจ้ามณฑิยรทอง (ฝรั่งมังฆ้อง) กษัตริย์พม่า ฝ่ายมอญได้อาศัยความสามารถของอำมาตย์ และนายทหารหลายคน เช่น อำมาตย์ทินมณีกรอก สมิ้งพอเพชร สมิ้งพระราม และสมิงนครอินทร์ เป็นต้น การสงครามส่วนใหญ่มอญเป็นฝ่ายชนะ

ตอนสุดท้าย กล่าวถึงการรักษาน้ำจืดและแม่น้ำของกษัตริย์มอญด้วยสติปัญญา คือ พระเจ้ามหาปิฎกธร ทรงปรึกษาสามารถในกิจการทั้งปวง ทรงทดลองปัญญากับเจ้าประเทศต่าง ๆ บ้านเมืองว่างศึกสงคราม พระเจ้าเชียงใหม่ถวายธิดาให้เป็นอัครมเหสี ทอมาประสูติพระโอรสชิวหาเป็นปานดำ ทรงนามว่า มังมณีนิล บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข

เรื่องนิราศ

นิราศเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่นิยมอ่านกันมากในสมัยก่อน เนื้อหา

บรรยายเกี่ยวกับการเดินทาง และพรรณาถึงความรักควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้สุนทรียรสมากขึ้น สุนทรภูได้แต่งนิราศไว้มาก นิราศของผู้อื่นก็มีไม่น้อย เช่น เรื่องนิราศบางปะอิน กล่าวถึงการเดินทางโดยทางเรือ ไปทางวัดนางนอง ผ่านวัดหนึ่ง วัดนางชี วัดอัมพร วัดบางยี่เรือ วัดสังฆาย ผ่านคลองหลอด คลองบางลำภู ผ่านบางยี่ขัน บางพลัด สามเสน บางซื่อ ถึงจังหวัดนนทบุรี บางหลวง บางไทร ถึงบางปะอิน¹³

เรื่องนิราศพระแท่นดงรัง โดย เสมียนมี เนื้อเรื่องพรรณนาการเดินทางว่า ลงเรือที่หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ผ่านท่าบลงระมาด บางกรวย นครไชยศรี พระปฐมเจดีย์ ไปสิ้นสุดที่บ้านโป่ง เข้าป่ารังถึงพระแท่น เป็นบันทึกการเดินทางพร้อมทั้งให้ความรู้เรื่องพุทธประวัติ และประวัติพระแท่นดงรัง พร้อมทั้งได้รับความเพลิดเพลินไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็จะคร่ำครวญถึงนางตลอดระยะเวลา เพราะ "...ไปพระแท่นดงรังตั้งแต่ครวญ มีได้ชวนขวัญใจไปด้วยกัน กล้วยอยู่ห่างค่างบ้านนาน ๆ ปะ เหมือนเลยละลิมขลุ่ยระลึลย์ แต่ น้ำใจรักคิดนึกถึงถึงทุกวัน จะจากกันเสียหังรักพระวักพะวน..."

...ถึงบางกรวยให้ระทวยระทุกทอก แหม่นว้ายมอกมรณังสิ้นสังขาร
พิแข่งชินกลินกล้าที่รู้ว่าคาญ ทำขึ้นบานแย้มเยื้อนกับเพื่อนกัน มา
กะบึงลูถึงบางอ้อยชาง ไมวาวางววิโยคที่โศกศัลย์ นังคณิงถึงนุช
สุกรว่าพรณ แล้วผายผันรับมาในวาริน กระทบถึงบางขนุนใหญ่ชุนจิคร
นังพินิจนิกในพระไทยถวิล เห็นขนุนหนามูหนุาไมนาถิน แทรศกลิน
ภายในชอปปใจคน เหมือนรูปชัวใจก็เจ้าพิเอย ไมเลือกเลยสุศุแท
แกกสุล ที่รูปคิใจชัวชุกชน ไมเป็นผลคบบยากลำบากใจ แดค้วนอง
ของพิคคิพรอม ควรรณอมแนบชคพิสมีย์ จะประเสริฐเพริศพรังทุก
สิ่งไป ทั้งนำใจคีนักนารักจริง โออาไโดยใจหายเสียคายโฌม เคย
ประโลมเรียมกอกแหมยอกหญิง มาพลักพรากจากนุชสุคประวิง
อนาถนิงหนาวาใจอยู่ในเรือ มาถึงบางขุนกองใหญ่หมองหมาง ระบุ
ทางที่จะไปยังไกลเหลือ โอแค้นมีแตะจะหนาวเนื้อ ไมโค่เสื่อมาหม
ยิงครมใจ สุกรว่าพรณอันอกวิคกนิก ควยความรักเหลือลนพนวิไสย

¹³นิราศ...ปะอิน (พระนคร: โรงพิมพ์นายสิน, ร.ศ. 109 (พ.ศ. 2433),

เรื่องสุภาวีก

หนังสือปกอ่อนในยุคนั้นหลายเรื่อง ซึ่งมุ่งจะให้เป็นการสั่งสอนแก่ผู้อ่าน คือ หนังสือสุภาวีกต่าง ๆ ได้บรรจุคำสอนไว้มาก ในบรรดาสุภาวีกที่มีปรากฏ หนังสือสุภาวีกของสุนทรภู่ เช่นเรื่องสุภาวีกไทย ซึ่งเป็นคำสุภาวีกสอนหญิง ก็น่าจะยกตัวอย่างมาประกอบบางคน

ประนมหัตถ์ นมัสการขึ้นเหนือเศียร น้อมบาทพระศาสดา อันเป็นมิ่งโมลีทั้งสี่ทวีป ดังประทับสอ่งทั่วทุกทิศา ก็ดวงลับคืบไปโยนนาสูมหาทองนิพพานสาราณรมย์ ฉันทิอณู ๆ ประคิษฐุคิสนอง ขอประคองคุณใส่ไว้ในผม ไทประเสีริฐเลิศล้ำในคำคม โดยอารมณ์คำวิหรักชกพิปราช ขอเจริญเรื่องคำหุรับฉบับสอน ชาวประชา ราษฎรสิ้นทั้งหลาย อันความช่วยยาใหม่มีระคาย จะสืบสายสุริยวงศ์เป็นมงคล ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์ บำรุงรักษาไว้ให้เป็นผล สงวนงามตามระบอบไทชอบกล จึงจะพนโรยพาลการนินทา เป็นสาวแซแรวยสวยสอาด ก็หมายมาทเหมือนมะณีอันมีค่า แมนแต่กราวูรานุรอยถอยระคา จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง อันตัวคำแลวอย่าทำให้กายสูง คุเยียงยงยังมีแหวท้วงหาง คอญ เสงี่ยมเจียมใจจะไว้วาง ไทคองอย่างกิริยาเป็นนารี จะนงหมุกพุดสมศักดิ์สงวน ไทสมควรรับภักทรคามศักดิ์ศรี จะผัดหน้าทาแบ่ง แดงอินทรีย์ ญวณิวินือจะเหลือเกิน จะเก็บไรไว้มมีให้สมภักทร บำรุงศักดิ์คามศรีมีไทเขิน เป็นสุภาพรียบเรียบแลเจริญ คงมีผู้สุรเสวีญองคุดทรง ใครเห็นนองคองนิยมชมไมชาค ว่าดูฉลาดแกงรางเหมือนอย่างหงษ์ ถึงรูปงามทรามสงวนนวลอนงุค ไบรูจักแกงองคูกเสียงาม ประจารหญิงซึ่งจะเดินค้ำเนินนงุค คอยเยื้องย่างกรยกลงไปกลางสนาม อญาไกวแขนสูกแขนเขวหามปรามู เสงี่ยมงามสงวนใจแต่ในที อญาเคิญกรวยยายอุยกกณูหม อญาเสยผมกลางทางหวางวดี อญาพุดเพอเจอไปไมสุคิ เยาเรื่อนมีกลับมูร จึงหาญา ไทกำหนดจกจกจำแต่คำชอบ ผิดระบอบแบบกระบวนอญาควรถิอ

.....
อญาเก็ญจกรานการสุครุจึงนิยม จะอุมสินทรพยไมอบุจน แมจะทำสิ่งใดให้ตลอด อญาฟังทอคเทียวไปไมเป็นผล เขมนชมุ๊ก รุกงานการของน อญาชุกชนุกบเพื่อนไหลเชื่อนุแซ เมื่อเห็นอญอนนอนหลับอยู่กับน่าน อยทนนานพุดผลูประจอบระแจ อะไรนาวกราวเก็ญวอญาเหลือวแล ฟังไทแนเนื้อความคอยถามกัน

ระวังกูเรือนเฒ่าแลเข้าของ จะนภพร่องอะไรที่ไหนดั้น เหนไม่ก็
แลวอวยาวางไวชางมัน

.....
 อยาคบหญิงพาลสิ้นคานชว ทแต่งตัวไวจรัตุณัฎกระสุน สूरिया
 บายคลอยเที่ยวลอยนวล เป็นเชิงชวนพวกเจ้าชู้เขารุกกล พอรุง
 เขาเผวแถมองสองเกษิ ไทเวียนหวู่ไคววันละพันหน ตรงการงาน
 แลวชักรานเป็นกั้วล แดงแตกนมโคเวณสักเวลา

.....
 สุกาสีตซึ่งประคิษฐมาไว้น ลวนแต่มีเยื้องอยู่มาทางนั้น ไช้จะ
 แกลงแดงคำมูร่าพรอน คนทุกวันยอมอย่างนี้ไม่มีเพียร จะร่ำไป
 สักเทาไรก็ไม่หมด ชี้เก็ยจจกกำหนดคเหื้ออญเมื้อยมือเขียน อสุหา
 ตรงทริตฤณิกจำเนียร ทั้งความเพียรผูกชอคอเรื่องราว พอเป็น
 ฉับสำหรับคับทุกขโทษ เป็นประโยชน์แกสตรีที่สวยสวว เป็นคำหุรัับ
 แบบฉับไปยักยาว ในเรื่องราวสุกาสีตลิลิตความ ขอโทษแล้ว
 อยามัวมาชินุท่า จงจกจำใส่ใจอยชอุยาบหยาม เก็บประกอบเอา
 แดชอบในเรื่องความ ประพฤคัตามหามใจเสียให้คิ

จากข้อความในสุภาษิตไทย ซึ่งเป็นคำสุภาษิตสอนหญิงนี้ จะเห็นได้ชัดว่า สุนทรภู่เป็น
 ยอดกวีที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และความข้องการของหญิงและชาย มีความนึกคิดกว้าง
 ไกล ละเอียคละเอียดยิ่งกว่าคนธรรมดา จึงได้บอกกล่าวมาในคำกลอนว่า เรื่องต่าง ๆ ที่อ้าง
 ไว้ในมีตัวอย่างเกิดขึ้นแล้วทั้งสิ้น และยังมีอีกมากมายที่ยังไม่ได้นำมาเขียน พร้อมทั้งวิงวอน
 อย่างนารังสารโให้อานและปฏิบัติลามอย่างน่าใจว่า "...อย่าฟังเปล่าเอาแต่กลอนสุนทร เสนาะ
 จงพิเคราะห์คำอันเลิศประเสริฐศรี ไว้เป็นแบบสอนคนพันราศี ทั้งบัคศรีคำก่อนคนนินทา..."¹⁵

หนังสือปกอ่อนในยุคนี้ที่มีเนื้อเรื่องเป็นคำสอน นอกจากที่เป็นสุภาษิตโดยตรงแล้ว
 บางครั้งยังพบว่าหนังสือประเภทคำกลอนต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องให้ประพฤติปฏิบัติตามลัทธิศาสนา
 ใ้คคิธรรมสอนใจแทรกไว้ ไม่ใช่เป็นเรื่องอ่านเล่นไร้สาระ เช่น เรื่องพระนาคะเสน เล่ม
 3 มีปัญหาเกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตในศีลห้า ไ้คคอบกันระหว่างพระนาคะเสน กับพระเจ้า
 มลิณฑ กังน

¹⁵ สุนทรภู่, สุภาษิตไทย (พระนคร: โรงพิมพ์พานิชคุณณล, ร.ศ. 113

...องค์พระเจ้านิลินทีนบุดลง กระจ่างแจ่มทราบจริงทุกสิ่งสรรพ
 ประชนพิศคนอบนพอบพิวันต์ พระทรงธรรมยอนตามคามคะคี อักขอ
 หนึ่งโยมกักพิศรุ่ง ครอบงำงงไมสว่างกระจ่างศรี ซึ่งก็ตั้งทั้งหา
 ตามบาฬี ว่าเมื่อก็ยังแกลงแห่งฤไทย ซึ่งปาน่าชาติศวกคัตชีวิตร
 ครันคัม จิตรทกณะรุกดงหมกใหม่ เหมือนยงรินกักคัทหมัดแลไร มา
 ทำให้เจ็บกันนั้นเลานา มาลัดกักินโลหิตเป็นนิจอยุ ชนลกชชู่เจ็บหนึ่ง
 แล่มงษา เขาตบแฉะแปะต่ายวายุชื่อว่า เป็นปานาเหมือนอวงดู
 อยางไร พระนาคังคอบวาชชีวิตร จนเปลืองปลิดคัทศัตวณันคัต
 ไมยู เป็น ปานาฐาตรงจ่านงไน จึงเหมือนนุจิรูปชิวาญญายพร
 องค์พระยามิลินทีนภระษัตริ จึงคอบอรรธาเบอไมเรือกอน ชม
 เห่งเขาแต่เป็นแนอน ครันมวยมรรณโหกรรมทำอยางไร ชอบแถ
 อยกั ๆ เข่าทับ บุปบรจรบเวรคอบกัยอมให้ นึกคัเขาคันเจียว
 เสียวหัวใจ เหตุอยางไรไปรคอบิบายชยายมา พระนาคังคอบ
 ปินะรินทรราชู ซึ่งสันชาติศัตวเกเรเคระฉา ไมรุจักความตาย
 วายุชื่อว่า จึงไคมาคอบกัเพราะยินดี สวณวาศัทวักคัไมถึงซึ่งชีวิตร
 องคอบพิชชีเขาชยายวายุเป็นผี จึงเกิดโทยเวรคอบตรงชอน เหมือน
 ฐาที่รูปแจ่งแห่งสุนทร กรุงภระษัตริวาชพานัน ยังเป็นที่ค้ำไคยง
 ของไคยงกอน กนกว่าเห็นคเกิดคินทั้งคินคร เวลานอนูกางมุงควย
 ยงชุม ไมปลงใจไหเลือกเป็นขนานแพ ครันหลับแลยงรินกักินกลม
 ฐนศัตวเลือกคอบปองมองประชุม อยตามมมมุงดูคคอกคองกัชะโมย
 ฐา ๆ จึงชารู้วาคัม ทำไมกลับชาคตรงในองคกัคั พระเถรคอบค้ำ
 ทาวเจาฐูรินทร ศัตวมกักัมีนังบัลดูไลยู จะชุกชออะชินนาวาฉะนั
 ควายุคัวมันรู้ลิกชากัหาไม จะตั้งสอนหามองอยางใด ๆ เพราะศัตว
 ไมรุจักมาลัดกักิน เกระฉานูเหลือกวาทักัหนด ควายุความมอดพิง
 มุณะยศุคทั้งคิน บอกว่าไหถาไมไหไมไคยิน มงแตกัคินเลียงทองที่
 คองการ ในบาฬีไมมีจะบอกรรท ชอซึ่งศัตวโจเกเคระฉาน เกิด
 โทยกัคัมมาฐิวาราย จึงเหมือนการชออยางทุกอยางมา... 16

¹⁶พระนาคะเสน, เล่ม 3 (พระนคร: โรงพิมพ์แพพานิชสรรพคุณ ร.ศ. 116

นอกจากหนังสือที่เป็นคำสอนให้รู้จักประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีแล้ว ยังมีหนังสือที่สอนให้หลีกเลี่ยงความชั่ว การทดลองของคนที่ยึดมั่นกับการพนัน เช่น เรื่องชาติหวย โดยกล่าว พิมพ์ที่โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ เมื่อ ร.ศ. 108 (พ.ศ. 2432) มี 64 หน้า ราคา 25 สตางค์ โดยนำเอาพฤติกรรมของคนที่ชอบเล่นหวย ก.ข. มาผูกเป็นเรื่อง

เนื้อเรื่องแต่งเป็นนิทานกล่าวถึงประวัติของหวยที่เจกหงกับพรรคพวกที่เข้ามาเมืองไทยโดยเรือสำเภา ได้เริ่มตั้งโรงเล่นหวยขึ้นเพื่อหวังความร่ำรวยว่า

"...จึงตรองทดลองผูกษากันความแซ่ ที่มาแต่สำเภาทั้งเก่าใหม่ เราตั้งหวยคงจะรวยได้กำไรให้พวกไทยแหงเล่นเห่นจะดี เจ้าพวกพลอยสอพลอว่าซอรับ เอาให้ยับเยินยุ่งทั้งกรุงศรี กงจะเล่นเสียใจไพร่ผู้ดี ไม่ถึงปีก็จะเป็นข้าคุณ..."¹⁷ ได้บรรยายถึงความครึกครื้นที่บริเวณโรงหวย มีชนมของชาวจีน การแสดง การพนันต่าง ๆ และสภาพของคนตีคี่นั้น ดังนี้

...ล้วนชนมมา ๆ ออกคาคัน บ้างก็ยกขึ้นให้กันเป็นวันฉุยุ นำ
อะรอยมืรมัสนักจอย ตะเกียบพวยโยงกินจูนสิ้นมวย อึกเคเล็ยว
เกี่ยมบวยแคงววยโก ชนมโกคือบะชีบะมวย ชนมเขงของคี่เจ้าคี่กวย
โครฎกกรวยแลวกชื้อกันอ้ออ้ง ชนมทองชนมถวยแลกววยทอ มีคาง ๆ
ววงพอเงินสุลึง ชนมเบี่ยสละเป่าทั้งเควตึง มันใส่ถึงนำวคาลฎัหวานคี่
เจ้าคี่งเมเซาพองเป็นของเค็ก ที่พวกเจดชอบคอกะลอจู้ ทุ้งจูนเสน
มีชวลวนคัวคี่ เป็นที่สุกจะชมชนมเจก ไคยินเซาเรียกออยู่ไมรุมค
ยากจะจคหมายจำเหมือค้ำเค็ก กวยคัวฉินไม่เคยเป็นเซบเจก
คี่งูแแต่เล็กจนิหญไมโคตอง สาระพัคมีขวยรายถนนู สักแสนคนถึงจะกิน
ไมสิ้นของ มีหลาก ๆ มากหลายอยู่กวยกอง คี่งูรานสองฟากชาง
หนทางโค ลาวละครมอญไทยอายพะมา มันเรึงราแสนสนุกนึเป็น
ศุกไซ บางเลนไฟพัวพันบางบันโป เจามือโสรองชุกจนสุคแรง...
.....
...เจ้าพวกจนจอนจอกออาเพียน (Opium) บางนึ่งเงยนชุยา
นำตาไหล เหนโครฎกพะนมมีอู้คือเขาไป เฝาะแคะโควอนชอวา
พอกคุณ พอเป็คบักชยบชยคถึ ยีนบหรีไฟพลันของฉินฉุน ขอให้อูก

¹⁷ กล่าว, ชาติหวย (พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, ร.ศ. 108 (พ.ศ. 2432), หน้า 2.

เด็กเจ้าคะ เกษะคุณ โฉมหน้าผู้ศักดิ์สิทธิ์อย่างเคื่องเลย พุดออกจ้อ
 ยอยศสลดแรง ฝ่ายผู้แต่งเจ้ากุ่มมันท่าเฉย เอาฉาเบี่ยงหรือจา
 นายพิปรายเปรย รวากับเคยคุ้นกันมาสักหามี่ ภูผิวหนั่งเหลื่องกั้ง
 กวระเกก ผอมคั้งเปรตเพราะยานามักสี่ ยังแตกวางวางกายอาย
 ไม่มี เทียวและชื้อยาดุลสฤพล...¹⁸

มีชื่อท้าวหยของจีน ตั้งตามชื่อบุคคลซึ่งมีอยู่ในนิทานอิงประวัติศาสตร์จีน มีทั้งท้าวพระ
 เอก นางเอก ฮองเต้ ชุนนาง นักบวช คนเก่ง โจร สาวใช้ และคนโซ เขียนท้าวหยทุกตัว
 เป็นรูปภาพคนแบบรูปท้าวจิวและมีรูปสัตว์ค่าง ๆ แสดงประกอบวู๋ท้าว เพื่อบอกให้ทราบว่า
 กำนึกเดิมเป็นสัตว์อะไรมาเกิด มีทั้งหมด 36 ตัว มีคำกลอนอธิบายไว้ภาพ เช่น หวย
 ท้ว ฮ แทนเจ้าเมือง พรรณนาว่า

เจ้ามังกรไท้เผ็ง เก่งฉกาจ เจ้าชยาคหยอนมือฤตหนักหนา
 เป็นเจ้าเมือง เรื่องฤทธิศรัธา ชาวประชายอมตัวกลัวเค็มที

หวยท้ว ก. แทนผู้สำเร็จราชการของไท้เผ็ง พรรณนาว่า

เจ้าหัวฉกสามแฉกเป็นเช่นฉาก ทนาคที่ปากแดงจ้ำหน้าออกผี
 ชื่อสามหวยสว่นักเป็นจักรี นางชะนีมาเกิดก่าเน็ดนาน

คนที่ชอบเล่นหวยก็พยายามทุกวิถีทางที่จะแทงหวยให้ถูก บางคนไปหาคนบอกใบ้หวย
 "...หมอดคนหนึ่งแยบคายชื่อนายแสง เขารูแจ่งฉาแซแน้นักหนา อยู่แถบวัดจักรวรรดิราชา
 เป็นครูบอกใบ้ให้ทุกคน บ้างเอาไปถูกเปาะจำเกาะบับ บ้างกินยัยยามวิบัติเค็มซัดสน..."
 เมื่อหมกหัววางคนถึงกับออกอุบายเรียไรว่าจะบวช ถึงกับหลอกเอาผ้าไตรของพระสงฆ์ไปขาย
 "...พระสงฆ์เห็นพุกจาทำหน้าขิง ไม้รู้ถึงเล่ห์กลอายคนผี จึงรับว่าผ้าไตรของเรามี เนื้อก็
 ก็อยู่คอกบอกให้พลัน..." ผู้แต่งโคลงให้เห็นโทษของการเล่นหวยว่า

...พอแก่ลมหลงไหลที่รายหวย ทั้งสาวแก่หนุ่มกระตุ่มชวย จะ
 โทษวักกันใหญ่เหนไม่ถึ ไกรวุ่นวายหมายเล่นไม่เป็นผล อวยท้าวจน
 จะระคมเขามชื้อ ถึงฤทธิเคชเวทมนต์คนจะถึ ใครไม่หนีรางเรศ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-4.

เป็นเกิดความ ขววิบัติก็จะบัญญัติสนธิ ตัวสติก็จะพลังไม่พึงห้าม
 เกิดการรู้สึกขุติหลุกหลาม จะคิดห้ามใจคุณนี่จนใจ กินกับปากอยาก
 กับของครองคุณเถอะ พุทมนาก็จะเลอะวาเหลรไหลค ปากคนยาว
 กวาปากกาดีกว่าไป ที่ชอบใจก็ว่าอพอจะฟัง แต่ที่จริงตรีครองคอง
 มองเห็น อันการเลนไฟหวยไครรวบบาง...

ชั่วสิบทีก็สิบหนจนไปก่อน คอย ๆ นอนฝันหาอชณาไศรย¹⁹

เรื่องความรู้ทั่ว ๆ ไป

หนังสือที่เป็น เรื่องความรู้ทั่วไปซึ่งมักจะแต่ง เป็นร้อยแก้วในสมัยก่อนมีจำนวนน้อย ความ
 มุ่งหมายของผู้ประพันธ์ก็เพื่อให้เป็นความรู้เกี่ยวกับปัญญา หรือเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง
 มากกว่าจะนับเป็นวรรณคดี เช่น เรื่องว่าด้วยลมอากาศ ไก่กล่าวไว้ในคำนำว่า ผู้แต่งต้องการ
 แต่งให้เป็นความรู้ ซึ่งผู้อ่านจะได้ความรู้เกี่ยวกับลมอากาศ

ลมอากาศนั้น เป็นชื่อสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ลอมรอบลูกโลกยัทั่วทุกข้าง
 แล้ว เมื่อลูกโลกยัหมุนวันละรอบนั้นลมอากาศก็หมุนตามไป แล
 เมื่อลูกโลกยัเวียนรอบดวงอาทิตย์ปีละรอบนั้น ลมอากาศก็เคิร
 พรอมกัน คือลมอากาศหอบลมลูกโลกยัไวเสมอ และจะกระจาย
 ไปจากโลกยัไม่ไค้ เพราะโลกยัถูกไวเปนมันคอง ส่วนลมอากาศ
 ก็คึกกับแผนคินแลนๆ เพรวะทังสูงสิ่งนั้นปรากฏแกตา แคลม
 อากาศไม่ปรากฏแกตา เวนไวแคเมือเคิรหรือไหว เปนอากาศ
 อย่างที่เคือเรียกวาลมพัค ลมอากาศยอมมีลักษณะอย่างนี้ คือวา
 เปนสิ่งหนึ่งเบาบางศรีใส เปนของไหลคแลประกอบควยอิเลกทริ
 สะทีเปนอันมาก ลมอากาศหาเปนธาตุสิ่งเคือวไม เพราะเปน
 ของประสม คือประสมควยลมสองอย่าง...

แต่หนังสือของหมอสุมิต ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนา เมื่อผู้แต่งบรรยายถึงความรู้จบลง
 แล้วจะต่อกด้วยคำสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า เพื่อจะให้เห็นพระคุณของพระผู้เป็นเจ้า อันเป็น
 ความเชื่อของผู้แต่ง

¹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

ก็ได้ มีชายตามร้านชาฝรั่งแทบทุกตำบล

(เช่น น.ย.)

วิธีที่จะกระทำแปลประสมธาตุ อย่างฝรั่งเรียกว่า (คิมมิกตรี)..

1. (เบี่ยงงาซาง)

ไทเอา (สปิริตค็อกออฟในเตอร์)

3 ส่วน (สปริงวอกเตอร์) 15 ส่วน กวนประสมเขาควยกัน แล้ว
เอางาซางแชลงไวประมาณ 3 4 วัน จงงานุ่นอนบั้นเป็นรูปต่างๆ
โค ถาแลเมื่อบั้นเป็นรูปแล้วที่จะไหลกลับแข็งอย่างเดิม ไทเอารูปที่
บั้นนั้นมาพั้นกระดานาง จนรอบสักสองสามชั้น แล้วหมกไว้ในเกลือ
ที่เกาแท้ทั้งไว 24 ชั่วโมง แข็งอย่างเดิม

2. (ทำซาบูโซคา)

ไทเอา (คอสค็อกออฟ โซคา) หนัก 4 บาท น้ำเย็น 30 บาท เป็น
เชื้ออย่างแรงพุกไว้ ะ

ไทเอา (คอสค็อกออฟโซคา) หนัก 4 บาท น้ำเย็น 60 บาท เป็น
เชื้ออย่างอ่อน เอาเชื้ออย่างอ่อน ...²¹

แม้จะไม่ใช่นั่งสื่อสารคดีที่ให้ความรู้โดยตรง ผู้ประพันธ์ก็มักจะสอดแทรกความรู้
ต่าง ๆ ลงไปด้วยเมื่อมีโอกาส เช่น เรื่องจันทะโกรบ ได้แทรกความรู้เกี่ยวกับการนับวัน
เดือน ปี ฤกษ์ วัควัย ดังนี้

...จึงทราบมาทนเรนสุรย์ทูลฉลอง ได้ทราบตามครุขามาคิปลอง
ในทานองเรื่องราวมีกล าวไว ที่เรียกวาอริกะมาศัน แผลออกมี
วาเคื่อนยังสิ่งโฉน อริกะวารววันเกินเจริญอย่างไร ฤกษ์ในเคื่อน
ปี่มีที่เปน โดยวิภัสสองภาพทยายเลอียด ถาคนเก็ญจกานไซจะไม
เพน เปนสองในอยางนวิธีประเคน เลอียดเกณฑทองตรงหมัน
มองครัน ะ

รุษยาย ๆ สุภาพก่อนทานสอนไว้ เคื่อนปีให้รบรฤกสรพ ฤก
สามตามเลทคนเหม้นค ปี่หนึ่งนั้นสามฤกจรงูภาค ฤกมีสี่เคื่อนเหม้นอน

²¹ เช่น น.ย., สรรพวิทยา (พระนคร: โรงพิมพ์วชิรวิทย์, ร.ศ. 115

(พ.ศ. 2439), หน้า 1 - 3.

มันหมาย ปีหนึ่งจ่ายสิบสองมาศไม่ขาดขาด ถูกงามความเคินคำเนิร
กาล สามสิบวารมีเกินเจริญเรียง เป็นสิบสามเดือนมีในปีนั้น จึง
เรียกกันอุทธิมาศไม่ขาดเสียง เจ็ดครั้งมีในปีสิบเก้าเพียง เป็น
อย่างเอียงของเกาแคเบารวม นับเป็นเดือนสองร้อยสามสิบหา..

ปีหนึ่งนั้นพลันรู้ที่อยู่เท่าใด ตามที่ในคະຕິระຈິຈຽ อาทิตยนั้นผันตั้ง
ขึ้นยังเมศ แรกประเวศไวยะวัณประภัสร์ นับแต่วันนั้นเวียนคำเนียร
จร พดศพกอนจรเรียงมาเคียงมิน อิกมาหนึ่งจนถึงรามเมศ เป็น
สิ้นเชตรปัฐททานคักสิน เปลี่ยนศกใหม่ใส่เลขเอกสุทิน นับวันสิ้นไป
เท่าใดให้โคความ ทราบแลดูสีในคະຕິพระอาทิตย ประกอบกิจ
จันทรคติทิสยาม ใต้นับวันที่พระจันทร์สถูจรตาม คำเนิรตามจักร
มันจบครบปี ๖²²

ยุคทอง (พ.ศ. 2443 - 2472)

ความกลดกลายในค่านรูปแบบและเนื้อหา

ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2443 - 2452)
วรรณกรรมยังเป็นประเภทร้อยกรองเหมือนในยุคเดิม บทประพันธ์ที่เริ่มจัดทำขึ้นใหม่ในยุคนี้
คือ เพลงยาว ซึ่งเป็นกลอนสามัญที่เรียกว่ากลอนตลาด แต่งเป็นทำนองจกหมายรัก โต้ตอบ
กันระหว่างหญิงกับชาย แสดงถึงความรัก โศครวญ หรือศักพ้อต่อกัน²³ กล้วยาษาที่
ไพเราะ บทประพันธ์ที่เริ่มจัดทำในยุคนี้อีกอย่างหนึ่งคือ บทละคร เป็นกลอนขับร้อง ประพันธ์
ขึ้นสำหรับแสดงมากกว่าสำหรับอ่าน ในบทประพันธ์จะประกอบด้วย เนื้อกลอน ซึ่งใช้ขับร้อง
แสดงบทบาท เพลงซึ่งใช้เป็นที่ทำนองขับร้อง และทำนองดนตรีที่บรรเลงรับ หรือคลอเสียงขับ
ร้อง และฉาก ซึ่งจะกำหนดเครื่องประกอบฉาก และกำหนดตำแหน่งที่ตัวละครแสดงบทบาท
สำหรับเนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์มีทั้งเรื่องที่มีผู้แต่งไว้แต่เดิม และเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ เช่น บท

²² เปรม, จันตะโคตร (พระนคร: โรงพิมพ์นายเทพ, ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2439),
หน้า 1 - 3.

²³ พระยาอนุমানราชชน, พื้นความหลัง, เล่ม 1, ... หน้า 8 - 9.

ละครเรื่องพระยาแตรก นำโครงเรื่องมาจากพงศาวดารเหนือ และเรื่องแต่งงานศิวิไลซ์ โดยสังวาลย์ เป็นต้น

ความคลี่คลายทางค่านิยมประพันธ์

ตอนปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรดาข้าราชการสำนักที่ได้รับการศึกษาทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับได้พบเห็นแบบอย่างวรรณกรรมของต่างชาติทั้งที่แพร่หลายเข้ามาในเมืองไทย และจากต่างประเทศด้วยตนเอง ได้เริ่มสร้างผลงานด้านวรรณกรรมขึ้น หนังสือปก่อนที่จักพิมพ์ขึ้นในระยะนี้จึงมีทั้ง เรื่องที่คัดลอกมาจากสมุดไทย และเรื่องประพันธ์ขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นวรรณกรรมประเภทร้อยกรองเป็นส่วนมาก ข้าราชการสำนักที่เริ่มงานประพันธ์ในระยะนี้โดยเริ่มเขียนบทละครคือ กรมหมื่นราชนิพนธ์พงศ์ (กรมพระนราชนิพนธ์พงศ์) หลวงอรุณเกษมภาษา หลวงนัยวิจารณ์ หลวงบุญมมาณพพานิชย์ หลวงสารานุประพันธ์ และ ชิต บุรทัต เนื้อหาของบทละครในรูปเล่มหนังสือปก่อนในระยะนี้จึงเป็นเรื่องราวของข้าราชการ มีตัวละครเป็นเจ้าคุณ ขุน และหลวง เป็นต้น

เนื้อหาของหนังสือปก่อนปลายรัชกาลที่ 5

หนังสือที่จักพิมพ์ในระยะนี้ (พ.ศ. 2443 - 2452) ส่วนมากเป็นเรื่องประโลมโลก นิราศ และสุภาษิต เนื้อเรื่องจึงหนักไปในเรื่องความรัก สอดแทรกการสั่งสอน การท่องเที่ยว และความรู้ทั่วไป

สำหรับเรื่องประโลมโลกที่แต่งขึ้นใหม่ ไม่ได้ลอกจากสมุดไทยเหมือนในยุคเดิม บางเรื่องมีวิธีการแทรกคำสั่งสอนไว้ต่างหากหลังจากจบเรื่องแล้ว เช่น เรื่องพระอุไทยมณี คดีสารสาธก โดยขุนวิเศษ เสขียากร ปุณณารักษ์ ท้ายเล่มหนังสือจะคอก้วยสุภาษิตที่ยกมาจากเรื่องในเล่มนั้นมาสรุปไว้ แล้วคอก้วยคำแปลศัพท์

ก่อนเริ่มเนื้อเรื่องจะมีย่อเรื่องในเล่มไว้ เช่น เริ่มตั้งแต่สองพระราชกุมาร ทูลลาพระราชบิดามารดาอยู่ในเมืองอัลลที่ปักษ์ ออกไปเรียนศิลปศาสตร์ได้เสร็จแล้ว เมื่อลากลับพระอุษีให้คอก้วยซึ่งมีนางฟ้าอยู่ในนั้นองค์ละคอก มาถึงถ้าที่ภูเขากลางทาง พระราชกุมารทั้งสองคลี่คอกบัวไถนางฟ้า ไปจนนางตกเหว พระเวฐะรายพระเวทให้ฝนตกมากจนน้ำ

ทวมแห นางเกาะพวงมาลัยลอยขึ้นมา สองกษัตริย์รับนางเข้าถ้ำ

สุภาษิตที่คอยทำนายเนื้อเรื่องในเล่ม 3 คือ

1. เมื่อคนเป็นผู้ใหญ่หรือสอนบริษัทของคนใหญ่ที่ชั่ว เช่น พระอัลละ พระเวฐะ ทรงสั่งสอนพวกโจรให้ละการชั่ว ประพฤติดี
2. ให้นักเรียนศึกษาศิลปะทำให้แม่นยำ เพราะศิลปะเป็นเหมือนแก้ววิเศษ อาจทำให้ผู้ประพฤติกิเลสโทษได้ เช่น พวกมหาโจรประพฤติกิเลสทำ กลับเป็นคนดีได้
3. กตัญญูทดเวทีย่อมให้ผลดียิ่งยวด ชาตินี้ก็มีสง่า ชาติหน้าก็ไถ่สุคติ เช่น สองโจร นำเงินทองเพชรนิลจินดาถวาย ภายหลังได้เป็นเจ้าพระยา
4. เมื่อคราวลำบากเห็นคนเหนื่อย ต้องหาช่องทางให้เบิกบาน เช่น สองกษัตริย์พานางขึ้นรถโพนมยาน แล้วชวนให้ชมคาว
5. เมื่อได้ลาภมาก ควรแบ่งให้ลูกหลานพวกพ้องตามสมควร เพื่อเป็นที่รักใคร่เคารพยำเกรง เช่น ยายเจ็ดแบ่งเงินให้ลูกหลาน
6. ให้นักเรียนทราบว่า บุญกับบาปเป็นของมีส่วนต่างกัน ไม่ลบล้างกันได้ บุญกุศลก็นำไปเกิดในสุคติ บาปอกุศลก็นำไปสู่ทุคตินรก เปรตวิสัย อสุรกาย กิรีจณกาลำเนียด

นอกจากนี้ หลังปกยังมีคำกลอนสอนใจลงไว้เหมือนกันทุกเล่ม เช่น หลังปกของเล่ม 5 มีความว่า

ใดใดในโลกล้วนอนิจจัง
 อุตสาหเพียร เรียนรูค้ำหวั่น
 เกิดเป็นคนบุญก็จริงอย่านิ่งนอน
 ออย่าทำชั่วชั่วชานอสุหาฝุ่น
 นำไมทวมลนจุมูกุลูกผู้ชาย

(พระลอลิลิต)
 กำหนดนับตามวิธีที่ครูสอน
 จงนับตนนี้เสียคุณจนตะกาย
 นำจิตุศันใจอย่าจนหม่นชวนชวย
 ยังไม่ตายก็ให้ก็มีบางเอย

เนื้อหาของหนังสือปกอ่อนในรัชกาลที่ 6

ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2462) วรรณกรรมไทยเริ่มขยายตัวจากร้อยกรองมาเป็นร้อยแก้ว เนื่องจากผู้คนที่ไปศึกษาวิชาการในทวีปยุโรป ได้อ่านหนังสือบันเทิงคดี (Fiction) ของยุโรปมาก เมื่อกลับมาเมืองไทย จึงได้นำศิลปะวิทยาของชาวยุโรปมาด้วย และเริ่มสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยด้วยความสนุกและ

ในรัชกาลของการประพันธ์ ได้พยายามสร้างวรรณกรรมไทยในรูปแบบบันเทิงคดีตามแบบยุโรป คือ สร้างวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วขึ้น วรรณกรรมประเภทร้อยกรองก็ยังคงรักษาไว้ และขยายตัวออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บทละครร้อง บทละครพูด วรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้เจริญสูงสุดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะพระองค์ท่านทรงเป็นนักปราชญ์ ประกอบกับการพิมพ์หนังสือในสมัยพระองค์ท่านก้าวหน้ามาก

บทประพันธ์ที่นำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะเสนอเนื้อหาสาระสำคัญเป็นข้อความ แต่มีความมุ่งหมายที่จะระบายความในใจของผู้ประพันธ์ออกมาให้มีความงามด้วยตัวอักษร ตัวอย่างของบทประพันธ์ประเภทนี้ คือ เพลงยาว เนื้อหาส่วนสำคัญของเพลงยาวอยู่ที่การใช้คำและความให้ไพเราะ ผู้ประพันธ์อาจใช้ถ้อยคำเกินความจริง โดยใช้คารมทั้ง 4 ตามคำรากลอน คือ ชมโฉม ตักพ้อ และคร่ำครวญ²⁴ ตัวอย่างสำนวนเพลงยาวเก่า คือ

...แสนคิดสุดคิดคำนึงถนอม แสนถวิลมิไคล่สิ้นในอกอุอม มิแต่
 ทรอมทุกขเทวศถวิลวัน แสนรักสถหนักในทรงเสนท แถเทอดเท
 ออกอถนอมชวัญ เสียดวาศเหมือนสาสตราครัน เป็นนรินทร์แทบ
 ทำลายใจ พิงรุตเจ้ารักกันหนักเหลือ กิ่งหนามเห็นบุญเนตรเนื้อจะ
 ทำไฉน สุกแสงที่หยาระอาใจ แสนแคนประหนึ่งไขสัปดาห์ปลาย สุก
 สมองจึงจำลองเป็นลายลักษณ์

.....
 เสนทเจ้าเทอาญาไทยไนยเนตร แมนมีเคชเหมือนอสัญญคทหา
 จะหายเหวอะไปจำเภาะวนิดา ถนอมหน้าแบบนองประคองนูน
 จะทำแทนควยกุกันสุวรรณาศ ที่ป้อาศนนั้นจะรองควยทองรอน จะ
 แลงมรกฏวางไไหนางนอน จะเฝ้าออนอยู่ไมชากศวาสเมิน...²⁵

²⁴เจื้อ สกะเวทิน, คลังวรรณคดี (กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2517), หน้า 77.

²⁵เพลงยาวเก่า เล่ม 1 (พระนคร: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, 2456), หน้า 53, 56 - 7.

หนังสือรวบรวมจดหมายอีกประเภทหนึ่ง ที่ได้รวบรวมจดหมายที่มีโต้ตอบกันจาก
วรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มารวมไว้ เช่น เรื่องกลอนสารเพลงยาว

สารระเคนมন্ত্রী ถึงนางจินตหรา

ในลักษณะอักษรเสนาหา ของพี่ยาคูกุปะหนั้น มาแจ้งความทราบ
ไวยวิไลวรรณ กุญแจผูกพันพิศวาสไมคลาศคลาย แด่ทุกขตรอมจน
ผอมผิกรางู เจ้าไม่เห็นบางหรือโฉมฉาย ถึงจะม้วยชีวันอันกราย
ก็ไมหมายว่าจะคืนพาราฯ นี้เนื้อชรอยกรรมไคทำไว จะจำไกล
พุมพวงควงยิหาฯ มิรู้ที่จะขึ้นชัคพระบัญชา จะขอลาโฉมยงอยจงดี
ชาโบะจะขอเปลี่ยนสะไบนาง ไปชมพลาญทางภักศรยาหิฯ กับทั้ง
ชานสะลาจงปราณี เหมือนชายชู้ชีวีของพี่ไว้ ถึงกลับไปก็ไมอยชา
จะคืนมาชมชัคพิศมัย จงเปนมิตรไมตรีแต่นั้นไป คังไคคุณาหงันกัณมา
.....

สารอิเหนาถึงพญา

ในลักษณะนั้นว่าจรกา รูปชั่วคำซำศักดิ์ศรี ทรลักษณ์พิกลอินทรีย์
คูไหนไม่มีเจริญใจ เกษนาสาสิกขงเนตร นาสมเพชวิปริตผิวิไลย
เสียบแหบแสบสันเป็นพนไป รปร่างชางกระไรเหมือนนัยกษมาร
เมื่อยมเหมือนหลอกหยอกเหมือนขู ไมควรคู้เคียงภักศรสมัคสมาน
คังกกาจชาติชาธาธาธา มาประมาดหมายหงษพวงพระยา แมน
แผนดินสิ้นชายที่ฟังเชย อยุามีคู้เสียเลยจะดีกว่า พิพลอยรอนใจ
แทนทุกเวลา หรือวาศนานองจะทองกัน²⁶

มันเท็งกกี

ในค่านเนื้อหา นอกจากจะแต่งเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ของมนุษย์แล้ว นักประพันธ์ยัง
มีความนึกคิดกว้างไกลจนถึงกับแต่งเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ของปลา คือ เรื่องปลาทุสุริยวงษ์
ตัวละครเป็นปลาทั้งสิ้น ผู้อ่านจะได้ความรู้เกี่ยวกับชื่อปลามากมาย เนื้อเรื่องย่อมีความว่า

ปลาตู้เขียนราชสารไปขอลูกสาวปลาตู้กึ่ง ๆ ก็โกรธว่าปลาตู้ ๆ เจ็บใจจึงยกทัพไปรบกับ ปลาตู้แพนุกมาตาย ลอยไปกลางทะเล พระธานีปลาตู้เรา เห็นศพปลาตู้จึงชุบให้ฟื้น เมื่อฟื้น แล้ว ปลาตู้ได้เรียนมนต์คาถาได้สำเร็จจึงออกเดินทาง พระธานีปลาตู้เรามอบจอกหยาดชีวิต ให้ ปลาตู้คิดจะไปฆ่าปลาตู้กึ่ง เมื่อหลงเข้าไปในห้องลูกสาวปลาตู้กึ่ง จนได้กับนางตู้กึ่ง ต่อมา อสุราหัวปลาตู้มึนได้ชิงเอาตัวนางตู้กึ่งไป ต่อมาธานีได้ชุบปลานกกระจอกให้เป็น พี่เลี้ยงปลาตู้ ๆ ไปรบกับปลาวาฬ ๆ แพหนีไป ต่อมา ปลาตู้ได้เขียนราชสารให้ปลาตู้ไป ให้กับนางปลาตู้สลิก ๆ ก็มีจิตรรักใคร่ปลาตู้ จึงหนีบิความมารคามาปลาตู้²⁷

หนังสือปกอ่อนประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมในระยะต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ บทละครร้อง และบทละครพูด มีผู้จัดพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย มี โครงเรื่องเช่นเดียวกับนวนิยายทั่ว ๆ ไป คือ เป็นเรื่องความรักและชีวิตในครอบครัว

ตัวอย่างบทละครร้องเรื่องมิตร์ดี โดยแว่นแก้ว ของคณะละครปราโมทย์ เมื่อปี ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) ก่อนจะเริ่มเนื้อเรื่อง ได้บอกรายชื่อตัวละคร 15 คน พร้อม กวัยอายุและความสัมพันธ์ของตัวละคร เช่น

1. หลวงไพโรพนมรักษ์ อายุ 57 ปี เป็นอาว์นายท่านอง
2. ชุนวิธา อายุ 54 ปี เป็นข้าเถยนายท่านอง
3. นายท่านอง อายุ 26 ปี เป็นหลานหลวงไพโรและคุณแม่มุ๊ก
4. นายวิทย์ อายุ 29 ปี เพื่อนรักนายท่านอง
5. เจ้สัวฮัว อายุ 42 ปี

ฯลฯ

ในเนื้อเรื่องประกอบด้วยฉากและเพลง เนื้อเรื่องย่อของบทละครร้องเรื่องมิตร์ดี มีความว่า นายท่านอง เป็นกำพร้าและยากจน มีญาติผู้หญิง 2 คน ชื่อไพเราะห์และประยง ท่านองรักใคร่อยู่กับไพเราะห์ แต่มารดาของไพเราะห์รังเกียจ และจะให้แต่งงานกับนายวิทย์ เพื่อนของท่านองซึ่งร่ำรวย แต่วิทย์รักใคร่อยู่กับประยง ซึ่งบิดาของประยงรังเกียจ เพราะไม่

²⁷ ปลาตู้สุริยวงษ์, (พระนคร: โรงพิมพ์ศิริเจริญ, 2456), 48 หน้า.

ถูกกับบิดาของวิทย์ และก็กันโดยจะให้ท่านองแต่งงานกับประยง ท่านองก็ช่วยเหลือให้วิทย์ และประยงก็ได้อยู่ร่วมกัน วิทย์และประยงจึงได้ช่วยเหลือทั้งสองบ้าง และสมหวังในที่สุด ก็อย่างสำนวนในเรื่องนี้ดังนี้

ชุดที่ 1

ตกอับ

(จากห้องนั่งเล่นในบ้านขุนวิชา ตัวละครมี นายท่านองนั่งคิด แลนคึกก็อยู่คนเคี้ยว พอเปิดฉากสักประเดี๋ยวก็วางคินสอดแล้วถอนใจใหญ่)

สร้อยเพลง (ลูกกุ) หัวอกซ้ำ, นายท่านอง, ทรนครองคิด ไปอังกฤษ, กลับมา, วิชาเฉลียว, เรียบรูทาง, ซางซำนาย, การที่เคี้ยว แต่ใจเหี่ยว, แห่งไมหยา, วายทุกขทน ควยบิคม, มูรคา, ชีวาคับ ทั้งโรทรพย, สาร์พัก, จะช้คูน จำอาไศรย, นาสาว, เมื่อกรวจูน พอพักทน, ยามยาก, สู่ฝากกาย ทั้ง นานาเขย, นาคัว, ก็ช้วนัก คลายกับบัยกษ, มุทะลุ, คุใจหาย คุย มีจิตร, คิกระแวง, แหนงหลานชาย จะวุ่นวาย, เกี้ยวลูก, ไม ถูกใจ ๆ 6 คำ

อสุรินทราทู (ท่านอง) โลกเราเอ๋ย, กระไร (ซัน) อี (แอบฟัง)

(ท่านอง) ไปรค่านหนังสือนี้ให้ตลอด และตอบโดยเร็วที่สุด พิลาที้ (วิ่งเข้าโรงไป ไฟเรวะหือหนังสืออยู่ในมือคลั่ง)

(ซันปอง) ฮะ ๆ ๆ ๆ อยู่ละคราวนี้ อยู่เราเป็นแน่ที่เคี้ยว มีของกำนัลอย่างเอกสำหรับแม่ผูกอีกแล้ว เห็นจะได้รางวัลไป นอຍเป็นแน่ จะตองรีบไปบอกให้ออกมาจับหนังสือเคี้ยวนี้และ (วิ่งเข้าโรงไป)

เอกบท (ไฟเรวะหืออ่าน) ถึงขอกรัก, รุ่มชีวา, แก้วกาฬี ขอโทษที, เด็ดนะน้อง, อญาหมองหมาง ที่แสนรัก, สุกจ๊กคิด, ปุ๊กอำพราง มิไควาง, เวนหาย, วายอาไโดย แต่เจียมทน, ควยเป่นคน, ชักสนนัถ ถึงแสนรัก, ไทนจะสม, อารมณใด, เลยทนนิ่ง, ความจริง, เป็นอย่างไร มิให้ใคร, รุ่งแจ้ง, แหนง กี้ มาบักนี้, มีเหตุ, อาเภทเกิด คุเอาเถิด, เป็นจำเภาะ, ยามเกราะห

.....

และคุณพ่อไม่ไปรกรุกเอาอนุญาตแล้ว ลูกก็ไม่ยอมเป็นภรรยาเธอ
เท่านั้นและ (ชั้นฟ้าทำนองออกมา)

(ชั้น) แน่ะ พ่อทำนองเขามาแล้วแหละ แม่ผูก
ใจจะแค (ผูก) ออมานี่, พอคณิก, มานี่แนะ ใจกันแอะ,
เหม่ออีก, นึกใจน จังชลา, สามารถ, บังอาจใจ, เกี้ยวหนูไฟ,
เราะหลุก, คุตูกู หนอยเสียดแรง, อุประถัมภ, คำจุลเสียด,
มันกั๊บบ้าง, บุกทำ, ระวังอยู่ ฤยออีก, กระจกคทา, หนูมา
เจ้าชู ลอบกั๊บบู, มีพระคุณ, อุคหนุมา ไสหัวไป, นะไทพน,
คนเซนน เลิกกันที่, อยามาเสียด, เหยียบบานูชา เลิกตลอด,
กันทั้งชาติ, ซาคหลานนา เสียดโฮยา, จุกเครื่อง, จะเบ็ลลิ่ง
กั๊ว ไปนะไป, ในวันนี้, ที่เกี่ยวนะ ชินชาละ, จะทองให้,
บาวไสหัว (หัวอง) อ้อมคอง, กราบลา, คอกอยากแล้ว ถึงก็
ชัว, ยากจน, จะทนยอม หนีเกา, เออวาที, ญมมีจิตร สมัค
คิก, จงใจ, ไทรถนอม แม่ไฟเราะห, เพราะวูโลก, ละโม
งอม จังโคกอม, ตามเสียด, พุกเกี้ยวพลว เปลา ...

ตัวอย่างบทละครพูดเรื่อง ดุจที่เก็บได้ โดย กุมารโหม (ชวลิต เศรษฐบุตร) เรียบ
เรียงตามคำร้องของนายเปล่ง คิมยบุตร เมื่อ พ.ศ. 2457 ในเนื้อเรื่องประกอบด้วย
ฉากเช่นเดียวกับละครร้อง บทพูดเป็นร้อยแก้ว เนื้อเรื่องย่อ เริ่มเรื่องในบ้านนายสนธิ ซึ่ง
เป็นครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง นายสนธิได้ให้คนรับใช้คอยต้อนรับคนที่จะมาหา เพราะได้ลง
ประกาศแจ้งความไว้ว่าเก็บดั่งไบบ้าง มีผู้มาแสดงคนเป็นเจ้าของจำนวนมาก และมีวิธี
พิสูจน์ตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ จนในที่สุดเจ้าของที่แท้จริงได้มาบอกลักษณะของดั่ง และจำนวน
เงินที่ดั่งต้อง

หนังสือปกอ่อนที่มีจำนวนมากในระยะนี้อีกประเภทหนึ่งคือ หนังสือแปล ผู้ที่เริ่มสนใจ
ในการแปลหนังสือคือ ผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ รวมทั้งผู้ที่ศึกษาภายใน
ประเทศจำนวนไม่น้อยที่ได้รับการศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปัจจุบัน)
ต่างมีความรู้ภาษาอังกฤษและใช้การได้ดี ประกอบกับเป็นผู้สนใจในการอ่านหนังสือ และมี
นิสัยรักทางศิลปวรรณคดี เมื่อได้อ่านหนังสือแปลเรื่องแรก เรื่องความพยายาม โดยแม่วัน
(พระยาสุรินทรราชา) ทำให้เกิดแรงบันดาลใจแปลหนังสือขึ้น เช่น หลวงสารานุประพันธ์
และหลวงนัยวิจารณ์ หนังสือปกอ่อนประเภทหนังสือแปลที่รู้จักกันแพร่หลายในระยะนี้ คือ

เรื่องชุกเซอร์ลอคโฮม แปลโดย หลวงสารานุกรมประพันธ์ โดยใช้นามปากกาว่า นายนวล เรื่องแรกคือ เรื่องความลึกลับของทุ่งร้างแบสเกอร์วิลด์ เคยลงตีพิมพ์ทุกวันในหนังสือพิมพ์ไทยเมื่อปี พ.ศ. 2455²⁸ แต่ลงไม่จบเพราะไม่ทันใจผู้อ่าน จึงได้รวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนมี 2 เล่มจบ ราคาเล่มละ 50 สตางค์ พิมพ์จำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2457 เนื้อเรื่องเป็นการสืบสวนคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นในทุ่งแบสเกอร์วิลด์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีประวัติว่าเจ้าของทุ่งนั้นต้องเสียชีวิตเพราะสัตว์ประหลาด

เรื่องแปลบางเรื่อง ผู้แปลไม่ได้บอกชื่อเรื่องเดิมไว้ เช่น เรื่องความลับของหญิงสาว โดย ป.ก. ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ตัวละครของเรื่องใช้คำว่าซาฟเจา มีอาชีพขับรถรับจ้างในกรุงลอนดอน ได้รับความลำบากในการหาเลี้ยงชีพ เพราะต้องเสียค่าอินชัวร์รันส์ ค่าเครื่องแต่งตัว และมักถูกพลตำรวจรบกวน คนขับรถมักไม่ยอมรับผู้หญิงเพราะให้ค่าจ้างไม่สมกับราคา พวกคนขับรถรับจ้างจึงมักแกล้งทำเป็นไม่เห็น แต่ชายวันหนึ่ง หญิงสาวชื่อมิสตัลลอส จูงเด็กเล็ก ๆ เรียกรถให้ไปส่งยังร้านขายของเล่นแล้วนำไปส่งที่บ้าน คนใช้ออกมารับของ แต่มีของเล่นถุงหนึ่งที่หล่นมือไปเอง ก่อนจากกันหล่นถามถึงสถานที่พักจากรถของเขา ต่อมา เย็นวันคริสต์มาส สตรีคนเดิมจูงเด็กมาอีกถือถุงของเล่นมาด้วย ขึ้นรถไปตามสถานที่ที่หล่นบอก คนขับเริ่มแปลกใจว่าทำไมหล่นจึงเลือกจ้างเฉพาะรถของเขาพอดีกับหล่นขอรับรองให้ส่งจดหมายให้กับบุคคลหนึ่งเป็นการส่วนตัว และให้รอค่าตอบแทน และขอให้บิดเป็นความลับเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตและความตายของหล่น เขาได้พาหล่นไปส่งที่บ้านโบราณใหญ่หลังหนึ่ง แล้วเขาขับรถไปเพื่อส่งจดหมายฉบับนั้นให้มิสเตอร์โฮก แต่มีผู้อ้างตัวว่าเป็นมิสเตอร์โฮกรับจดหมายอ่านแล้วรีบขึ้นรถของเขาไปยังบ้านที่เขาไปส่งมิสตัลลอส และให้เขาไปหามิสตัลลอสในห้องรับแขก เมื่อเข้าไป เขาพบถุงเครื่องเล่นของเด็กวางอยู่ พอดีกับได้ยินเสียงโทรศัพท์ ขณะที่ถือเครื่องรับไว้ ผู้พูดได้บอกว่ามีสตัลลอสเป็นนักสืบกรมตำรวจ ให้หนีไปพบกันที่กรุงบริสเซลล์ เพราะเขาใจว่าเขาคือ ราคูล ก็อคาเนล เมื่อเขาเดินตามหามิสตัลลอส เขาได้ตกลงไปในเหวลึกและสลบ

²⁸ สก กุรมะโรทิก, "เมื่อซาฟเจาว่างหรีกให้ พ.อ.หลวงสารานุกรมประพันธ์," หริภค
จากนักประพันธ์ไทย ..., หน้า 191.

เมื่อฟื้นขึ้นพบกับนักสืบที่โคช่วยชีวิตเขาไว้ และเชื่อว่ามิสเตอร์ลอสตกลงไปในแหและตายแล้ว หลอนนางถูกเครื่องเล่นซึ่งมีชนบัตรปลอมมาคืนให้คนร้าย เพื่อให้ปล่อยมิสเตอร์โฮล์คนรักของ หลอน ผู้ที่อ้างตัวว่าเป็นมิสเตอร์โฮล์ คือราอูล ก็อคาเนล นักปลอมชนบัตร ในที่สุดตำรวจก็ได้ ปล่อยคักจับคนร้ายในกรุงบรัสเซลส์²⁹

ในขณะที่เดียวกัน ได้มีผู้แปลนวนิยายของชาติต่าง ๆ เพื่อให้มีเนื้อหาแตกต่างออกไป ดังนี้

เรื่องแปลของแขกเรื่อง อิหร่านราตรี ผู้พิมพ์โลกกล่าวไว้ในคำนำว่า เป็นเรื่องประโลมโลกของแขก แปลมาจากเรื่อง พันเอ็ดทิวา ซึ่งเป็นเรื่องของเปอร์เซีย ซึ่งก็คือประเทศอิหร่าน ผู้แปลให้ชื่อว่าอิหร่านราตรี เพื่อให้ผู้อ่านสนใจ และโคทราบว่าเป็นเรื่องคู่กับเรื่องอาหรับราตรี เรื่องราวของอิหร่านราตรี กล่าวถึงประเทศแคชเมียร์ ชาติของกษัตริย์ประเทศนั้น ทรงพระโสมงงามที่สุด เป็นที่หมายของกษัตริย์เมืองต่าง ๆ แต่เจ้าหญิงไม่พอพระทัยในชายใดทั้งสิ้น เพราะทรงสุมินวามีดวงแก้วผู้ตัวหนึ่งคิดเครื่องดักของนายพราน แล้วมีดวงแก้วเมียตัวหนึ่งมาแก้ไขให้หลุดไปได้ ต่อมากวางแก้วเมียได้คิดเครื่องดักบ้าง แต่กวางแก้วผู้ตัวนั้นไม่ยอมช่วยและหนีไป เป็นเหตุให้เจ้าหญิงทรงพระคำริว่า เทพยคามาบอกให้ทราบว่าชายทั้งหลายเป็นคนคด และยอมตอบแทนความรักใคร่ของหญิงทั้งหลายด้วยความเนรคุณ พระราชบิดาทรงทราบจากพระพี่เลี้ยงซึ่งรับอาสา จะแก้ไขโดยเล่านิยายต่าง ๆ ให้เห็นว่า ชายายไม่ได้เลยไปทั้งหมด จะมีรักที่ชื่อตรงอยู่ พระพี่เลี้ยงใช้เวลาเล่าเรื่องในขณะที่เจ้าหญิงสงบน้ำและทรงเครื่อง ซึ่งเป็นเวลานานตลอดเวลาเช้า ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวเปอร์เซียไม่ว่าไพร่หรือผู้ดี³⁰

เรื่องแปลของจีน หรือนิยายอิงพงศาวดารจีน เป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์จีนโดยตรง ซึ่งผู้เขียนได้ดัดต่อเติมเรื่องให้สนุกสนานและชวนอ่าน มักจะให้คติสอนใจ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนย่อมได้รับความทุกข์ในที่สุด เรื่องพงศาวดารจีนได้มีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น เรื่องซุ่ยถึง จัดพิมพ์

²⁹ป.ก., ความลับของหญิงสาว (พระนคร: โรงพิมพ์บุญช่วยเจริญ, 2459), 34 หน้า.

³⁰จัสติน. ฮันต์ลี แมคคาร์ซี, อิหร่านราตรี (พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2458), 52 หน้า.

โดยโรงพิมพ์ครุสมิต และโรงพิมพ์นายสิน แต่งเป็นร้อยแก้ว ต่อมามีการแต่งให้มีรายละเอียดปลีกย่อยเกินความจริงไปไม่มากนักน้อย เพื่อเน้นตัวบุคคลที่ทองการจะยกย่องเชิดชูความดีของเขา หรือยกยอให้เป็นที่ยอมรับให้เกินขึ้น ข้อความที่กล่าวอาจไม่เป็นความจริง เช่น เมื่อกล่าวถึงคนโกงคนชั่วต้องกล่าวให้เกินความจริงมาก ๆ ทำให้เรื่องสนุกสนานและชวนอ่าน คนไทยในสมัยนั้นจึงชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับพงศาวดารจีน ทำให้มีผู้แปลพงศาวดารจีนเรื่องอื่น ๆ มากขึ้น เนื้อเรื่องยังมีเค้าโครงประวัติศาสตร์จีนอยู่ แต่บางเรื่องห่างจากความจริงมากจนกลายเป็นเรื่องอ่านเล่นธรรมดา และเค้าโครงเรื่องคล้าย ๆ กันเกือบทุกเรื่องไม่มากนักน้อย และเมื่อถึงจุดอิมตัวแล้ว หนังสือพงศาวดารจีนจึงได้รับความนิยมน้อยลง และหายไปในที่สุด³¹

นิยายอิงพงศาวดารจีนที่ได้รับความนิยมในระยะนี้ ได้แก่ เรื่องมรดก โดย จ.จ. เนื้อเรื่องกล่าวถึงขุนนางชื่อ หงีไถ่สัว เคยเป็นเจ้าเมือง เมื่อเกษียณอายุแล้วกลับไปอยู่บ้าน มีบุตรชายคนหนึ่ง ชื่อ หงีเสียนกี เมื่อภรรยาตายจึงได้มีภรรยาใหม่ชื่อ นางบอยสี่ อายุ 17 ปี และมีบุตรชายเกิดใหม่ชื่อ หงีเสียนสุก บุตรชายใหญ่ไม่พอใจแม่เลี้ยงและน้องมาก ก่อนที่หงีไถ่สัวจะถึงแก่กรรมไถ่สัวเห็นว่า ถ้าแบ่งทรัพย์ให้บุตรคนเล็ก ๆ ก็จะมีอันตราย จึงมอบอำนาจให้บุตรชายใหญ่เป็นผู้จัดการมรดก ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าเขาเป็นคนโลภ เมื่อหงีไถ่สัวถึงแก่กรรม สองแม่ลูกจึงลำบากมาก เพราะหงีไถ่สัวมอบภาพวาดให้เป็นมรดกภาพเดียวเท่านั้น ในที่สุดภาพนั้นทำให้สองแม่ลูกสามารถชนะคดีมรดก และพบกับความสุข ร่ำรวย แต่หงีเสียนกีผู้ไม่มีความกตัญญู ทรัพย์สมบัติจำนวนไม่น้อยต้องหมดไป ในที่สุดแม่บุตรชายของคนต้องไปอาศัยอยู่กับสองแม่ลูกนั้น คติที่ได้จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ไม่มีความกตัญญูต่อบิดา และไม่มี ความอาวรีเอื้อเพื่อต่อญาติพี่น้องจะต้องได้รับความทุกข์ ทายเล่มใดกล่าวคติเตือนผู้ประพฤติกมิชอบกัวยฉันท 11 ความว่า

บุญกรรมประจำสร้าง	บมิร้างจะลำเอียง
นาควรจะสรวลเพียง	ผลโลก ณ หงีหนึ่ง (หงีเสียนกี)
ถืออาตมะเป็นบุตร	ภริยกมะใหญ่จึง
ชมขับส่าทับซึ่ง	บุตรอรรรนุภรรยา

³¹ พระยาอนุমানราชชน, พื้นความหลัง, เล่ม 4 , หน้า 69.

ทำให้บิครที่	ชีวะลี้ละโลกกลา
คิดเบื่อนอบายหา	กลกัถณบุตรหัง
เว้นเรื่องฌภาพไว้	จิตรไฝจะแจ้งยัง
อิวิธินสวนฝัง	ชนะไตกำแพงมี
มุโลกโลกภจิคร	สละธรรมประเพณี
ชิงแยงมิแห่งที่	กัมิกอมิเกิดควา ³²

นิยายอิงพงศาวดารจีนที่ให้นักศึกษาสนใจมากอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องซังแปะอี โรงพิมพ์ ศรีกรุงจัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2465 เนื้อเรื่องเกิดขึ้นในแผ่นดินซ่งเฉียว ไค่กล่าวมาก่อน จะเกิดนิยายเรื่องนี้ขึ้น มีเหตุการณ์ในเมืองเวทคา ซึ่งมีฮ่องเต้องค์หนึ่งปกครอง วันหนึ่ง คาวกิมตง (ชาย) กับ คาวเจ็กหนึ่ง (หญิง) นั่งปรึกษากันว่าจะหนีไปเกิดในเมืองมณุษย์ และ นั่งหยอกเย้ากันอยู่ริมสระในสวนของฮ่องเต้ คาวทั้ง 2 เห็นนกซังแปะอี 2 ตัวผิวเมียของฮ่องเต้มาเล่นน้ำในสระ เกิดความคะนองและหยีบกอนหินปามก ทำให้นกตัวเมียขาดใจ และ นกตัวผู้หนีไป เขียนเล็กนึ่ง (หญิง) ผู้เลี้ยงนกแอบเห็นเหตุการณ์ทั้งหมด จึงไปฟ้องฮ่องเต้ถึง เรื่องคาวทั้ง 2 จะหนีและทำร้ายนกฮ่องเต้จึงลงโทษสาปให้ผู้ที่เกิดเรื่องทั้งหมดไปเกิดในเมืองมณุษย์

คาวทั้ง 2 มีโทษที่จะหนี และทำร้ายนก ทำให้นกต้องพรากจากกัน เมื่อคาวทั้ง 2 ไปเกิดเป็นมณุษย์ต้องให้มันันเป็นไป ต้องจากกันก่อนที่จะได้อยู่ร่วมกัน

เขียน ผู้เลี้ยงนก มีความผิดที่ลอบฟังความรัก ผิดวิสัยของเขียน แล้วยังมาฟ้องให้ คาวทั้ง 2 ได้รับความทุกข์ ให้เกิดเป็นบุตรของอาจารย์สอนหนังสือพระราชบุตรฮ่องเต้

นกซังแปะอี มีความผิดที่ทำให้คาวทั้ง 2 ต้องลำบาก ให้ไปเกิดเป็นนกในเมืองมณุษย์ และคอยช่วยเหลือคาวเจ็กหนึ่ง

เรื่องแปลของญี่ปุ่น เรื่อง นามิ โกะ ซึ่งมีชื่อเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า โฮโตโคงสุ ประพันธ์ โดย โทกุโคมิเกนยี่โร แปลโดย ประมณฑ์ เนตรศิริ เป็นเรื่องอ่านเล่นที่เขียนขึ้นจากชีวิตจริง

³²จ.จ., มรดก (พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์ไทย, 2458), หน้า 58.

กล่าวไว้ในคำนำว่า นายพลโท กะตะโองา ทวีละครในเรื่อง มีชื่อจริงว่า จอมพล โอยามะ เป็นแม่ทัพญี่ปุ่นในสงครามญี่ปุ่นกับรัสเซีย หนังสือเรื่องนี้ได้บรรยายให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี นิสัยใจคอ และลักษณะความคึกความซำต่าง ๆ ของชนชาติญี่ปุ่น หายเล่มหนังสือได้อธิบายคำศัพท์ญี่ปุ่นที่ควรทราบไว้ด้วย

หนังสือแปลอีกประเภทหนึ่ง คือ หนังสือภาพยนตร์ ในปี พ.ศ. 2462 มีหนังสือปกอ่อนประเภทเรื่องภาพยนตร์ของคณะศรีกรุงหลายเรื่อง คือ เจ้าพ่อเสือ โขย คนกรรม ถูกมือแคง โขยมัดลิกา และสี่เงามีฤทธิ์ โขย ส.อันตะริกานนท์

ตัวอย่างนวนิยายไทย

สำหรับนวนิยายไทยแท้ ๆ ที่เริ่มมีความเคลื่อนไหวในระยะนี้ ปรากฏว่ายังมีร่องรอยที่แสดงว่าได้อิทธิพลมาจากนวนิยายของต่างประเทศบ้าง แม้ว่าผู้แต่งจะได้พยายามกำหนดให้ตัวละครเป็นคนไทย แต่งกายแบบไทย มีความรู้สึกนึกคิดแบบไทย อีกประการหนึ่ง ผู้ประพันธ์นวนิยายไทยกลุ่มแรกนี้ส่วนมากเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูง หรือมีความรู้ใฝ่อ่านได้ศึกษานวนิยายของยุโรปมาพอสมควร โครงเรื่องของนวนิยายจึงเป็นเรื่องราวของวงสังคมชั้นสูง เช่น พระเอกและนางเอกเป็นคนรวย เช่น เรื่องรศแห่งความรัก พระเอกหรือนางเอกเป็นลูกพระยา เช่น เรื่องความลับของคุณแม่ โขย นาคเรข เรื่องวิญญานรัก โขย ป.บุรณศิลป์ ชีวิตชาวสวน โขย น. นวรัตน์ ณ อยุธยา เรื่องวาสนากรรมกร โขย ส.ป.ค. กุหลาบ เรื่องกายทนมแรก โขยกุหลาบ สายประสิทธิ์ ส่วนเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกิดขึ้นภายในครอบครัว เป็นเรื่องความรักของหนุ่มสาว บางเรื่องจับคู่ความผิดหวัง บางเรื่องจับคู่ความสุจริต ลักษณะเนื้อเรื่องส่วนมากยังไม่เด่นชัดว่าผู้แต่งได้สอดแทรกเรื่องปรัชญา สังคม และจิตวิทยาไว้ด้วย ส่วนมากผู้แต่งเขียนนวนิยายขึ้นเพื่อเสนอเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ของหนุ่มสาวเท่านั้น

เรื่องรศแห่งความรัก โขย สี่ฟ้า ส. ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงความรักว่าอาจจะใสสะอาดเหมือนหยดหยาดของหิมะที่กระเซ็นต้องดอกกุหลาบที่จะแย้มในคอนเช้า หรืออาจจะขมขื่นเปรี้ยวเค็มแปลก ๆ ไป และเริ่มเล่าเรื่องถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเมื่อ 10 ปีมาแล้ว ข้าพเจ้า คือ ประวิศ ได้รับเชิญจากหญิงสาวสวย ชื่อประเวศ ให้ไปรับประทานอาหารเย็นที่

บ้าน เพราะหลงเสน่ห์ความงามของหลอน ประวิศก็ทุ่มเทหาของกำนัน เช่น แหวนเพชร และสร้อยเพชร แต่ในเวลาเดียวกัน ประเวศได้วางแผนหนีไปกับนายสวรรค์ ที่ร่ำรวย ต่อมาหลอนก็รวบรวมทรัพย์สินมรดกของนายสวรรค์ เช่น แหวนเพชรมรดกตกทอดน้ำค้ำ 2 วง ราคา 4,000 บาท และเงินสด 2,000 บาท หนีไปกับนายประวิศ ในตอนสุดท้ายของเรื่อง ประวิศ และสวรรค์ ซึ่งเชื่อกับความรักก็ได้พบกับรักแท้และมีความสุขในที่สุด³³ ตัวอย่างสำนวนโวหารที่ใช้ คือ

...ขอความรักของพี่ พี่อยากจะแต่งงานน้องเร็ว ๆ เสียอีก แต่ชُرระ
 ภารงานของพี่ยังค้างอยู่มาก คงจัดการใหม่รีบร้อยเสีย
 ก่อนจึงจะไค อีกประการหนึ่งเมื่อน้องวิวาห์กับพี่แล้วพี่จะคง
 ไปสู่นิมนต์ทางทะเล เพื่อหาความสุขสักทุกอาทิตย์ เพราะฉะนั้น
 หมั้นพี่จึงไม่ค่อยมีเวลามากนัก แต่พี่เชื่อใจวานองคงจะไม่ถือโทษ
 และความรู้สึกในหาแห่งเราทั้งสองจะไม่มีเวลาจืดจางเป็นแน่ จริง
 ใหม่จะ น้องรัก

"ถูกอย่างที่คุณพี่พูดคะ" หลอนตอบพลางกุมลงจุกยาซีแกนตรัส
 ให้ คู่รักทั้งสองกำลังทำชُرระกับยาสูบอันมีกลิ่นหอมหวานรสไอชา
 นั้นเรื่อยไป

ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงรูปโฉมแม่ประเวศผู้นั้น เจ้าหลอนผู้ซึ่งมีศิริ
 รูปอันงดงาม-งามราวกับพระอูมาหรือพระวินัยค์ ผมของหลอนยาว
 หยักไศกเกาะกันเป็นลูก ๆ เกลาเป็นทรงปาริศ์เขียนคุรับสูมหนา
 รูปทรงสูงโปร่ง ผิวเนื้อขาวเหลือง ใบหน้าจิ้มลิ้มยิ้มแย้มแจ่มใส
 อยู่เสมอ เงามแห่งความสุขฉายเต็มไปในดวงนัยน์ตา จูริงอยู่
 หลอนมีความสุข-สุขราวกับนางพระยา ขณะนั้นหลอนนั่งนั่งทรงกฤษ
 อันงามระโห่งอยู่บนม้ายาวสี่เหลี่ยมระกลางสนามหญ้า ซึ่งเจ้าหลอน
 ตกแต่งประดับไว้อย่างสวยงามลวดลายบุรณชาติสุคนธ์ชาติคามา
 งามตระการตา บางผลิอกออกช่อ บางก็ทิ้งจะแย้มบานสีพริ้งเต็ม
 คนส่งกลิ่นหอมฟุ้งจรุงใจมากระทบนาสิกประสาทอยู่ร่มเรา อำนวย

³³ สี่ฟ้า ส., รสแห่งความรัก (พระนคร: โรงพิมพ์บุญช่วยเจริญ, 2460),

อะไรไม่ทราบเข้าครอบงำดวงจิตข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคอย ๆ
 กูระเถิบกายเข้าใกล้ซึกลอน และในทันใดดวงตาอันหวานของ
 ข้าพเจ้าก็มองชำเลืองซอนดูหลอน ข้างนารีกันนาชวนพิศเสียดจริง ๆ
 เครื่องแต่งกายหรืองามออกทรู กับผ้าแถมเต็มเพ็ชรนิลจินกาแล
 รยับแพรวพราว ลวนแต่อาภรณ์มีค่า - แดคาสรรพสิ่งเครื่อง
 ประดับรูปร่างสำอางสระสรวบ จะมาเทียบกับดวงจิตอันใสใญ่กรก
 โอ บুদ্ধกัญโกล-มิดกัญลลัมภ์ประคองจะนำกับฟ้า หลอน... หลอนผู้ซึ่ง
 เป็นคนเคาให้ชายรุตแห่งความรัก แลหลอน... หลอนผู้ซึ่งเป็น
 เจ้าของความงาม ความงามนั้นเองมีอำนาจจูงเหยียดให้บุรุษ
 ทุกชั้นทุกเขาลงขางกายหลอนผู้ซึ่งโหวววาเตโศกแต่ภายนอก
 , ข้าพเจ้ามาทราบเมื่อภายหลัง... ทราบเมื่อสายเสียแล้ว คำ
 ว่ากิดันรัก... รักใดหลอกลวงจากริมฝีปากอันบางเมื่อเวลาวิสาสะ
 กับชายหนุ่มมาแล้วนับตั้งสิบลี ๆ คนขึ้นไป เพราะอำนาจแห่งความ
 งดงาม ตาอันคมค่าจุนิลน้ำเอก ปากอันฉอเลาะ ไม่มีชายหนึ่ง
 ชายใดสามารถรุ่งรักเสียจากหัวใจตนใด แต่หลอนในซิวารักจะ
 จจริงใจก็ทำไม่ หลอนลอลวง-ลวงไหเซาคิบบวง ที่แท้ก็เงินทั้ง
 นั้น... เงินที่เจ้าหลอนต้องการ เพราะฉะนั้นชายหนึ่งชายใด
 เมื่อใดโค่นฝีปากแม่เจ้าประคองเขา เงินก็ท่วมเทลงไปละซี เครื่อง
 ประดับกายก็พอพวกแผน ๆ โกลเกมหาเศรษฐี ชวนชวายุหมา
 กำนันสำหรับดวงหน้าอันขาวออนบริสุทธิ์ แกมอันเปล่งปลั่งนิมนาน
 ทั้งนั้น

"คุณพี่คะ" หลอนเอียงแก้มเสียงหวานราวกับฉาบน้ำตาลไว้ตั้ง
 รอยมี

"จ้" ชายหนุ่มเปล่งเสียงจับใจ

"พรงนี้ ขอเชิญคุณพี่มาหานองอู่กันนะคะ" หลอนแสวงพูดทำจวิต
 กิริยากระซิกกระซี่ยาวน ความที่หลอนโค่นใจซอมเสียจนซ่านี
 ชำนาญ ...

เรื่องราวสนุกรมกร โดย ส.ป.ค.กุหลาบ มีเรื่องย่อว่า นายบุญเจิด พละกำแหง
 มารดาถึงแก่กรรมตั้งแต่เขายังเล็ก หญิงคนใช้ไค้นำเขาพร้อมด้วยจดหมายที่สั่งให้เปิดอ่าน
 เมื่ออายุ 22 ปี มาฝากไว้กับหัวหน้าคนใช้ของคฤหาสน์ "อำนวยการสุข" เมื่อเขาไคขึ้นไคทำงาน
 เป็นคนขับรถของเจ้าของคฤหาสน์ ซึ่งมีบุตรสาวชื่อว่าเฉลิม และมีคู่หมั้นแล้ว บุญเจิดรักเฉลิม
 และนอสนใจในวาสนาของตน วันหนึ่งบุญเจิดไปพบพ่อของเฉลิมถูกทำร้ายจึงไคช่วยเหลือ และ

ทราบว่าเฉลิมถูกคนร้ายจับตัวไป ภายหลังเพื่อนของบุญเจ็ดได้ช่วยเฉลิมไว้ได้ ในที่สุด ข้อความในจดหมายที่มารดาฝากไว้ก่อนตาย ทราบว่าบุญเจ็ดเป็นบุตรของญาติห่าง ๆ กันของหลวงชำนาญ บิดาของเฉลิม และเป็นคู่หมั้นกันด้วย บุญเจ็ดและเฉลิมจึงได้แต่งงานกัน³⁴

เรื่องความลับของคุณแม่ โดย นาคเรข ผู้แต่งได้กล่าวไว้ในคำนำว่า แต่งเรื่องนี้เป็นเรื่องแรก เมื่อปี พ.ศ. 2464 เริ่มเรื่องมี นายประเวศ เป็นบุตรชายคนเดียวของพระยาพระราชรัษฎะคองชัย ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว อายุได้ 14 ปี มารดาก็ถึงแก่กรรมอีก เขามีลุงคนหนึ่งอยู่ที่พิษณุโลก ซึ่งไม่ถูกกับบิดาของเขาเพราะแย่งคู่รักกัน ลุงและป้ามีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ ประวัติ และบุตรสาวชื่อ ประวิง เมื่อประเวศได้รับโทรเลขว่าป้าป่วยมาก เขาจึงไปพิษณุโลก ก่อนที่ป้าจะถึงแก่กรรม ได้ชี้ให้ไปที่หีบคำในตู้ มีจดหมายเปิดเผยความลับว่า ป้าคือมารดาของเขา แต่พระยาพระราชรัษฎะคองชัย เป็นบิดาที่แท้จริง ประวิงจึงเป็นน้องร่วมมารดาของเขา ส่วนประวัติเป็นน้องร่วมบิดา ซึ่งสลับเปลี่ยนกัน สุดท้าย ประเวศได้แต่งงานกับจำปี บุตรสาวเพื่อนเก่าของบิดา³⁵

สารคดี

วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วเริ่มก้าวหน้าในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทสารคดี เนื่องจากได้ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง โกลนบ้าน และพระราชพิธีสิบสองเดือน แม้จะมีผู้เรียบเรียงหนังสือสารคดีในรูปแบบหนังสือปกอ่อนออกจำหน่ายมากกว่ายุคก่อน แต่เมื่อเทียบจำนวนหนังสือสารคดีกับหนังสือบันเทิงคดีแล้ว หนังสือสารคดียังมีน้อย เช่น เรื่องข้อแนะนำการปรนนิบัติและเลี้ยงทารก โดย ขุนรัษฎางคน และเรื่องแบบเรียนการเลี้ยง โดย ขุนสกลสถานพิทักษ์

³⁴ส.ป.ค.กุหลาบ, วาทนากรรมกร (พระนคร: โรงพิมพ์บรรจงพิมพ์กิจ, 2467), 70 หน้า

³⁵นาคเรข (อ้วน นาคทรพรพ), ความลับของคุณแม่ (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุง-บุณกุลกิจ, 2467), 46 หน้า.

เรื่องข้อแนะนำการปรนนิบัติและเลี้ยงทารก โดย ชุนรัชชท่างแคน พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2459 ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า ชุมชนภาคนี้ไม่มีสิ่งที่จะงอกงามใหม่ ๆ เจ้าของ ย่อมระวังรักษาบำรุงอย่างกวดขัน ทารกซึ่งเพิ่งเกิดใหม่ก็เช่นเดียวกัน เนื้อเรื่องในเล่มแบ่ง ออกเป็น 3 บท บทที่หนึ่งเรื่องการปรนนิบัติเวลาปรกติ มีการอาบน้ำ ป้อนกันต่า ปาก จมูก การนอน การให้อาหาร และข้อห้ามในการเลี้ยงเด็ก บทที่สอง เรื่องการปรนนิบัติเด็กเวลา ป่วย มีเรื่องโรคที่เกิดกับเด็กต่าง ๆ บทที่สาม เรื่องโรคที่คิดค่อต่าง ๆ เช่น โรคคางทูม โรคตานชะโมย และโรคหัด ฯลฯ³⁶

เรื่องแบบเรียนการเลี้ยง โดย ชุนสถลสถานพิทักษ์ ผู้เขียนกล่าวไว้ในคำนำว่า การเลี้ยงเป็นวิชาสำคัญประเภทหนึ่งถึงกับทางราชการบางแห่งได้จัดส่งข้าราชการออกไป ศึกษายังทวีปยุโรป เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ ว่าด้วยการเลี้ยงต่าง ๆ การเลี้ยง โตะใหญ่เวลาเย็น การเลี้ยงน้ำชาเวลาบ่าย การเลี้ยงน้ำร้อนหมากพูนุหรือ ระเบียบผู้ดีใน การที่ถูกเชิญไปรับประทานอาหาร และระเบียบผู้ดีในการใช้เครื่องโต๊ะ³⁷

เนื้อหารองหนังสือปกอ่อนในรัชกาลที่ ๕

บันเทิงคดี

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือปกอ่อนเป็นประเภทร้อยแก้ว และประพันธ์เป็นนวนิยายเป็นส่วนมาก มีนวนิยายรัก และนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย นวนิยายในระยะนี้ได้สอดแทรกคุณธรรมและสัจจธรรมไว้ด้วย เช่น นวนิยายของ สก กุระโรหิต หลวงวิจิตรวาทการ และ กุหลาบ สายประดิษฐ์

เรื่องรักนิรันดร์ โดย นาคเรช ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า เรื่องที่ผู้เขียนเขียน

³⁶ ชุนรัชชท่างแคน, ข้อแนะนำการปรนนิบัติและเลี้ยงทารก (พระนคร: ม.ป.ท., 2459), 104 หน้า

³⁷ ชุนสถลสถานพิทักษ์, แบบเรียนการเลี้ยง (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ ฯ เคลลิเมต์, 2467), 93 หน้า.

ขึ้นผิดแปลกจากเรื่องของคนเขียนอื่น ๆ คือมักเป็นเรื่องเศร้าที่พระเอกและนางเอกจะไม่ได้กัน เพราะผู้เขียนถือความจริงเป็นใหญ่ และเรื่องที่เขียนขึ้นมักจะมีความจริงหรือใกล้ความจริงอยู่ไม่มากนักน้อย จะให้พระนางได้กันทุกคู่ไม่ได้ เช่นเดียวกับคำพูดของเชกเปียร์ว่า "The Course of True love never did run Smooth" (วิถีแห่งความรักแท้ไม่เคยดำเนินได้อย่างเรียบร้อย) ผู้เขียนชอบเรื่องที่พระเอกและนางเอกไม่ได้กัน เพราะมีอุปสรรคต่าง ๆ ในที่สุด พระ นาง จะตาย หรือไปอยู่กับคนอื่น ๆ ซึ่งไม่เคยรักกันมาก่อน หรือมีความรักต่อเมื่อได้อยู่กินด้วยกันแล้ว ถึงค่ากลอนต่อไปนี้

อนิจจาโอ้ว่าความรัก
อุปสรรคเหลือล้นพจนวิสัย
รักกันจริงไม่ใคร่กันนั้นถมไป
ที่ไม่รักกันไซ้รักกับใครหม

เนื้อเรื่องของรักนิรันดร ส่วนมากเป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างอุโฆษ และอากาศสองหนุ่มสาวซึ่งมีความรักต่อกันตั้งแต่อายุ 15 และ 14 ปี บิดาของฝ่ายหญิงได้ห้ามไว้ โดยอ้างว่าเป็นภัยแก่การเล่าเรียน ทั้งสองจึงไม่ได้ติดต่อกันเกือบ 10 ปี จนต่างมีคู่หมั้นหมายซึ่งบิดามารดาได้หาไว้ให้ เมื่อกลับมาพบกันเมื่อฝ่ายชายจะมารับคู่หมั้นจะไปแต่งงาน ความรักความหลงใหลกลับคืนมาอีก ทั้งสองจึงคิดจะหนีตามกันไป ระหว่างเตรียมการณอยู่นั้น ฝ่ายชายเข้าใจผิดว่าฝ่ายหญิงมีความอาลัยคู่หมั้นอยู่ ความรักของทั้งสองฝ่ายจึงขาดสะบั้นลง³⁸

เรื่องครุฑีพี่น้อง โดย บุหร่ง มีเรื่องย่อว่า สองพี่น้องชื่อ ฉลุย และเฉลา ฉลุยเป็นผู้ มีความงามมาก และมีนิสัยชอบความรื่นเริง ส่วนเฉลาผู้น้อง เป็นคนสงบเสงี่ยม ทั้งสองพี่น้องเล่าเรียนแล้ว อาศัยอยู่กับมารดาซึ่งป่วย และมีแพทย์มารักษาจนหาย นายแพทย์ผู้นี้ชื่อถวิล ได้หลงรักฉลุย แต่ฉลุยไม่รักตอบ และหนีไปกับชายเจ้าชู้และนักการพนันด้วยความหลงผิด ส่วนเฉลาผู้นั้น มีชายหนุ่มชื่อเวทย์ เพื่อนของนายแพทย์หลงรักเฉลา และวานให้

³⁸ นาคเรข (อ้วน นาคทรพรพ), รักนิรันดร (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2471), 128 หน้า.

นุษย์แพทย์ไปผูกให้ แต่เวลาซึ่งหลงรัตนายแพทย์อยู่แล้ว เมื่อไ้ฟังนายแพทย์เริ่มต้นพูด ก็นึก
ว่านายแพทย์ขอความรักคน จึงแสดงความในใจออกมา ในที่สุดทั้งสองก็พบกับความสุข³⁹

เรื่องสมร โดย แสงธรรม ส.ธรรมยศ ไ้วิจารณ์ว่ามีโครงเรื่องหรือนวนิยาย
ของฝรั่งเศส เลียนแบบคำพูด คำว่าพันถึงความรัก ความหวานซึ้งและความโศกเศร้า และ
บรรยายลักษณะหลายประการของเมืองไทยเหมือนของประเทศฝรั่งเศส⁴⁰ เนื้อเรื่องเป็น
ชีวิตรักของนักประพันธ์คนหนึ่ง เห็นความรักเป็นสิ่งบริสุทธิ์ โดยไม่มีความต้องการอย่างอื่นมา
เจือปน เช่น ความรักของเฝื้เปลี่ยน กับ มารีย์ วาลิวสะกา นางงามของโปรแลนด์

เลดีแอมิลกัน นางงามของอังกฤษ กับ นายพลเรือเนลสัน วีรบุรุษของอังกฤษ เขาพบกับ
ความรักที่ไม่บริสุทธิ์ ภรรยาของเขาเหมือนกับหญิงส่วนมากที่เมื่อก่อนแต่งงานจะพยายาม
ทำให้สามีรัก แต่เมื่อแต่งงานเสร็จแล้วมักเพิกเฉยเฉื่อยชา และไปยุ่งกับเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ
เกินไปโดยไม่เอาใจใส่ต่อตัวสามี เมื่อเขาพบกับสตรีที่รักเขาอย่างบริสุทธิ์ใจ และกล่าวด้วย
คำที่ชี้แจงใจอยู่ตลอดเวลา เขาจึงยอมสละเกียรติยศ ทรัพย์สินสมบัติ และผลประโยชน์ทุกอย่าง
เพื่อความรักอย่างเดียว แต่ในที่สุดทั้งสองคนต้องถูกเผาทั้งเป็น⁴¹

เรื่อง เล่นกับไฟ เพื่อนต่างเพศ และ ตายหนแรก โดย กุหลาบ สายประดิษฐ์
คำปรารภท้ายเล่มของ นายปรีดี เจ้าของโรงพิมพ์กล่าวไว้ว่า เรื่องสั้น ๆ ของกุหลาบ
สายประดิษฐ์ ทั้ง 3 เรื่องในเล่มนี้ เคยลงในหนังสือพิมพ์รายเดือนเสนาศึกษาและแนววิทยา-
ศาสตร์ ทุกคนที่เคยอ่านแล้วส่วนมากนิยมยกย่องว่าเป็นเอกทั้งสำนวนความและโครงเรื่อง
จึงได้จัดพิมพ์รวมเล่มขึ้นอีกครั้ง เพื่อเป็นการสะดวกในการที่ผู้อ่านบางท่านที่ต้องการจะรวบรวม

³⁹ มุทรวง (สก กุมมะโรหิต), กุณิพินอง (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2471),
139 หน้า.

⁴⁰ ส.ธรรมยศ (แสน ธรรมยศ), ศิลปะและวรรณคดี (พระนคร: โรงพิมพ์ศรีสุเทพ,
2480), หน้า 326-7.

⁴¹ แสงธรรม (หลวงวิจิตรวาทการ), สมร (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ,
2472), 114 หน้า.

เรื่องดี ๆ เก็บไว้⁴²

เรื่องเล่นกับไฟ เริ่มเรื่องที่ตำบลบางเบิด ซึ่งเงียบสงบ เวลาประมาณ 18.00 น. มาโนช พระเอกของเรื่องไต่บันเสียงผู้หญิงร้องเนื่องจากตกม้า จึงออกไปดูและพบมาลี ผู้ที่เมื่อสองปีก่อนเพื่อนฝูงกำลังเตรียมตัวคอยแสดงความยินดีในวันสมรสของเขาและหลอน แต่มีความเข้าใจผิดอันร้ายแรงเกิดขึ้นก่อน เขาจึงหนีมาหาความสงบ เพื่อพบว่ามาลีหมกตคดียุ่ จึงช่วยแก้ไขจนพ้น แล้วมาลีได้พูดถึงความหลัง วิงวอนและรับผิด มาโนชก็พยายามข่มจิตใจของคนที่ยังรักทั้งแค้น ในที่สุดเขาก็แพ้ใจตนเอง และมาลีได้พักอยู่กับเขาหนึ่งคืน อีก 20 วันต่อมา เขาได้รับจดหมายของหลอนสารภาพว่าแต่งงานแล้วหลังจากที่เขาจากมาได้ 6 เดือน และเหตุการณ์ในวันนั้นเป็นแผนการของหลอนทั้งสิ้น

การใช้ภาษาในเรื่องเล่นกับไฟ กุหลาบ สายประสิทธิ์ ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นนักเขียนชั้นนำในยุคนี้ บทประพันธ์จัดอยู่ในกลุ่มโรแมนติซึม (Romantism) คือมีลักษณะการฝึกฝนกับความคลั่งใฝ่ ความรัก ความเศร้าที่นักประพันธ์ได้แสดงความรู้สึกออกมาด้วยภาษาของความปวดร้าว นิมิตวาล แคล้วซิ่ง เบื้องหลังของทุก ๆ คำพูดประณีต แสดงถึงความขมขื่น ความเจ็บในหัวใจของตัวเอกของเรื่อง ตัวอย่างการใช้ภาษาในเรื่องดังต่อไปนี้

..... คินนี่เป็นคินแรม 3 คำ พระจันทร์ยังไม่ออกจากฉาก ปล่อยให้ดวงดาวซึ่งปรากฏอยู่ตามแผนฟ้าเป็นหย่อม ๆ ทำทวนาแทนไปพลางก่อน นาฬิกาข้างผนังห้องบอกเวลาเกือบ 2 ทุ่มแล้ว มาลีจะฝากความมึนกลับไปพักโดยลำพังคนเดียวหาไต่ไม หลอนเกลียดความมึนทุก ๆ กับรัฐบาลอังกฤษเกลียดคนมอดเซวitic นี้ก็ถึงตรู่นี้ มาลีถึงแกสคูง และรู้สึกซาไปทั้งกาย นีหลอนจะตองค้างคืนอยู่ที่บ้านของชายผู้ซึ่งเคยเป็นยอกยงใจของหลอนมาครั้งหนึ่งนั้นหรือ มาโนชไม่ใครบอกหลอนแล้วคอกหรือว่า ถ้าไม่ยุ่งากลับบ้านก็ตองค้างคืนอยู่ที่นี้? มาลีไม่เคยเขาที่คืบซันยังไปกวาครวาน

.....

⁴²กุหลาบ สายประสิทธิ์, เล่นกับไฟ (พระนคร: โรงพิมพ์นายปรีที, 2472),

เธอพยักหน้าช้า ๆ คล้ายคนสติลยตอบว่า "ยูกุโหมให้เธอนะหรือ? ฉันโคยกโกโหมมานานแล้ว นับตั้งแต่วันสุดท้ายที่เรามีโอกาสโคพบกัน--เป็นวันที่ฉันรู้สึกตัวว่าเป็นคนอภัพอัประภาคที่สุด แมคนขอทานก็ยังมีวาสนายิ่งกว่า"

"คุณยังตั้งใจจกจำเหตุการณ์ในวันสุดท้ายไว้อีกหรือคะ?" หลอนถามเสียงงูละหอย

"ไม่โคตั้งใจกั้ใจจะจกจำไว้ตอกแม่มาลี แต่มันคือเหตุคิตคิตมาเอง ในฐานะเชนนั้โครับงูจะลิมเหตุการณ์เสียโคงาย ๆ" เมื่อพุกประโยคหลังสังเกตุโควาเสียงของเธอสนับควยความนอยใจ "ยังจำโคคักว่า ฉันโคพยายามทำตัวเป็นคนหน้าคาน อัสสุทชุมชานไปหาเธอถึง 3 ครั้ง 3 หุน เพื่อที่แจงความจริงในเรื่อที่ฉันกับแมนอยไมโครักโครักกันฉันชูสาว แตะเธอหาโคยอมฟังเสียฉันไม กลับว่าเสียอยางสาคเสียเทเสีย ในครั้งสุดท้ายที่ฉันไปงอนงูเธอโคไซถอยค้ำเค้กรอนทวี่ช้น เธอบริภวักคัพอนฉันเสมือนหนึ่งว่า ฉันนั้นเป็นเจายาจกทอโคไซมาขอเขาชอนำกิน แทนที่จะเห็นเป็นยาจกผู้มีเกียรติ ซึ่งหวังในควมรักเป็นทาน ถอยค้ำของเธอในครั้งกระนั้นเธอยังจกจกจำมันโคหรือไม? แตะสำหรับฉันนะจำโคทุกถอยค้ำ มันเขาไปฝังอยุคตามเสนเลื่อค ในควมรู้สึก และในท้อนลิกชงแห่งควงใจ

"เลิกสวมหนวากากันเสียทีเถิก คุณมาโนช มันไมมีประโยชน์อะไรทอไปอีกแล้ว" ช้นคนเธอก์เลนงานฉันควยค้ำพุกเหล่านี้ "คุณอยาเขาใจว่าผู้หญิงอยางคิฉันจะเป็นเหยื่อที่คุดอจคตมเลนงูาย ๆ คิฉันไมโครักผู้ชวยโดยอฎการหลับนุหลับตาเหมื่อนักกับที่ผู้หญิงโง ๆ โดยมากประพทคิอยู่ ฎาโคไรช้อคคิฉัน คิฉันยอมช้อคอยุโค แตถวมาไมคคกันแล้ว ถอยาหวังเลยวาคิฉันจะกรฎา คุณไมคองมาคั้หนาโกหกโกไหวคิฉันทรอก เสียแรงเสียเวลาเปลาก ความจริงอะไรทังหมคคิฉันรูอยุแกใจคิแล้ว-ชอบอกอยางเค้คชาควนับตั้งแตวันนั้เป็นคุนไป ควมสัมพันธ์ระหว่างคุดกับคิฉันเป็นอันชวคเค้คจกกัน ที่แล้ว ๆ มาขอให้อือเป็นเพียงละครคถกอยางโง ๆ ที่คิฉันเป็นคุดหาคคุดมาแสดงเทานุนั้เถิก บัคนี้เวลาที่จะแสดงก็หมคแล้ว และโอกาศที่คุดจะเหยียบยางเขามาในบวนคิฉันก็เป็นอันสิ้นสุดลงควย ไหน ๆ คิฉันจะรักคุดไมโคแล้ว ก็อยาให้อึงแกเกลี้ยคนนำหนวูเสียเลย หนทางจะปองกันไมใหกรฎาเกลี้ยคนนำหนวูเกิดช้นโคอยุที่คุดเอง กลาวคิคือคุดคองไมพยายามที่จะส่าคองหนวูใหม่มาปรากฎแกคคองจกษของคิฉันอีก กรรมอันโคชงคุดโคกอไว

ก็คงใช้กรรมนั้นไปเกิด เชื่อว่าคุณไม่ใช่คนอ่อนแอจนเกินไป คุณก็เป็นลูกผู้ชาย

.....
 ภาวะความจุกหมายถูกขย้ำอยู่ในกำมือของชายหนุ่ม, ภายหลังจากที่ได้อ่านจบแล้วถึง 3 เทียว เชื่อยกมือทั้งสองขึ้นเสยผมจนยุ่งเหยิง, ใบหน้าหมองคล้ำ นับแต่คืนนั้นมาจนบัดนี้ ฟังโค 20 วันเท่านั้น แค่วิทยาของเขอดีวแห่งรวงโรยไปถนัด ดวงตาลึกและลอย, มันคงจะโคขึ่งนำตามมาแทบทุกคืน

"แมกคุณของมาโนชเอ๋ย", เธอพิมพ์ปากแกตัวเอง "ภูมิประเทศบางเบ็ดเพียงจะรักษาแผลเอาไว้ให้ดูแล้ว เธอก็มาทำให้มันกำเริบขึ้นอีก ชีวิตของฉันเห็นจะสิ้นเสี่ยไปแล้ว เกียรติยศของเขอนะหรือ, ฉันคงรักษาไว้วันยังค่ำ แน่ที่เคียวฉันเป็นสุภาพบุรุษ"
 ตอนนั้นเธอก็ค้นคว้าความขมขื่นใจ ผู้ใดเกิดมาเป็นสุภาพบุรุษผู้นั้นเกิดมาสำหรับคนอื่น นี่เป็นจรรยาที่อบรมกันในสวรรค์ หรือในมนุษย์โลกแน่นอน"

แต่จะอย่างไรก็ตาม, สุภาพบุรุษมักเป็นผู้ที่ต่อกรตามตัวเองเพื่อคนอื่นเสมอ

อวสาน

เรื่องเพื่อนต่างเพศ กล่าวถึงพระเอกของเรื่องเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในตำบลจิตรลัทธิคาใหม่ ๆ ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งอยู่ตำบลนี้มานานแล้ว จึงเรียกตนเองว่า จิตร และหญิงสาวว่าลัทธิคา ตามชื่อตำบล หลังจากนั้น ทั้งสองคนก็สนิทสนมกัน ต่อมาจิตรป่วยเนื่องจากตรากตรำทำงานใช้ความคิดมากเกินไป แพทย์แนะนำให้ลาพักรักษา 2 เดือน เขาจึงไปพักรักษาตัวที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก่อนไปลัทธิคาได้กล่าวเป็นนัยว่าจะรอจนกว่าเขาจะกลับมา เมื่อครบกำหนด 2 เดือนเต็ม เขากลับ ลัทธิคาให้เขาแสดงความยินดีกับหลอนที่หลอนจะแต่งงานอีก 2-3 วันข้างหน้า เขาจึงพบกับความผิดหวัง ตัวอย่างสำนวนในเรื่องนี้ คือ

... "รูปถ่ายของคุณทุกรูป คุณเป็นผู้หลักผู้ใหญ่" ซ้ำพู่เจ้าผู้มารับ
 "ความจริงฉันก็ควรเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ไฉไลแล้ว เมื่อใดที่ฉันได้แต่งงาน เมื่อนั้นฉันก็จะเป็นผู้ใหญ่อย่างบริบูรณ์"
 "แปลกแท้ ๆ ทำไมคนที่ยังไม่แต่งงานถึงจะเป็นผู้ใหญ่อย่างบริบูรณ์ไม่ไฉ?"

"เพราะการแต่งงานทำให้คุณเรามีภาระที่จะต้องรับผิดชอบทวีขึ้น นี่แหละ เป็นเหตุให้คนที่แต่งงานแล้วมีสภาพเป็นผู้ใหญ่อย่าง

บริบูรณ์"

"ก็เมื่อไหร่คุณถึงจะแต่งงานเล่าคะ?" ลักคิถามอย่างเคັกหญิงที่ปราศจากเคียงส่า และความปราศจากเคียงส่าของเธอนั้นเพิ่มพูนความมูนาเคิ่งซึ้น "คุณเหมือนคุณบอกกิดันหนหนึ่ง ว่าคุณมีอายุ 24 ปีแล้ว"

ชาวเจาพยักหนา

"การแต่งงานเป็นการเปลี่ยนชีวิตใหม่ ต้องการความรอบคอบมากอญู ชาวเจาพูซซา ๆ นัยนคานับควงหนานอันออนหวานของเธอ "การแต่งงานที่ถูกทางแก็ไมไซส่าเรจโคควายการมีอายุเกินถวา 20 ปีอญางเคี้ยว บังตองการหลักฐานอันมั่นคงของญูจะแตง และญูหญิงที่สมควรจะรับค้ำแหนงเป็นภรรยาอีกควาย ประการหลังนั้น ฉนยังซาอญู"

"ญูหญิงหรือคะ?" เธอถามยิ้ม ๆ

ชาวเจาตอบรับค้ำ แลวเธอจึงกล่าวตอ "ญูหญิงมีออกเกเคลื่อนไมทำไมคุณไมเลือกแตงสักคนหนึง"

ชาวเจาหัวเราะเบา ๆ จองมองญูนัยนคานันแจมใสของเธอ คุยความผาสุก อันรูปลักษณะของลักคิฉน ชาวเจาสรรภาพวากูไมจิตตา จะคุซาคุซาอากสักเทหาโตกัไมหายอญูยาก

"ลักคิพาตอเอาตามภาษาเคັก" ชาวเจาวา "การเลือกเมียไมใชงวายเหมือนเลือกผลมะม่วงในตะกร้าตอก มะม่วงเสี้ยวหรือเหนาเรวรูไคทันที่ เพราะมีรอยปรากฏอญูภายนอก ส่วนความเสี้ยวหรือเหนา หรือความไมเค็ชอญูคุณ ยอมฝ้งอญูในอญู เราแลไมเห็น เพราะฉนนี้จะเลือกสุ่มสี่สุ่มหาหาโตไม ตองคอย ๆ พินิจพิจารณาไป ปีหนึงสองปีไมไซชานักส่าหรับจะเลือกเมียที่เค็แฑ ๆ คุณที่ไมเลือกหรือเลือกสง ๆ ไปนั้น มัักจะโคนแตงกับญูหญิงที่ไมไซเมีย"

"ไมไซเมีย?" เธอทวนค้ำควายความสงสัย "ถาเชนนั้นจะเป็นอะไรละคะ?"

"บางที่หลอนก็เปนมแม, บางที่เปนนาย, บางที่เปนโจрмаคอย' ลางผลาญุทรัพย์สินเงินทองหรือความผาสุก และบางที่ถึงเปนเพชรชาติ" แลวชาวเจากัหัวเราะซึ้นเมื่อเห็นเธอยิ้ม "ญูหญิงที่ เราเลือกแตงงานคิอวจากลาญูเปนมุคคูลุเหลานัน แหนทีจะเป็นเมีย ฉนนั้นชอลักคิจงเห็นเคิดวา การแต่งงานหรือการเลือกเมียไมไซของงายเลย"

"คิดันไมเคยเห็นผู้ชายคนไหนเขามีความคิยาวยี่คิยาคอยางคุณ"

คนใช้ในบ้านพูดคุยถึงเรื่องความรักเสมอ และให้นายแสงสอนขับรถให้ ซึ่งครั้งแรก ๆ นายแสงก็เจียมตัว แต่แล้วก็ค่อยกล้าขึ้น แล้วพวงก้นหนีออกจากบ้านไปด้วยกัน 2 เดือนผ่านไป จึงเริ่มคิดถึงโรงเรียน บ้านอันใหญ่โต และความเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือย เริ่มเหงา และบ่นถึงอาหารเลว ๆ ที่รับประทานทุกวัน อยากใ้คนใช้มาช่วยทำงาน เริ่มโทษกันว่าเป็นความผิดของใครที่คนต้องมาทกระกล่าวปาก นายแสงโต้กล่าวว่าเขาไม่ได้หลอกหลวงเธอมา เพราะก่อนนั้นเขาได้สำรวจภาพแล้วว่า เขาจบ เธอกลับตอบว่าก็ ยิ่งลำบากยิ่งชอบ นับจากวันนั้นมา นายแสงเริ่มค้มเหล้า และพาเพื่อเมาค้มที่บ้าน เพื่อแต่ละคนหน้าตาถูร้าย แต่งกายสกปรก กักขระ พุกจาหยาบโลน เมื่อหล่อนรังเกียจหลบอยู่ในห้อง ก็ถูกเรียกให้ไปซื้อเหล้า จึงไ้หนีกลับบ้าน โดยเขียนจดหมายทิ้งไว้ ความว่า "...ฟ้ากับดินยอมจะคงอยู่ห่างไกลกันชั่วกัลปาวสาน ฉันไม่อาจลควให้ค่าลงมา และเธอเล่าก็ไม่อาจเผยอให้สูงขึ้น..."

นายแสงได้คอบจดหมาย มีใจความว่า

...การซึ่งเธอออกความเห็นมานั้นชอบแล้ว ถ้าเธอคิดไ้เช่นนั้นก่อนจะคามขึ้นมา ก็จะเป็นการดีข้างฝ่ายเธอทานอยไม ุอย่างไรก็ก็ สำหรับฉันนั้น ยอมมีความรักเธอโดยสุจริตตลอดแคตนจนปลาย และที่รักเล่าก็มีไ้ไ้ส่งจนเกินคักคัก หากเป็นความโง่เขลาเบาปัญญาของเธอ ไม่วางตัวใหญ่กชั้นเชิงอันจะพึงวาง มอบความสนิทสนมไ้แก่ฉันจนเกินสมควร ก็หัวขายไหนเล่าจะทนไ้...

สรุปว่า ผู้เขียนต้องเสียพรหมจรรย์ไปไ้เท่ากับไ้ตายไปคนหนึ่งแล้ว เพราะความเป็นสาวบริสุทธิ์นั้นเป็นยอดแห่งความหวังของสตรีทั้งปวง ความสาว การเกิด และตาย ยอมมีเพียงครั้งเดียว

เรื่องวิญญานรัก โดย ป.บุรณศิริป็น สุนทร อายุ 25 ปี บุตรชายของพระยาकुลยสัจจ์ กลับจากศึกษา ณ ประเทศอเมริกา 8 ปี มาถึงบ้านพบว่าบิดาซึ่งอายุ 53 ปี แต่งงานกับพิสมร ซึ่งมีอายุ 22 ปี ไ้ 6 เดือนแล้ว พิศมรกำพร้าบิดามารดา สงบเสงี่ยม และเป็นคนสวย เมื่อนานวันเข้า สุนทรและพิสมรเกิกรักไ้ใคร่กรันและไ้เสียกัน โดยที่พระยาकुลยสัจจ์ไม่ทราบ แต่ความรักรู้สึกผิดชอบชั่วดีทำให้คนทั้งสองไม่มีความสุข และพยายามจะตัดใจจากกัน ในที่สุด สุนทรไปทำงานต่างจังหวัดและไม่ติดคอกันเลย แต่พิสมรทนความคิดถึงไม่ไหวจึงเขียนจดหมาย พอที่พระยาकुลยสัจจ์จับไ้จึงไ้ไล่ออกจากบ้าน และล้มเจ็บลง พิศมรไ้ไปหา

สุนทรและเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง แต่สุนทรก็กล่าวว่

...ฉันเองเป็นลูกผู้ชาย แม้จะรักใคร่เธอปานหัวใจ ก็ยินดีสละตัว
 สละชีวิตเสียดีกว่าที่จะกระทำตนให้ใคร่ชื่อว่า เป็นนายมนุสส์ใจสัตว์
 เป็นอายุคนทรยศ ออกตัวผู้ที่เป็นชู้กับเมียพอ ถึงว่าฉันจะไครกระทำ
 ไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นสิ่งชั่วเท่าที่มีอยู่ เท่าที่กระทำไป หากจรรยา
 พูลิหมากไปคล้ายกับมนุสส์ที่โรวิญญาณ หัวใจถึงที่เธอพูดไม่ บอก
 ตามตรงพิสมร ฟังฉัน ฟังคำพูดของฉัน แลวนำไปคิดจึ่งก็ ฉันรัก
 เธอ รักอย่างบริสุทธิ์ แต่จะมั่วประโยชน์อะไรในความรักชนิดลัก
 ลอบกัน เหมือนอายุคนทรยศ ฉันต้องการความสุข ต้องการเปิดเผยให้
 โลกทราบว่าภรรยาของฉันคือใคร ? ฉันใดแต่งงานกับใคร ? แต่ฉ
 ฉันทำตามที่เธอพูด เธอจะเสียใจไหมในเหตุที่ทองซอนเรนความ
 รักโดยวิธีนั้น ?... 43

พิสมรจึงต้องจากมา ส่วนสุนทรได้ไปหาบิดาซึ่งยกโทษให้แล้วจึงถึงแก่นิจกรรม
 ต่อมาสุนทรได้รับจดหมายจากพิสมรว่าคนกำลังจะตาย ขอให้ไปพบ สุนทรได้ไปพบพิสมร
 ซึ่งป่วยหนักนอนรอความตาย เมื่อได้พูดถึงความรักความหลังแล้วพิสมรก็ถึงแก่กรรม

เรื่อง ชีวติชาวสวน โดย น. นวรัตน์ ณ ออยุธยา หลังตลาคสวรรคโลก หญิงวัย
 กลางคนป่วยหนัก ได้สั่งเสียลูกชายคนเคียวชื่อ ประพันธ์ อายุ 16 ปี ให้ไปอยู่กับป้าที่บางยี่ขัน
 และมอบแหวน, สายนาฬิกา ซึ่งเป็นของพ่อซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ประพันธ์จึงไปอยู่บ้านสวนกับป้า
 จนเขาอายุได้ 21 ปี เขาได้ช่วยชีวิตหญิง 3 คนไม่ให้จมน้ำ คนหนึ่งชื่อ เฉวียน เป็นหลาน
 พระยาราชานาญและเกิดรักใคร่กัน เมื่อประพันธ์และพระยาราชานาญพบกัน แหวนและสายนาฬิกา
 ทำให้พระยาราชานาญรู้ว่าประพันธ์เป็นบุตรของตน สุดท้ายประพันธ์และเฉวียนได้แต่งงานกัน⁴⁴

⁴³ป. บุรณศิลป์ (ปกณ์ บุรณปกณ์), วิญญาณรัก (พระนคร: สำนักงานนาย
 เทพปรีชา, 2472), หน้า 136.

⁴⁴น. นวรัตน์ ณ ออยุธยา (ม.ร.ว.นพรัตน์ นวรัตน์), ชีวติชาวสวน (พระนคร:
 โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2472), 44 หน้า.

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยเพิ่งเริ่มมีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวรรณกรรมร้อยแก้ว ที่ใช้ภาษาตามยุคสมัยของเรื่องที่เกิดขึ้น ผสมกับภาษาร้อยแก้วสมัยใหม่ เนื้อเรื่องอิงพงศาวดาร เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่านักประพันธ์ไทยเริ่มค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการประพันธ์นวนิยาย พร้อมทั้งให้เชิงอรรถอธิบายคำหรืออธิบายเหตุการณ์ตามพงศาวดาร ผู้ประพันธ์บางคนได้ชี้แจงถึงความลำบากในการเรียบเรียงเรื่องพงศาวดารไว้ในคำนำว่า ยากกว่าการประพันธ์นวนิยายทั่วไป กล่าวคือ ต้องคำนึงหลักของเรื่องไปในแนวแห่งความจริง ยากในการใช้คำพูด และยากในการนำเรื่องประเพณีมาบรรยายให้ละเอียด เนื้อเรื่องสำคัญของเรื่องประเภทนี้บางครั้งผู้ประพันธ์ได้แสดงความอาทราญที่ผูกเรื่องราวเช่นนั้นขึ้น เช่น

เรื่องเจ้าแม่สุนทราวดี โดย ศรีประทีป มีเหตุการณ์ที่พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัยเป็นชู้กับนางอ้วพญา ซึ่งเป็นเมียพญาเจ้าเมือง เจ้าเมืองพะเยา⁴⁵

เรื่องกาพิงฉวัลย์ โดย ลพบุรี เป็นเกร็ดพงศาวดารเชียงใหม่ตอนกรุงแตก มีอาณาจักรลานนาไทย ซึ่งพระเจ้าเมืองรายเป็นประมุข คำนทศตะวันออกเฉียงใต้ คืออาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพระเจ้ารามคำแหงมหาราช เป็นประมุข คำนทศตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาจักรพะเยา เรื่องนี้มีเชิงอรรถอธิบายคำศัพท์ภาษาไทยเหนือ⁴⁶

เรื่องสายโลหิต โดย ลพบุรี เป็นเกร็ดพงศาวดารลานนาไทยในรัชสมัยพระเจ้าทีโลกราช และรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเสด็จไปประทับ ณ เมืองพิษณุโลก เรื่องนี้มีเชิงอรรถอธิบายคำศัพท์ภาษาไทยเหนือ⁴⁷

เรื่องพระแก้วมโนhra โดย ว.ช. ประสังสิต เป็นเกร็ดพงศาวดารไทยในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กล่าวถึงเหตุการณ์ในชีวิตของพระแก้วมโนhra ทรงเป็น

⁴⁵ ศรีประทีป, เจ้าแม่สุนทราวดี (พระนคร: โรงพิมพ์ป่อทอง, 2469), 4 เล่ม.

⁴⁶ ลพบุรี (ลุ่ม ณ บางช้าง), กาพิงฉวัลย์ (พระนคร: โรงพิมพ์สารานุกรม, 2471), 122 หน้า.

⁴⁷ ลพบุรี, สายโลหิต (พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมต์, 2472), 159 หน้า.

พระธิดาของพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งได้ประทานให้แก่เจ้าเมืองลาว บุเรงนองจึงตัวมาถวาย
แก่พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ ในที่สุด พระแก้วมโหรรพ ได้อภิเษกสมรสกับพระศรีสุธรรมราชา⁴⁸

เรื่องผีทะเล โดย ชะบุนนาค ผีทะเลเป็นสมญาของโจรสลัดที่อยู่ในท้องทะเลเมือง
จันทบุรี กำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี หลังเหตุการณ์ที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่
พม่า ทหารเอกของพระเจ้าตาก ซึ่งอยู่ ณ เมืองจันทบุรี เป็นผู้ปราบปราม⁴⁹

หนังสือภาพยนตร์ เรื่องที่นำมาพิมพ์ในหนังสือ เป็นเรื่องแปลจากภาพยนตร์ มีการ
จัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีนวนิยาย
หลายประเภท มี เรื่องรัก เช่น เรื่องเจ้าหญิงโยลันดา เรื่องชีวิตโลกไฉน เช่น เรื่องเลือด
นักมวย เรื่องผจญภัย เช่น โจรในแบกคัก และเรื่องอิงประวัติศาสตร์ เช่น สงครามกู-
อัสสระ เป็นต้น

เรื่องโยลันดา (Yolanda) โดย พลายเพชร มีเรื่องย่อดังนี้ เจ้าหญิงแมรี เป็น
พระธิดาองค์เดียวของคหบดีกรุงแควนเบอร์กันดี ชอบเสด็จออกทางอุโมงค์ลับไปภายนอก
ปราสาทกับ อังตัวเนตต์ควาเซลแมน สหายคนโปรด ยังบ้านของข้าราชการคนหนึ่งชื่อ
ยอร์ช กาสเซลแมน มีผู้รู้เห็นเพียง 3 คนเท่านั้น วันหนึ่ง คหบดีได้รับจดหมายจากเจ้าชาย
แม็กซีเลียน ส่งแหวนมาห่มเจ้าหญิงแมรี ซึ่งยังไม่เคยเห็นหน้ากันเลย ต่อมา เจ้าหญิงได้
หนีออกทางอุโมงค์ไปเที่ยวงานประกวดแพที่มาเซลโซ่ช้อปปลอมว่า โยลันดาได้พบกับชายหนุ่ม
แปลกหน้าซึ่งได้ต่อสู้กับโจรที่คอยคักปล้นคณะของเจ้าหญิงจนสลบ เจ้าหญิงจึงเห็นแหวนที่ส่งคืน
ไปให้เจ้าชายอยู่ในนิ้วชายแปลกหน้านั้น จึงทราบว่าเป็นเจ้าชายแม็กซีเลียน เมื่อเจ้าชายฟื้น
ขึ้นได้พักรักษาตัวอยู่กับคณะของเจ้าหญิงโดยไม่ทราบว่าเจ้าหญิงทราบความจริงแล้ว และเกิด
ความรักต่อกัน เจ้าชายจึงมีความทุกข์เพราะจะต้องแต่งงานกับเจ้าหญิงและกองทัพกัน ขณะที่

⁴⁸ ว.ช. ประสังสิต (วิชัย ประสังสิต), พระแก้วมโหรรพ (พระนคร: โรงพิมพ์
เทพศิรินทร์, 2471), 186 หน้า.

⁴⁹ ช. บุนนาค (ชุบ บุนนาค), ผีทะเล (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2472),
131 หน้า.

เจ้าชายเสด็จกลับไค้ถูกทหารของคยัคจับฐานเป็นจารบุรุษ ไค้มีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในการ
ต่อสู้กับเกานต์คนหนึ่ง เจ้าชายชนะ และได้พบเจ้าหญิง จึงทราบว่าเป็นคนเดียวกับ โยลันดา
สตรีที่ทรงพิศวาทยิ่งกว่าสตรีใด ๆ แต่มีอุปสรรคเพราะคยัคไค้ยกเจ้าหญิงให้กับโอรสของ
พระเจ้าหลุยส์ที่ 11 แห่งฝรั่งเศส ที่มีรูปโฉมอัปลักษณ์ พระสตีวิปลาศ ชอบแสดงอาการเหมือน
ทารก ท้ายสุดของเรื่องก็จบลงด้วยความสุข⁵⁰

ตัวอย่างสำนวนโวหารของหนังสือภาพยนตร์ เรื่อง โยลันดา

ภาพยนตร์เรื่อง

โยลันดา

เรียบเรียงโดย

"พลาเยอร์"

เบื้องหลังปรากฏการณ์อันดาร์ ซึ่งสร้างไว้ด้วยฝีมือแห่งนายช่างผู้
ชำนาญ ณ ภายในนครคียอนั้น จะเห็นภาพปรางูสาทหลังหนึ่ง ทั้ง
ตระหง่านอยู่สันโคะปานจะเยยพระเมรุมาศใหญ่ยอลง ปราสาทนี้
มีนามเรียกกันว่า เปอโรนน์ เป็นที่ประทับของทานคยัคบุตรอง
แควนเบอร์กันดี ภายในปราสาทก่อด้วยศิลาอ่อน แบ่งแยกออก
เป็นตอน ๆ เบื้องล่างคือห้องพระโรงสำหรับประทับและจัดเป็นที่
เฝ้าเหล่าอำมาตย์ราชบริพารทั้งหมด โดยรอบห้องพระโรงเป็น
พาไลยศิลาอ่อน ซึ่กรงพาไลยจั่วหลักไว้อย่างงดงามเป็นช่อง ๆ
ทอดถึงกันตลอด ทอจากพาไลยนี้ไปเป็นห้องบรรทมแห่งทานคยัค
และพระราชธิดา

ขณะนั้น ภายในห้องที่ประทับแห่งแปรังเซ็สแมรี พระธิดาองค์
เดียวของทานคยัค อันสมภพแก่พระนางเจามาร์กาเร็ตออฟยอร์ก
พระชนินทรุคินีแห่งพระเจ้ากรุงอังกฤษ พระนางเจามาร์กาเร็ต
ผู้เป็นชายา กำลังทรงปฏิบัติฐานประทับอยู่กับหมนางซีหลายคน พระ
อริยาบถแห่งพระนางในที่นี้สอซึ่งไหวความกุ่มงวลในพระทัยนางอย่าง
พระพักตร์เผือกและบุคบัง บอกซัด ๆ วานาจะมีเหตุอันไม่บังควร

⁵⁰พลาเยอร์ (นามแฝง), โยลันดา (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2470),

เกิดขึ้นแล้ว เชอทรงหันไปทางทหารยามรักษาพระทวาร 2 นาย มีพระเสาวนีย์รับสั่งให้เสามาเฝ้าเฉพาะพระพักตร์ พลางคำรัสควยสุรเสียงอันเค็ดเคียวว่า

"ฉันคงงูกรตัวเจ้าหญิงแมรี แม่จะอย่างไรก็ตาม เราคงค้นหาตัวให้พบ นี่แกคนหนึ่งจงลงไปคนตามพันปราสาทชั้นฉางดูให้ทั่ว ส่วนอีกคนหนึ่งขึ้นไปหาตามระเบียงและมุข"

ผู้รับพระเสาวนีย์ทั้ง 2 กระทำตาม ถวายคำนับแล้วต่างก็พากันออกไปจากตำหนัก เมื่อถึง 2 ลับกายออกไปแล้ว พระนางเจ้าผู้ทรงไวซึ่งความกังวลพระทัยจึงหันมาทางหมูนางซี รับสั่งควยควยหนักพระทัยตามเคียวว่า

"ແຍຸຈິງນະເຮອ ຈົນຕາກວ່າ ເສັດຈພອຂອງ ເຈົ້າหญิงจะไม่ทรงยกโทษให้ในคราวนี้เป็นอันขาด"

นางซีคนหนึ่งทูลคลายตามกระแสพระคำรัส
"ถาจะຈິງເພະ ທານຍຸກຈະກວ່າມາດິງແກ່ ໃຫ້ນາກັວ ເຈົ້າหญิงไปสู່ຄອນເວນຕູ່ໃຫ້ໄດ້ໃນວັນນີ້ທີ່ເຄີຍວ"

ยังมีพันที่พระนางจะตรัสตอบประการใด ทหารยามผู้ได้รับบัญชาให้คนรอบพระตำหนักขนมารายงานพฤติการณ์ที่ใดคนตลอดแล้ว แต่ไม่พบให้ทรงทราบ เพิ่มความปลาบใจและรอน ...

สารคดี

หนังสือปกอ่อนที่มีเนื้อหาทางสารคดีมีมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนมากมักจะเป็นความรู้ทั่ว ๆ ไป ยังมีเรื่องประเภทการเมือง การปกครอง และการสงครามน้อย ตัวอย่างหนังสือสารคดีที่จัดพิมพ์ในระยะนี้ คือ

เรื่องหนังสือรักลูก โดย นายเรือโทโกศล กันตบุตร ร.น. ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า เรียบเรียงหนังสือเรื่องนี้ขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านสามัญชนอ่านเข้าใจได้ง่าย ๆ ไม่ได้มุ่งหมายให้เป็นตำรา และนำบทความราคาไปปฏิบัติตามกฎธรรมชาตินในการเลี้ยงเด็ก อย่างหลงไปปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่ไม่เป็นสาระของผู้อื่น และได้นำสถิติทารกเสียชีวิตเมื่ออายุยังไม่ถึง 1 ขวบ มาประกอบให้เห็นจริงว่า ในเมืองไทยเด็กวัยนี้ตายถึงร้อยละ 30 คน แม้ไม่ตายก็จะมีรูปร่างเล็กแคระแกรนซึ่งโรค ไม่ควรจะเชื่อถือว่าเป็นไปคามบุญทำกรรมแต่ง เมื่อดูที่ตายก็ตายเอง เนื้อเรื่องกล่าวถึงกฎธรรมชาติของเด็ก เด็กไม่มีพื้น นมของมารดา กะเพาะอาหารของเด็ก วิธีให้เด็กกินนม ทำไมเด็กจึงต้องร้องไห้ และข้อความที่นารูของ

ผู้เลี้ยงเด็ก⁵¹

เรื่องอนุภาพแห่งกำลังใจ โดย พระยาอนุภาพไตรภพ กล่าวไว้ในคำนำว่า
กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญมาก และจะเป็นผลให้ได้รับความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องบำรุงกำลังใจ
ไว้ เนื้อเรื่องแสดงถึงหลักทางจิตวิสัย แสดงให้เห็นว่ากำลังใจนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และ
จะบำรุงรักษาด้วยวิธีใด⁵²

เรื่องพระพุทธศาสนา (อย่างง่าย ๆ) เรียบเรียงโดย พระยาอนุทิวาที ผู้
เรียบเรียงได้กล่าวไว้ในคำนำว่า เมื่อยังเยาว์อยู่รู้สึกละอายใจที่ไม่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับ
กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาของตนได้ ต่อมาภายหลังจึงได้พากเพียรค้นคว้าและเรียบเรียง
ไว้เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อผู้เยาว์อย่างที่คุณเคยประสบมาแล้ว เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 4 ตอน
ตอนที่หนึ่ง กล่าวถึงการประสูติ อภิเสกสมรส การเสวยความสุขทางโลก ตอนที่สอง กล่าว
ถึงสาเหตุแห่งความเบื่อน่าย และการเสด็จออกทรงผนวช ตอนที่สาม กล่าวถึงการทรมาน
พระองค์ มารณัญญ และตรีสรู ตอนที่สี่ กล่าวถึงปฐมเทศนา หลักธรรมจรรยา และพระ
รัตนตรัย⁵³

3. ขุดนวนิยาย (พ.ศ. 2473 .. 2507)

วรรณกรรมของไทยเริ่มเข้าสู่ยุคที่เจริญสูงสุด ผู้อ่านมีโอกาสดูรู้จักกับวรรณ-
กรรมหลายประเภท ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้อ่านส่วนมาก
เริ่มคิดถึงวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีจากวารสารที่พิมพ์จำหน่ายมากมาย โดยเฉพาะใน

⁵¹โกศล กันตบุตร, หนังสือรักลูก (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรศรีสมิต, 2469),
43 หน้า.

⁵²พระยาอนุภาพไตรภพ, อนุภาพแห่งกำลังใจ (พระนคร: ม.ป.ท., 2470),
35 หน้า.

⁵³พระยาอนุทิวาที, พระพุทธศาสนา (พระนคร: ม.ป.ท., 2471)
34 หน้า.

ระหว่างปี พ.ศ.2469 - 2472 ผู้จัดพิมพ์จำหน่ายจึงเริ่มพิมพ์นวนิยายในรูปแบบหนังสือปก
 อ่อน นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่รวบรวมเรื่องทุกด้านที่อยู่ในความสนใจของประชาชนไว้ นับ
 ตั้งแต่เรื่องชีวิตในครอบครัว ในสังคม การท่องเที่ยวผจญภัย ตลอดจนวิทยากรต่าง ๆ เมื่อ
 ผู้อ่านมีความต้องการนวนิยายมากขึ้น ผู้ประพันธ์มีความสามารถปรุงแต่งเรื่องให้มีรสชาติ
 และผู้พิมพ์สามารถผลิตหนังสือรูปเล่มน่าจับต้อง เป็นหนังสือปกอ่อนเพื่อให้ได้จำนวนสูง รวด
 เร็ว ทันกับความต้องการของผู้อ่าน และราคาพอสมควร จนนับได้ว่าระหว่างปี พ.ศ.2473-
 2507 เป็นยุคของนวนิยาย

ประเภทของหนังสือนวนิยาย

เมื่อนวนิยายได้รับความนิยมสูง จึงเกิดมีนวนิยายแนวใหม่ ๆ เกิดขึ้น นวนิยายไทย
 แบ่งประเภทตามเนื้อเรื่องได้ 11 ประเภท ดังนี้

ก. นวนิยายรัก หมายถึง นวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างชายและ
 หญิง มีสามแนว คือ นวนิยายรักเบาสมอง นวนิยายรักสุข และนวนิยายรักโศก

ข. นวนิยายสะท้อนสังคม หมายถึง นวนิยายที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมส่วนใด
 ส่วนหนึ่งในสมัยหนึ่ง ผู้แต่งอาจแสดงสภาพความเป็นไปทั่ว ๆ ไป หรือมุ่งแสดงแต่เพียงด้านดี
 หรือเลวของสังคมนั้นแต่เพียงด้านเดียว

ค. นวนิยายบดบังข้อคิดหรือปัญหา หมายถึง นวนิยายซึ่งมุ่งแสดงทัศนคติของผู้
 ประพันธ์ที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือชี้ให้เห็นปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

ง. นวนิยายชีวิตโลกโชน หมายถึง นวนิยายที่ตัวละครของเรื่องต้องเก่งกลามาก
 เพราะมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการต่อสู้ การเสี่ยงชีวิต เพื่อแสดงความกล้าหาญ

จ. อาชญานิยาย คือ นวนิยายที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการสืบสวนคดีต่าง ๆ ซึ่งประ-
 กอบด้วยความลึกลับ การเผชิญอันตราย และมีการต่อสู้

ฉ. นวนิยายผจญภัย หมายถึง นวนิยายที่มีเหตุการณ์เสี่ยงอันตราย ซึ่งบางครั้ง
 อาจเป็นเหตุการณ์ที่มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ อันเกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง ต้องมีการ
 ต่อสู้และเรื่องราวเกี่ยวกับสตรีและเหตุการณ์ร้ายแรงที่ตัวละครของเรื่องต้องเผชิญ ซึ่งจะ
 กลัดกลายไปในทางที่ดีในที่สุด

ข. หัตถนิยาย เป็นนวนิยายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายอารมณ์
แกผู้อ่านเป็นประการสำคัญ

ค. นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หมายถึง นวนิยายที่เกี่ยวข้องด้วยประวัติศาสตร์
มีหลายลักษณะ เช่น นวนิยายซึ่งอาศัยเหตุการณ์ใดตอนหนึ่งในประวัติศาสตร์เป็นโครง
เรื่อง ในบุคคลที่มีจริง เป็นตัวละครบางตัว แต่กำหนดบทบาทและบทเจรจาขึ้นใหม่ หรือเป็น
เพียงอาชญากรและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ แล้วกำหนดเรื่องราวและตัวละครขึ้นใหม่ทั้ง
หมด

ง. นวนิยายการเมือง เป็นนวนิยายที่แสดงข้อคิดแนวหนึ่ง มีวิธีเสนอเรื่องลีลาแบบ
ก็อ กล่าวถึงสถาบันการเมือง การต่อสู้ทางการเมือง การตกเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง และ
การเสนอเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์เป็นการสื่อความคิดทางการเมือง

จ. นวนิยายอิงพุทธศาสนา ก็คือ นวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา หรือ
อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นโครงเรื่อง

ฉ. นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นนวนิยายที่ใ้ความรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์
ประกอบในการวางโครงเรื่อง และกำหนดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง นอกจากนี้ผู้ประพันธ์
ต้องใช้จินตนาการประกอบด้วย⁵⁴

นวนิยายยังจำแนกประเภทตามทัศนะของผู้ประพันธ์ และตามลักษณะการไขข้อมุล
ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มไอคิสิสต์ หมายถึง บทประพันธ์ที่แสดงหลักปรัชญาเกี่ยวกับความจริงแห่ง
ชีวิต หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการชักจูงจิตใจให้สูงขึ้น นอกจากนี้ยัง
หมายถึงบทประพันธ์ที่แสดงธรรมชาติของมนุษย์ โดยเน้นคุณธรรมและคุณลักษณะต่าง ๆ โดย
ไม่ให้ความสนใจหรือกล่าวถึงความชั่วของมนุษย์

⁵⁴ สุพรรณิ วราทร, "ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อัครสำเนาะ), หน้า 43 - 50.

ข. กลุ่มคลาสสิก หมายถึง บทประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม ความสูงส่ง
ซึ่งเขียนขึ้นสำหรับชนชั้นสูง มีใจารรณกรรมสำหรับประชาชนทั่วไป

ค. กลุ่มโรแมนติก หมายถึง บทประพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนกับความคลั่ง
เปื้อ ความรัก ความเศร้า และธรรมชาติ ซึ่งมีความจริงอยู่เพียงเล็กน้อย แต่ลักษณะที่นัก
ประพันธ์แสดงความรู้สึกออกมา นั้นมีความยิ่งใหญ่และสูงส่ง

ง. กลุ่มรีอalist หมายถึง กลุ่มแห่งการประพันธ์ที่เปลี่ยนแนวจากความไพเราะ
เขาสู่เฉพาะปัญหาที่แท้จริงหรือตามธรรมชาติ คือสนใจกับสิ่งโลกที่ตามที่เกิดขึ้นตามรูปการณ์ที่
เป็นธรรมชาติในสังคม โดยที่ไม่ใช่แบบอย่าง ไม่มีชีวิตผิดปกติชน และไม่มีเหตุการณ์บังเอิญ
อย่างไม่มีทางเป็นไปได้⁵⁵

นักประพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าของหนังสือปกอ่อน

นักประพันธ์ที่เขียนนวนิยายที่สำคัญคนหนึ่งในยุคนวนิยาย คือ ป. อินทรปาลิต
นวนิยายเรื่องแรกคือ เรื่องนักเรียนนายร้อย โคเคาเรื่อง 20 บาท สำนักพิมพ์เพลินจิตต์จัด
พิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อน ราคาเล่มละ 15 สตางค์ เมื่อปี พ.ศ. 2475 ในชีวิตของเขาเขียน
หนังสือทั้งหมดกว่าหนึ่งพันเรื่อง

การเขียนนวนิยายรักโลก เริ่มด้วยเรื่องยอดสงสาร กล่าวถึงสาวบ้านนอกที่หลงคำ
หนุ่มชาวกรุงหนีตามเขามาบางกอก แล้วมาจัญชีวิตอันแสนจะลำบาก ป. อินทรปาลิต
สามารถเรียกน้ำตาคนอ่านได้ทุกมุมเมือง เขาเขียนอยู่ถึงปี พ.ศ. 2480 จึงเปลี่ยนแนวเป็น
เรื่องรบบรัก ปลูกใจให้รักชาติ

ปี พ.ศ. 2481 ได้เปลี่ยนแนวเขียนเรื่องตลกเรื่องแรกคือ อายูหญิง สำนักพิมพ์
เพลินจิตต์ พิมพ์จำหน่ายถึงสองหมื่นเล่ม ราคาเล่มละ 20 สตางค์ ขายหมดภายในหนึ่งสัปดาห์
ตัวละครสำคัญของเรื่องมี 2 คน คือ พล พัตรภรณ์ กับ นิกร การุณวงศ์ เขาเขียนต่อกด้วย
เรื่องสองเกลอจอมแก่น เมื่อเห็นว่าเรื่องตลก ของเขาได้รับความนิยมมาก จึงสร้างตัวละคร
เพิ่มอีกหนึ่งคน คือ อาเสี้ยมหงวน ในเรื่อง หวงลูกสาว ต่อมา เขาเพิ่มตัวละครขึ้นอีกเป็น

ชาย 4 คน คือ พล นิกร กิมหงวน ทีแรก และหญิง 4 คน คือ นันทา ประไพ ประภา นวลละออ ผู้สาวผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ เจ้าคุณปัจจาณี และคนใช้คือ เจ้าแก้ว ป.อินทรปาลิต สร้างชุดสามเกลอกว่า 500 เรื่อง ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง การพิมพ์ของสำนักพิมพ์ เพลินจิตต์หยุดกิจการ ป.อินทรปาลิตจึงเลิกเขียนชั่วคราว กลับมาเขียนใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2489 ด้วยเรื่องสามเกลอ และนวนิยายรักโศก

ปี พ.ศ. 2491 ป.อินทรปาลิต ได้สร้างนวนิยายแนวใหม่ เป็นนวนิยายชีวิตโลกโชน เป็นชีวิตของ "เสือใบ" เป็นเรื่องของเสือสมัยหลังสงครามโลก ใส่หมวกปีกกว้างแบบคาบอย ใส่เสื้อเชิ้ตลายแขนยาว สวมท่อนบูต มีอาวุธปืนคาร์ไบน์ ขอบปลั๊ก และลูกกระบอกมือ ลงพิมพ์ใน "ปิยะมิตรรายวัน" ก่อนที่จะรวมพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อน ราคาเล่มละ 2 บาท⁵⁶

ความสามารถเป็นเยี่ยมในการประพันธ์ของ ป.อินทรปาลิต คือ การสร้างโครงเรื่องให้ขึ้นอยู่กับการณ์ในสังคม และเปลี่ยนแปลงตามสมัย วิวัฒนาการของสังคมไทยจะบันทึกไว้ในนวนิยายของเขาทั้ง เรื่องสามเกลอและเรื่องอื่น ๆ เช่น สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย นวนิยายของเขากล่าวถึงลูกผู้ที่มีเงิน การแต่งกายของสุภาพชนท้องทุ่งนาม่วง สวมเสื้อนอกคอปกกระดุม 5 เม็ด กางเกงแพรสีสด ออกไปเที่ยวนอกบ้าน เช่น เรื่องอายุผู้หญิง และ หนุ่มรักสนุก ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง การแต่งกายเป็นแบบสากลนิยมและสวมหมวก ไซเบอร์ซากสกินและปาล์มบิช ซึ่งถือว่าเป็นโก้เก๋ที่สุด เช่น เรื่องสามเกลอรัฐนิยม และสามเกลอเตียงโก้ ระหว่างสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2483) สร้างเรื่องวีรกรรมของนักบินไทยรบเอาคืนแค้นคืนจากฝรั่งเศส ในเรื่องนักบินจำเป็น ระหว่างสงครามโลก พล นิกร กิมหงวน เปลี่ยนสภาพจากพลเรือนเป็นทหาร และร่วมรบกับเรืออากาศโท มาโยกะกุซิวะ แห่งกองทัพอากาศของญี่ปุ่น หลังสงครามโลก พล นิกร กิมหงวน สมัครผู้แทนราษฎร และมีการไปทัศนศึกษาต่างประเทศตามความนิยมในสมัยนั้น นอกจากนี้ ป.อินทรปาลิต ยังได้แทรกคำสอนให้เยาวชนมาเพื่อตนเป็นคนดี เป็นสุภาพบุรุษ สุภาพ

⁵⁶พลตระเวน, เรื่องเกิม, หน้า 1 - 76.

อ่อนน้อม ไม่ถูกดูเพื่อนมนุษย์ และให้ตั้งใจทำประโยชน์ให้สังคม เป็นนักประชาธิปไตยที่บูชาเสรีภาพ และความเสมอภาค⁵⁷

ไม้เมืองเกิม นามปากกาของ ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เคยรับราชการในกรมบัญชาการกลางมหาดเล็ก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2465 เริ่มมีอาชีพนักเขียน โดยใช้นามปากกาว่า ไม้เมืองเกิม เมื่อปลายปี พ.ศ. 2478 เมื่อเริ่มเขียน มีนักเขียนเก่า ๆ ท้วงว่าเขาใช้ภาษาอักษรศาสตร์ผิด เขียนเป็นคำพูดไปหมด เขารับฟังไว้ แต่ไม่ยอมเปลี่ยน คงใช้ตามความมุ่งหมายเดิม โดยถือว่าการจะผิดถูกตามหลักภาษาอักษรนั้น จะมีเฉพาะในผู้เรียนน้อยรุ่นน้อย แต่เขาเรียนรู้หนังสือมากและแม่นยำทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และใช้ได้ดี เขามีความเห็นที่เห็นว่า ภาษาของเขาจะผิดหูผิดตาไป ก็เพราะความประสงค์ของเขาต้องการให้เป็นเช่นนั้น เมื่อเรื่องของเขาออกสู่ตลาด กลับกลายเป็นถูกใจผู้อ่านมาก เขาเสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2485 เรื่องที่สร้างชื่อเสียงให้เขาคือ ขุนศึก แผลเก่า บางระจัน โป๊ะลม และบึงขุนสร้าง ต่อมาจึงมีผู้ประพันธ์หลายคนใช้สำนวนตามแบบอย่างไม้เมืองเกิม เช่น บรรรแดง และ สุ่มทุม บุญเกื้อ⁵⁸

นักประพันธ์ที่แต่งหนังสือขายมากที่สุดในยุคนวนิยาย คือ เลี้ยว ศรีเสวก เขาเริ่มเขียนนวนิยายตั้งแต่อายุ 19 ปี เมื่อสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาเป็นนักเขียนคนเดียวประจำคณะ นายอุเทน ต้องเขียนหนังสือพิมพ์ในรูปแบบเล่มหนังสือปกอ่อนเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่ นามปากกาเดียว เพราะจะทำให้ผู้อ่านเบื่อง่าย เขาจึงเป็นนักประพันธ์ที่มีนามปากกามากที่สุด ประมาณ 18 ชื่อ แต่ละนามปากกาจะใช้กับเค้าโครงเรื่องที่แตกต่างกัน เช่น นวนิยายประเภทรักหวาน หรือรักโศก จะใช้นามปากกาว่า "ซ้อลิลลี่-พริมเพรา" นวนิยายประเภทบู๊ ดุเดือด จะใช้นามปากกาว่า "ลีเรื่อง" นอกจากนี้ยังมี เรื่อง เกษ เรื่องฤทธิ์ เรื่องยศ และ เรื่องศักดิ์ นามปากกาที่แพร่หลายติดปากผู้อ่านในยุคนวนิยายคือ "กุลปราวดี" และ

⁵⁷ วิจิต ณ ป้อมเพชร, "ป. อินทรปาลิต กับวิวัฒนาการแห่งสังคมไทย," พิมพ์ในงานศพ ป. อินทรปาลิต ..., (ไม่มีเลขหน้า).

⁵⁸ เหม เวชกร, "ชีวิตและงานของศิลปิน ไม้เมืองเกิม," แก้เหม, จัดพิมพ์โดย อาจันท์ ภัฏจพวรรณ์ (ชนบุรี : โรงพิมพ์ไทยเทอकरกรรม, 2512), หน้า 186 - 96.

และ "อรวรรณ"⁵⁹

เนื้อหาของหนังสือปกอ่อนในยุคนวนิยาย

นวนิยายในยุคใหม่นี้ เปลี่ยนจากการแปลนวนิยายภาษาอังกฤษ หรือการแปลนวนิยายมาเป็นนวนิยายไทยที่มีลักษณะของตนเองมากขึ้น และเริ่มสะท้อนภาพชีวิตที่เป็นจริงกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื้อเรื่องไม่วนเวียนอยู่ภายในครอบครัวเท่านั้น เริ่มแสดงภาพชีวิตคนธรรมดา เช่น เรื่องกัญแจทอง โดย หลวงวิจิตรวาทการ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจักรวรรดิที่ท้าทายให้แก่อำนาจ ในแบบนิคมสร้างตนเอง และใช้ระบบสหกรณ์ในการซื้อขาย ระยะเวลาที่สำนักพิมพ์ผลิตนวนิยายออกมามากคือ ปี พ.ศ. 2475 - 2476 และจบเขาไปในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากเหตุการณ์สงคราม ประกอบกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ปรับปรุงภาษาและวัฒนธรรม คือการสะกดการันต์ให้ใช้พจนานุกรมฉบับพุทธศักราช 2485 คำสรรพนามที่ใช่แทนชื่อก็ใช้คำ ฉัน ท่าน คำรับใช้ว่าจะ เนื้อเรื่องจะต้องถูกวัฒนธรรมทุกกระเบียดนิ้ว เก๊กจะล้อผู้ใหญ่มิได้ นวนิยายระหว่างปี พ.ศ. 2485 - 2488 จึงจบเขาลง ต่อมาปี พ.ศ. 2492 นวนิยายกลับรุ่งเรื่องขึ้นมาอีกครั้ง แล้วก็จบเขาลงอีก

ตัวอย่างนวนิยายแปลในปี พ.ศ. 2485 เรื่องแม่ศรีเมือง แปลโดย คนกง และสารณี จากเรื่อง *Mothers of France* เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หรือเกล็ดพงศาวดาร ที่เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2457 - 2461) เนื้อเรื่องปลุกใจให้รักชาติ และรู้จักหน้าที่ที่พลเมืองพึงปฏิบัติต่อประเทศชาติในภาวะสงคราม ตัวละครในเรื่องทั้งหญิงและชายล้วนเป็นพลเมืองดี มีใจสูงชื่อตรง รู้จักเสียสละเพื่อชาติ และรู้จักวิถีของความรักที่เป็นอุดมคติ มีใจยุติธรรม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว สมควรเป็น

⁵⁹ป. วัชรภรณ์ (ประกาศ วัชรภรณ์), ประวัตินักประพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร: แพร่พิทยา, 2516), หน้า 507 - 541.

ตัวอย่างที่สี่แก่นุชนรุ่นต่อไป ตัวอย่างการใช้ตัวละครการ์ตูนของหนังสือปกอ่อน ปี
พ.ศ. 2485 ดังต่อไปนี้

ซาโตเคอเมอร์เซ่ คือเด็ก 3 ชั้น อันตระหนางงวม ตั้งอยู่ใน
ตำบลเมอร์เซ่ ชุมชนบานนอกแห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส เป็น
ครีหาสนโบราณซึ่งบุพชนุแห่งสกุลกูร์แบกซ์โค่สร้างขึ้น แลในบัดนี้
เป็นมรดกตกทอดมาถึงท่านนายพันตรีโยชกูร์แบกซ์ นายทหารกอง
หนุน มาตราว่าท่านผู้นี้มีอายุล่วงเลยพัน 20 สวมหน แลปลดคอก
จากการงานอันโค่ลำบากตุากตรูมาชานานแล้วก็ดี แต่ความ
สามารถแลกำลังวังชาของท่านยังมีมั่นคงไม่เสื่อมถอย ซึ่งท่านมัก
กล่าวหยาเสมอ ๆ วากระบิของทูนถาแหละชักออกจากฝักก็ยังคง
แลราวปลาบหยทุกเมื่อ ในยุคที่ท่านนายพันตรีออกจากประจำการ
มานั้น เป็นยุคที่ประเทศฝรั่งเศสกำลังมีความสุขสันติภาพสมบูรณ์
ประจจากสี่กุ่เสื่อเหนือโค่ทั้งปวง เมื่อท่านโค่ทำกาไรให้แกชาติมา
พอสวมควนแกวเวลาแลอายุแล้ว ก็เป็นรัชคาหุยเองที่จะตองพักผ่อน
ร่างกายเพื่อหาความสุขความเยียงผู้มีอายุหุยในเขตปัจฉิมวัยทั้ง
ปวง ...⁶⁰

ตัวอย่าง เนื้อหาของหนังสือปกอ่อนที่แต่งขึ้นในยุคนวนิยาย

บันเทิงคดี

เรื่องสองเสื่อ โดย เฉลิมวุฒิ สำนักพิมพ์เพลินจิตโค่จัดพิมพ์ครั้งแรก เมื่อเดือน
เมษายน พ.ศ. พ.ศ. 2473 ราคาเล่มละ 55 สตางค์ พิมพ์จำนวน 1,000 เล่ม พิมพ์
ครั้งที่ 2 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2476 ราคาเล่มละ 10 สตางค์ พิมพ์จำนวน 24,000 เล่ม
แสดงว่าหนังสือที่มีเนื้อเรื่องท่านองนี้ เป็นหนังสือขายดีในสมัยนั้น เนื้อเรื่องมีใจรอยู่ 2 ของ
คือ ซองหัวกระโหลก มีเซย เป็นหัวหน้า และซองกระดุกไขว้ มีจอน เป็นหัวหน้า อยู่ใน

⁶⁰คนคง (หลวงอรรดเกษมภาษา) และ สารดี (กิจ สารภรณ์), ผู้แปล, แมสรีเมือง
แปลจาก Mothers of France (พระนคร: โรงพิมพ์ศรีสุเทพ, 2485), หน้า 1 - 2.

คำบลเดียวกัน มีร้านจำหน่ายอาหารกับเครื่องเค็ม เจ้าของร้านเป็นนักเลงเก่า ชื่อลุงโต มีลูกสาวสวย ชื่อสมจิตร์ รักใคร่อยู่กับเชย คืนหนึ่งจอนวางแผนปล้นบ้านคุณพระประสิทธิ์สุรศักดิ์ แด่ถูกเชยซ่อนกล และไ้เครื่องเพชรราคา 15,000 บาทไป ต่อมา ผองศรี บุตรสาวของพระยาประสาธสมศักดิ์ ไ้วางแผนให้เชยเข้าปล้น เพื่อจะบอกว่าเชยเป็นทายาทที่แท้จริงของเจ้าคุณและคุณหญิงที่ถูกโจรลักพาตัวไปด้วยความแค้น ส่วนตัวหลอนเป็นเพียงบุตรบุญธรรม แด่ถูกจอนวางแผนเข้าปล้น เมื่อเสียรู้ เชยก็ไ้พาสมจิตร์ไปข่มขืนจนหลอนฆ่าตัวตาย และจอนไ้หนีจนตัวตาย ในที่สุดเชยไ้แต่งงานกับผองศรี⁶¹

เรื่องเสือปลัดถิ่น โดย เรื่องเคช มีเรื่องย่อดังนี้ สักดิ์ วัชรกร บุตรคนสุดท้ายของพระยาเพชรวัชรกร และคุณหญิง ซึ่งไ้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ไ้นำเงินที่พี่สาวคือ ลักษณะไปขายที่นา 5,000 บาทไปเสียการพนัน มีชายแปลกหน้าไม่บอกชื่อเข้ามาบอกว่าจะหาเงินไปให้ที่บ้าน และเขาบอกว่าเป็นเพื่อนกับสุนทร พี่ชายคนโตของศักดิ์ วิสิทาเงินของเขาคือลวงกระเป่าคนที่เล่นการพนันโกงศักดิ์ไป คืนนั้นชายสรวมหน้ากากำซื้อ หมายเลข 1 นำเงินมาให้ ครู่หนึ่ง นายแพทย์และลูกน้องจะเข้ามาชิงเงินจำนวนนั้น พอก็กับมีเสียงผู้หญิงถือปืนสองกระบอกบงการให้คืนเงินให้ลักษณะ เกิดการต่อสู้กันขึ้น แล้วแพทย์ตาย สักดิ์ได้รับบาดเจ็บ เงินหายไป ตำรวจไ้ยินเสียงปืนจึงเข้ามาในบ้าน หมายเลข 1 จึงหนีออกไป หมายเลข 1 คือ วิสุทธิ์ เข้าบ้านรวมอยู่กับวิจิตร ซึ่งมีภรรยาชื่อ พรรณี และเพื่อนอีก 2 คน ทั้ง 4 คนยกเว้นพรรณี ไ้หาทางทำลายบ่อนการพนัน และพยายามพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของคนว่าไม่ได้ฆ่านายแพทย์ พรรณีไ้ทิ้งจดหมายไว้ว่าจะไปเชียงใหม่หาเจ้าคุณพ่อ แด่การต่อสู้ทุกครั้งจะมีมนุษย์สี่เทาเข้าช่วยเหลือทุกครั้ง ในที่สุด ปรากฏว่า วิจิตร คือสุนทร พี่ชายของลักษณะ มนุษย์สี่เทา คือ พรรณี วิสุทธิ์กับลักษณารักและเข้าใจกัน⁶²

⁶¹ เฉลิมวุฒิ (เฉลิม วุฒิชัยสิทธิ์), สองเสือ (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร: เพลินจิตต์, 2476), 179 หน้า.

⁶² เรื่องเคช (เลี้ยว ศรีเสวก), เสือปลัดถิ่น (พระนคร: สำนักงานนายอุเทน, 2476), 142 หน้า.

เรื่องทางนรก โดย จานงค์ วงศ์ชาติหลวง มีเรื่องย่อดังนี้ นายจรรยา สรการ ไม่ใช้คนมีงมี ทำงานได้เงินเดือน ๆ ละ 200 บาท อีก 300 บาททุกเช้ามา คอกเบี้ยร้อยละ 10 เสียการพนันมาแข่งไป 500 บาทในเวลาไม่ถึง 2 นาที แม่และน้องรอเขาอยู่ที่บ้านคอยรับเงินค่าใช้สอยในบ้าน ความกลัวใจทำให้เขาบ้ายักด้วยสุรา นารี และการพนัน เขากลับบ้านคืนทุกวัน พุกปลกกับมารคาวาไปงานเลี้ยงบ้านนาย คืนวันหนึ่ง กัลยา คนรักของจรรยา ได้เข้าไปในบ้านขอร้องให้เลิกประพฤติชั่วเช่นเดิม จะช่วยเหลือเรื่องเงินที่จะนำไปใช้หนี้ ด้วยความรักนายจรรยาจึงรับปากว่าจะเลิก และสามารถไว้ว่าถ้ากลับไปเล่นการพนันอีกขอให้มือนเป็นไป ต่อมา ความอยากได้เงินจึงไปเล่นมาแข่งอีก และหมกมุ่นกับอบายมุข เมื่อมารการรู้ความจริงก็คิดมากแล้วถึงแก่กรรม กัลยาภิโกรชมาก และไม่ยอมคืนดีกับเขา จรรยาจึงหันเข้าหาอบายมุขหนักขึ้น ในที่สุดก็ทำร้ายร่างกายเจ้าหนี้รายหนึ่งอาการสาหัส จึงถูกจับกุม กัลยารูข่าวและแน่ใจว่าตนเองเป็นเหตุให้เขาทำชั่วเช่นนั้นก็ล้มเจ็บและถึงแก่กรรมลง⁶³

เรื่องเมืองทารุณ โดย จันทรศิริ เป็นนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ มีเมืองสองเมืองเป็นศัตรูกัน ต่อสู้กันด้วยเครื่องมือวิทยาศาสตร์ คือ วิชชุนคร นครแห่งธรรม มีฟิสิกซ์ เป็นแม่ทัพผู้รักความยุติธรรม และวิหะนคร นครแห่งธรรมะ กษัตริย์และพระนางวิหะ มีโอรสพระนามว่า สุริยะ ซึ่งมีความสามารถและเชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ เริ่มเรื่องด้วยกษัตริย์พระนาง และสุริยะ ถูกวิชชุกษัตริย์จับขังทรมาน พระนางยอมเป็นพระมเหสีของวิชชุกษัตริย์เพื่อให้พระองค์เลิกทรมานและปล่อยวิหะกษัตริย์ และสุริยะ เมื่อวิชชุกษัตริย์มีเล่ห์ พระนางจึงขู่ว่าจะขวางหลอกคัมมิเนตออกฟเมคิวิกับของผสมกรคอย่างแรง เพื่อถล่มนคร วิชชุกษัตริย์จึงยอมส่งกษัตริย์วิหะกลับนครทางจรวคยาน โดยกษัตริย์วิชชุและพระนางคอยมองบานทางโทรภาพ และสามารถเห็นความเป็นไปของวิหะนครจากโทรภาพ เห็นว่าทางวิหะนครสามารถใช้น้ำยามสมแก่ไขกษัตริย์วิหะที่กษัตริย์วิชชุใช้กระแสไฟฟ้าและกรอกน้ำยาไว้ได้ ทำให้กษัตริย์วิชชุรู้ว่าวิหะนครก็มีผู้รอบรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์อยู่เช่นเดียวกัน เมื่อพระนางวิหะตกเป็นมเหสีของกษัตริย์วิชชุแล้ว พระนางได้กิมยาตายและกันเนาที่สุริยะให้ไว้ และถูก

⁶³ จานงค์ วงศ์ชาติหลวง, ทางนรก (พระนคร: เพลินจิตต์, 2476), 183 หน้า.

นำไปฝังไว้ ทางวิทยะนคร สุริยะโยกคันเหล็กใหญ่ไปข้างหน้า ไฟฟ้าในหลอดแก้วคู่ม้วน
เป็นวง ๆ⁶⁴ ตัวอย่างข้อความบางตอน

...หทัยหลุดออกชาติชุนิกแคลนัลล้า จุ่มลงไปใ้ในชวคยาแล้วฉีก
เขาไปที่เส้นโลหิตใ้โคนองทั้ง สองข้าง คอมาที่ทอง โคนแขนทั้ง
สองข้าง ที่ซัวคอตตรงขอทอไซสันหลัง ครั้นเรียบรอยจึงเปิด
เครื่อง "ซุบคน" ขึ้น สายไฟรอบ ๆ โค้แสกุงความบีบกันกับเนื้อ
และให้ความอบอุ่น โคม 6 เหลี่ยมเบื่องบนสองแสงชะนิคหนึ่ง
ไปตองราง แสงเป็นสีเหลืองอ่อน ทอทั้งสามทอไซแสงอุลครา
ไวโอเล็ตพุ่งตรงไปยังหัวอกเบื่องชาย ขวา และทอองนอยอย่าง
แรงกล้า เสียงเครื่องกึ่งกระหิมกึ่งวาน เขาจงอุควความสงบ
เอาใจใส่

หลายชั่วโมงผ่านพ้นไปไม่ได้ผล สุริยะเค็งง่มง่าไปมาคล้าย
เสื่อคึกจัน ในที่สุดก็ถูกเขาลงเบื่องหน้าพระนาง กล่าววา

"ควยอ่านาจากความกัญญูของพระนาง ควยความซื่อสัตย์สุจริต
ของทูลา ขอใ้พระเจาจงแสกุงความเมตตาแกทูลานเด็ก"
เมื่ออธิษฐานแล้ว เขาก็แกใ้ชอะโรบางูอย่าง เปิดเครื่องทั้ง
ใ้ ตัวเองเปิดประตูออกมาแล้วเคินเขาห้องวิทยาศาสตร์อีกห้อง
หนึ่งไป โดยไมเอาใจใส่ใครทั้งหมด.

2 ชั่วโมงผ่านไป ประตูเล็กห้องของสุริยะก็เปิดออกซ่า ๆ ทุก
คนตกใจสะกุงทั้งตัว ในห้องไมมีใคร แด ...

รวมเรื่องสนุกของลองเคช โคช ลองเคช เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น 7 เรื่อง คือ
ผลัดกันปล้ำ ร้อนรักหรือรักร้อน เทคริวเทเลือก ตัวทอ เอ ผู้หญิงนี้ โธคขึ้นใจ และ
ระคมรัก

เรื่องแรกคือ เรื่องผลัดกันปล้ำ เป็นเหตุการ์ณระหว่างมหาสงครามเอเซียบูรพา
ไทยเป็นมิตรกับญี่ปุ่น เมื่ออังกฤษทำเครื่อง "แอสติค" ใ้สำเร็จ สามารถบอกใ้ว่า เรือ
ค่าน้ำเข้ามาใกล้เพียงใด และมั่นใจว่าจะปราบเรือค่าน้ำเยอรมันใ้คักก็ลืทษี่ยิ่งขึ้น ใน

⁶⁴จันทร์ตรี, เมืองทารุณ (พระนคร: เพลินจิตต์, 2480), 48 หน้า.

เวลจเดียวกัน นาวาโท โชค สติระนาวา แห่งราชนาวิไทย ได้ประภษฐุเรื่องซ้ทำแห่งเรือ
 คำน้าได้สำเร็จเป็นพิเศษ เลิศกว่าเพราะบอกทิศทางได้ชัดเจนนกว่า ชาวต่างชาติจึงได้ส่ง
 จารชนเข้ามาเพื่อให้ได้วิธีการทำเครื่องซ้ทำแห่งเรือค่าน้าของไทย นางสาวนามิโกะ
 หรือ นารี ศุกเศรมฐิ ลูกครึ่งบิคาเป็นชาวญี่ปุ่น ได้พยายามใช้เสน่ห์จากความงามเพื่อเข้าถึง
 นาวาโท โชค เมื่อได้เข้าไปอยู่ในห้องสองต่อสอง นามิโกะ ได้ฉีกเสื้อผ้าออกแล้วบอกว่า
 ถ้า นาวาโท โชค ไม่ยอมบอกว่าตอสะพานเอไบบลูปริ้นต์ของเครื่องจับเรือค่าน้าที่หลอนนำ
 มาควยว่าอยู่ที่ใด หลอนจะตะโกนว่าถูกปลุกปล้ำ ทั้ง ๆ ที่หลอนกำลังปล้ำเขาอยู่ นาวาโท
 โชค จึงบอก วันต่อมา เวลา 22 น. นาวาโท โชค กลับจากภาพยนตร์มาถึงบ้าน พบว่า
 นามิโกะ รออยู่ หยิบปืนขึ้นมาจะยิง เพราะพ่อของหลอนได้ทดลองเครื่องนั้นตามที่เขาบอก
 เครื่องระเบิดและพอกตาย โชค โดคเข้าแย่งปืน แต่สู้ไม่ได้ โชค จึงปล้ำหลอน พอดี
 นายตำรวจไคคามมาจับนามิโกะ เพราะรู้ว่าจะต้องตามมาล้างแค้น โชค เหตุการณ์เมื่อ
 คืนก่อนตอนที่นามิโกะปล้ำโชค และให้บอกความลับนั้นมีผู้เห็นเหตุการณ์หลายคน และเห็นใจ
 โชค แต่คืนนี้โชคปลำนามิโกะจริง ๆ จึงไม่มีใครเชื่อ

เรื่องที่สอง ร่อนรักหรือรักร่อน เป็นเรื่องของลูกสาวผู้คิหลงรักพระเอกดิเก
 จิตตั้งามลูกสาวเจ้าคุณ ซึ่งสิ้นบุญไปแล้วชอบกุลิเก หลอนมีคู่มั้นแล้วคือ ร้อยเอก เผ่า แต่
 เขาไปประจำอยู่ที่ต่างจังหวัด เมื่อกุลิเกบอยและชอบบทเล่าโลมนางเอก หลอนก็มีใจเอน
 เอียง วันหนึ่งมารดาไปธุระในพระนคร วิเวก พระเอกดิเกคนนั้นได้คิคิสินบนแม่ครัวเข้าพบ
 จิตตั้งามในสวน จิตตั้งามเคลิบเคลิ้มในน้ำคำสำนวนพระเอกดิเกของเขา แต่ยับยั้งใจไว้
 วิเวกจึงบอกว่าเขาจะไปเล่นดิเกก่อน คืนนี้จะมาคอยที่เรือนพักหลังตึก พอดตึกจิตตั้งามก็
 ตองตอสูกับจิตใจของคน ในที่สุดความมัวเมาในรัก หลอนจึงตคิสินใจลงไปยังเรือนรับแขก
 หลังตึก เข้าไปในห้องซึ่งมีคิ ไปเปิดหน้าต่าง คืนนั้นเคื่อนมิก สักครุมีชายเคินเข้ามาในห้อง
 จูบและคอกหลอนไว้ พอดีกับมีชายอีกคนหนึ่งเคินเข้ามาในห้อง ชายคนแรกบอกให้หลอน
 เงียบไว้แล้วชกชายคนหลังจนวิ่งหนีไป จึงพบว่าชายคนแรกคือร้อยเอกเผ่า เพราะแม่ครัว
 เกิดสำนึกผิดจึงบอกให้เขามาชวย⁶⁵

⁶⁵ ลองเคช, รวมเรื่องสนุกของลองเคช (พระนคร: สำนักงานกรุงเทพ ฯ
 วารศัพท, 2489), 118 หน้า.

เรื่องบทหนึ่งในสมุคปกเขียว โดย สก ฐรมะโรหิต เป็นบันทึก 3 เรื่องของผู้แต่ง คือ เรื่องที่ 1 วันเพ็ญ เรื่องที่ 2 วมิล และเรื่องที่ 3 เมืองหลังแห่งกฎหมาย

เรื่องที่ 1 วันเพ็ญ เคยลงพิมพ์ในหนังสือประชาบาลและประชาชาติ ปี พ.ศ. 2479 ผู้เขียนบันทึกใช้คำแทนคำว่า ข้าพเจ้า มีชื่อว่า ชัชวาลย์ เป็นชาวเชียงใหม่ ได้เดินทางไปส่งวันเพ็ญ หญิงคนรักซึ่งย้ายจากเชียงใหม่ตามผู้ปกครอง เข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ เขาได้บันทึกความรักความหลังของเขาไว้ว่า

...แม่เพ็ญจะไม่ใช้ชาวเชียงใหม่ เพราะคุณพ่อของเธอเป็น ข้าราชการที่โยกย้ายไปมา แต่ดูเหมือนว่า เธอจะรักเชียงใหม่ เสียยิ่งกว่าเมืองไหน ๆ ในประเทศสยาม ที่มันอยู่สุขุทตอน เธอครูเมื่อสามปีก่อน ขณะที่เรายืนดูพระอาทิตย์ขึ้นด้วยกัน เพ็ญ ไก่กระซิบบอกข้าพเจ้าว่า เธอไม่อยากจะจากข้าพเจ้าที่เธอรัก เป็นคนแรก หัวใจเธอโคผากไว้ในหัวใจข้าพเจ้า โดยที่เธอมีอคติว่าจะทวงกลับคืนเอาไปอีก ที่เชียงใหม่เราสนิทสนมกันหลายปี ปีหลัง ๆ เป็นเวรของความรักอันคู่คี่ ความรักที่อยากจะลวง หลุดไปจากหัวใจข้าพเจ้าไต่ ถึงแม้ว่าในวันนี้เพ็ญจะเป็นของคนอื่นแล้วก็ตาม เมื่อคิดถึงความรักครั้งหลังของเราเนี่ย ข้าพเจ้าก็ใจหาย ความสุขอันอบอุ่นความหวังอันสุดซึ้งของชีวิต เพ็ชรน้ำหนึ่ง ไต่แตกทำลายลงเสียแล้ว เมื่อสามชั่วโมงก่อนนี้เอง วมิลบนอากาศของเวลาสามปี บัดนี้โคตกลงมาเหล็กพินาศอยู่บนพื้นดิน... 66

เมื่อเวลาล่วงไปสามปี เขาได้ไปหาวันเพ็ญที่พบว่า หลอนได้แต่งงานกับ ดร.ไฟโรจน์ รัตนภาส ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยลอนดอน วันเพ็ญเองก็จบมหาวิทยาลัย แต่เขาจบเพียงมัธยมแปด ไม่มีโอกาสแม้แต่จะเข้ามหาวิทยาลัยของประเทศสยาม

เรื่องที่ 2 วมิล เคยลงพิมพ์ในหนังสือสวนสุนันทา เมื่อปี พ.ศ. 2481 ผู้เขียนบันทึกนับตั้งแต่คิดถึงมาจากรวันเพ็ญ ผู้เหมือนกับได้กรีกคมมีดลงบนหัวใจที่ซัดลึกของเขา ได้

⁶⁶สก ฐรมะโรหิต, บทหนึ่งในสมุคปกเขียว (พระนคร: จำลอง, 2490),

ทำลายภาพอันงดงามของผู้หญิงที่เขาได้รักไว้ แท้จริงผู้หญิงเป็นผู้เอาเปรียบ พุกเทิจ โลดเล และหายากย แต่โชค ทำให้เขาได้พบกับวิมล ซึ่งเป็นน้องสาวของงเพื่อน วิมลทำให้เขาคิดว่าผู้หญิงที่ดียังมีเหลืออยู่ วิมลมีลักษณะนิสัยติดกับวันเพ็ญ คือ พุกน้อย อารมณ์เย็น เยียบสุขุม ไม่คึกและชมผู้ใด เพราะเธอเห็นว่าความดีและความถูกเป็นเรื่องธรรมดา วิมลเป็นครู ส่วน ชัชวาลย์ เป็นผู้อำนวยการของสาขาแห่งหนึ่งของบริษัทอุตสาหกรรมสยามในกรุงเทพฯ เขาได้เปรียบเทียบชีวิตในกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ไว้ว่า

...ชีวิตในกรุงเทพฯ เป็นชีวิตใหม่ที่ข้าพเจ้าต้องเรียน จริงอยู่ เชียงใหม่เป็นนครรุ่นที่หนึ่งของสยาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ กรุงเทพฯ แล้วก็ต่างกันมากในเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคม เมื่อข้าพเจ้าเรียนชีวิตของกรุงเทพฯ ไก่สองสามเดือน ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าชีวิตในเชียงใหม่เป็นชีวิตที่บริสุทธิ์กว่าชุมชนชาติอันงดงาม เป็นชีวิตที่สงบเสงี่ยม งาม ๆ ไม่สับสนอลหม่าน ส่วนชีวิตใน กรุงเทพฯ เป็นชีวิตที่ฟุ่มเฟือย กว้างขวาง ลึกลับ ไม่เปิดเผย ซุกซ่อน และไม่มีระเบียบ ข้าพเจ้าจะคบกับใครก็ต้องระวังตัว คือระวังทั้งทางมารยาทและทั้งความปลอดภัยของตัวข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าไม่ค่อยจะเชื่อใคร ถึงแม้เขาผู้นั้นจะทำตัวเป็นคนเรียบร้อย และมีใบหน้าสะอาดแบบผู้ดี ข้าพเจ้าก็มิโอภาสติดต่อกับผู้ดี เป็นอันมาก แต่โดยมากไม่ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าผู้ดีคืออะไร ข้าพเจ้าก็คิดอย่างง ๆ ว่าในโลกนี้เราควรจะนับถือ "คนดี" มากกว่า "ผู้ดี" เพราะคนดีไม่แบ่งชั้นวรรณะจนเกินไป ส่วนผู้ที่เห็น เขาแบ่งเสียจนเป็นการยำเหยียดและดูถูก ข้าพเจ้าจึงนำหน้าพวกผู้ที่ทำตัวเป็นเหวcula ข้าพเจ้าไม่ปลาคใจว่าทำไมฝรั่งเศษ จึงเกิดการปฏิวัติใหญ่เมื่อร้อยห้าปีก่อน ...

ชัชวาลย์จึงไปเยี่ยมวิมลบ่อย ๆ ซึ่งต่างก็ชอบอ่านหนังสือของ กาลส์เวอร์ธี เช่น เรื่อง พอร์ไซท์ เรื่อง The Apple Tree และเรื่อง The First and the Last มิตรภาพของทั้งสองยิ่งนานวันยิ่งรักเกลียวแน่นขึ้น จนกระทั่งชัชวาลย์ได้รับโทรเลขให้ไปคุมงานที่เชียงใหม่ ทั้งสองอาศัยอาวรณ์ที่จะต้องจากกัน แต่ยังไม่ได้สสารภาพความในใจ เมื่อชัชวาลย์ไปอยู่เชียงใหม่ ความคิดถึง เหวง และว่าเหว ทำให้รู้ตัวว่าได้รักวิมลอย่างซาบซึ้ง สุดที่จะช่วยตัวเองได้ และตัดสินใจที่จะบอกความในใจแก่วิมลให้ได้ เมื่อได้กลับกรุงเทพฯ

ไปหาวิมล และพบว่า นายเรือเอก วีระ สิ้นรูวงศ์ คู่หมั้นของวิมลเมื่อสองปีก่อนกลับจากการ
 กู้ยืมที่ประเทศญี่ปุ่น วิมลพูดว่าชัชวาลย์ไม่ได้อาสา และเธอจำเป็นต้องทำงานกับคู่หมั้น
 ซึ่งไม่คุ้นเคยกัน ชัชวาลย์ผิดหวัง แต่มีความสุขที่วิมลไม่เหมือนวันเพ็ญ ไม่ใช่เพราะใจโลเล
 แต่เพราะโชค เขาจึงกลับเชียงใหม่ และรอข่าววันแต่งงานของวิมลเหมือนนักโทษซึ่งถูกตัดสิน
 ประหารชีวิตรอวันตาย

เรื่องที่ 3 เบื้องหลังแห่งกฎหมาย เกยลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ เมื่อปี
 พ.ศ. 2483 เป็นเรื่องของ คำแมน วงศ์แควน้อย ถูกตัดสินประหารชีวิต เป็นเรื่องเศร้า
 ที่ชัชวาลย์ได้บันทึกไว้ คำแมน อายุ 23 ปี อุปสมบทแล้ว เป็นคนโอบอ้อมอารีย์ วาจาสัตย์
 ไม่กล่าวคำเท็จ รักความดีหมั่นความชั่ว ไม่เคยประทุษร้ายใครแม่โดยวาจา เป็นเรื่องของ
 คนดีที่คองตายโดยน้ำมือของกฎหมาย คำศรี เป็นน้องสาวของคำแมน เป็นหญิงช่างพูด
 ประจบเก่ง เห็นคนทั้งโลกเป็นคนดี คำศรีเป็นคนสวย ใฝ่ใถ่ให้ชัชวาลย์ฟังว่า หลอนหลง
 รักและเสียที่แก่นายพูนศักดิ์ ขจรคดี หลังจากนั้นสองเดือน เขาก็หายตัวไป ชัชวาลย์ได้แต่
 คิดว่า ผู้ชายอย่างพูนศักดิ์ น่าจะพบกับผู้หญิงอย่างวันเพ็ญ คือเพชรคอเพชร หรือเกลือกคอเกลือก
 ในที่ลึกลับ คำศรีก็มึนน้ำมนระกำและสิ้นใจ 6 เดือนต่อมา หลวงอรรถขจรคดีกิจ ซึ่งเป็นเสื่อผู้หญิง
 ซึ่งไปเป็นผู้พิพากษาประจำจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ตัดสินคำแมนในข้อหาฆ่าคนตาย คำแมน
 ใฝ่ใถ่ให้ชัชวาลย์ฟังว่า คำแมนรักกับสังเวียน ต่อมาสังเวียนถูกบิดามารดาบังคับให้แต่งงานกับ
 ทองคำ ซึ่งเป็นนักแสดงโคมี่อ่านาจมาก คำแมนจึงไปปลอมใจสังเวียนซึ่งคิดฆ่าตัวตายและทำมีด
 ทิ่มแทงทองคำจนมีดเล่มนั้นฆ่าสังเวียนเพราะฤทธิ์หึง และมีดเป็นของกำแมน เขาจึงถูกตัดสิน
 ประหารชีวิต ต่อมา ชัชวาลย์พบ หลวงอรรถขจรคดีกิจชายเจ้าชู คือ นายพูนศักดิ์ ขจรคดี
 เขาจึงเล่าเรื่องที่คำศรีฆ่าตัวตาย แต่หลวงอรรถไม่ยอมรับว่า เขาเป็นคนเดียวกับนายพูนศักดิ์
 ที่ได้มือนเป็นผู้ฆ่าคำศรีด้วยวิธีการอันโหดร้ายทารุณ หลวงอรรถยังคงเป็นข้าราชการผู้มีเกียรติ
 อยู่ในสังคมได้อย่างสบาย และมีชีวิตที่รุ่งเรือง ชัชวาลย์ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายว่า

... เรื่องของคำแมนเป็นเรื่องเศร้า เป็นเรื่องของคนดีที่คองตาย
 โดยน้ำมือกฎหมาย แต่จะทำอย่างไรได้ กฎหมายเป็นอาวุธสูง
 เกี่ยวที่ช่วยโหมหนุ่ยอยู่รวมกันโดยความสงบ ตนเราอย่าไปเดือน
 จนเกินที่จะลุ่มลึกกฎหมายเสียใจ กฎหมายเป็นอุปสรรคความ
 ยุติธรรมให้แกชาตินุญช้อย่างดีที่สุดและมากที่สุดเท่าที่สังคมจะ

อนุญาต แนนอนไม่มีอะไรอีกแล้วที่สามารถวัดความป่าเถื่อนของ หัวใจมนุษย์โคตึกเทากับกฎหมาย รายละเอียดต่างๆ ที่เพิ่มขึ้นใน คัมภฏหมายเป็นเสมือนปรอทที่วัดให้เราทราบวาทกวันนั้นมนุษย์ป่าเถื่อนมากขึ้นอีกเท่าไร โกงกันเก่งยิ่งขึ้นแค่ไหน เห็นแก่ตัวและเอาเปรียบกันมากขึ้นเพียงไร ช่วยไม่ใคร่คู่อกทาน ความชั่วของเราเป็น ผู้สร้างกฎหมายขึ้น และเมื่อคนก็คนหนึ่งต้องตายเพราะกฎหมาย เราก้ช่วยไม่ใคร่อีกเหมือนกัน

ทุกวันนี้ข้าพเจ้าร้องหาแต่ความยุติธรรม ข้าพเจ้าถามตัวเอง ว่าจะได้รับความยุติธรรมมาจากไหน จากกฎหมายหรือ ข้าพเจ้า เคยอ่านหนังสือประวัติศาสตร์แทบทุกหน้าและแทบทุกตัวอักษร ข้าพเจ้าพบแต่ความอยุติธรรม พบแต่ความขมขื่น เอาเปรียบ, เห็นแก่ตัว ตลอดจนความหลอกลวง ป่าเถื่อนอะไรอย่างนั้น แต่จะ ปลากอะไร ในเมื่อประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานโคตึกตนเมื่อประมาณ 5000 ปีมานี้เอง 5000 ปีเป็นเวลาสั้นมาก สั้นจนเกินที่จะชักเกลากลั่นคานของบรรพบุรุษสมัยหิน ใหล่าบสูญไปจากจิตใจของมนุษย์ สวมมากใค เขายังแอบซ่อนความป่าเถื่อนไว้ในใจอย่างเงียบ ๆ ในขณะที่เรากำลังถ่ม โทษหนวดเครา แต่งตัวอย่างงดงาม และ เทียวจับมือใครคอใครควมมารยาทที่นุ่มนวลที่สุด มิตรภาพหรือ ความเห็นใจหรือ ซางเถอะ อยาพุกถงสิ่งเหล่านี้เลย มันเป็นของ ที่ไม่มีตัวตน เป็นของที่มนุษย์ชอบเก็บเอามาฉั้น แต่ทำไม่ใคร่ทั้งหญิง ชาย เขาพูควา มิตรภาพก็คื ความรักก็คื ความเห็นใจก็คื เป็น ของประเสริฐนัก ชอบที่เราจะควรประพฤติต่อกัน แต่มนุษย์ผู้มีมิตรภาพหรือ มีความรักหรือ มีความเห็นใจหรือ ออ มีชิตานเออย มี เสมอในเมื่อเรามีสิ่งตอบแทนใเขา ทุกวันนี้กูรตอบแทนเป็นของ จำเป็น แทบไม่มีมนุษย์คนไหนคอกที่ใหอะไรแก่ทานโดยไมหวังการ ตอบแทน มิตรภาพ ความรัก ความเห็นใจ สิ่งทั้งสามนี้จะมอบใให้ แก่ทานใค้อย่างแท้จริง ก็ใพะาะในเมื่อเขามองเห็นว่า ทานจะ ใหอะไรตอบแทนเขาใคบาง แทบไม่มีใคใคอกที่ใหอะไรแก่ทาน เปล่า ๆ ควยควงใใจอันบริสุทธี ผู้เจริญอย่างพระพุทชเจ้าและ พระเยซูยังเกิดไมทัน จำนวนคนป่าเถื่อนซึ่งกำลังเกิดกันมาอย่าง รวดเร็ว เหมือนตัวแมลงวันในฤดูร้อน ...

เรื่องทิพยา โดย ฤดี จรรงค์ มีเรื่องย่อคังนี้ ทิพยา เรียนจบแล้วใไปพักนอน ในชุมชนแห่งหนึ่ง วันหนึ่งขณะที่นั่งคกปลาอยู่ มีหนุ่มนักเรียนนอก ลูกชายข้าหลวงของจังหวัด นั้น ชื่อโรจนวงศ์ ซึ่งเพิ่งกลับจากเมืองนอกใไปยั้งนค และบังเอิญพบกัน โรจนวงศ์คืควา

ทิพยาเป็นสาวนาอยู่แถบนั้น และเกิดศึคใจความสวของหลอน ทั้งสองพบกันหลายครั้ง
 ทิพยาหลอกเขาว่าชื่อ ซอนกลิ่น เมื่อโรจนวงศ์ต้องกลับกรุงเทพฯ เขาได้ให้สัญญาไว้ว่า
 เขารักหลอน และจะกลับมาหาภายในเวลา 2 - 3 อาทิตย์ เขาไปกรุงเทพฯ ไปอยู่กับ
 ป้าและพบกับมาลินี ผู้าท่าง ๆ ที่ทางผู้ใหญ่หมายตาไว้ให้ ขณะที่เขาขับรถไปหาเพื่อน รถ
 ไค่พลิกคว่ำ เขาสลบและรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล 3 เดือน ขณะป่วย เขาเพ้อถึงซอนกลิ่น
 มาลินีได้ยั้กันเห็นใจ เพราะหลอนเองก็มีคนรักแล้วแต่ถูกกักกัน เพราะเขาจน และกำลังสร้าง
 ครัว เมื่อโรจนวงศ์หายดีแล้ว เขาตรงไปยังที่ซึ่งเขาเคยพบซอนกลิ่น เมื่อไม่พบไค่พยายาม
 ตามหาบ้านของซอนกลิ่นก็ไม่พบ ต่อมาสืบไค่จากเด็กในท้องถิ่นนั้นที่เคยไปตกปลาด้วยกัน เขา
 จึงไปเที่ยวตามหาในกรุงเทพฯ จนทั่ว ในที่สุดไปพบที่บ้านของเขาเอง เพราะทิพยาเป็น
 เพื่อนรุ่นน้องของมาลินี และได้ไปเยี่ยมมาลินีถึงบ้าน แต่ทิพยารู้ว่าเขาจะแต่งงานกับมาลินี
 จึงไม่ยอมรับว่าเป็นคนเดียวกับคนที่ชื่อซอนกลิ่น เมื่อมารดาของโรจนวงศ์รู้เรื่องไค่ไปขอร้อง
 ให้ทิพยาเลิกติดต่อกับโรจนวงศ์เสีย ทิพยาซึ่งอยู่กับมารดาจึงย้ายบ้านหนีไปเสีย ขณะเดียว
 กัน ศุภชัยคนรักของมาลินีไค่สร้างทุนจนไค่รับความสำเร็จ จึงกลับไปหามาลินี และจะแต่งงาน
 กัน โรจนวงศ์เมื่อไม่พบทิพยาไค่เสียใจ ไขเวลาให้หมดไปกับเต็นร่า เหล้า มารดาของเขา
 ไค่รู้สึกตัวว่าไค่ทำผิดไป จึงไปหามารดาของทิพยา แต่ไค่ไม่สามารถจะรู้ที่อยู่แน่นอนของทิพยา
 ไค่ ในที่สุดทั้งสองก็ไค่พบกันในงานแต่งงานของมาลินี⁶⁷

บุญแจทอง กับ ตายสองครั้ง โดย หลวงวิจิตรวาทการ ผู้เขียนไค่กล่าวไว้ในคำนำ
 ว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิต ชีวิตเป็นของที่ต้องสร้าง ธรรมชาติไค่ให้เครื่องมือ
 และสัมภาระ เช่น ร่างกาย มันสมอง และ คิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ เราต้องมีความรู้ใน
 สถาปัตยกรรมแห่งชีวิต มีความมานะพยายามสร้าง และต้องใส่ใจในความประณีตบรรจง ถ้า
 สักแควสร้าง แล้วขาดอย่างไค่อย่างหนึ่ง เราจะต้องเสียใจ ลูกหลานของเราก้จะเสียใจ
 ไค่ไปควย ความมุ่งหมายของนวนิยายไค่ต้องให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และความรู้ใน

⁶⁷ ฤดี จรรงค์ (มนัส จรรงค์), ทิพยา (พระนคร: เพลินจิตต์, 2492),

หนทางสร้างชีวิต หากไม่แล้วจะไม่มีประโยชน์ และยังเป็นยาพิษที่เบื้อเมาสังคมนุญอย่างแรงร้าย บางคนเกิดมาเคราะห์ดี คือเกิดมาในอ้อมแขนของพ่อแม่ ที่สามารถช่วยสร้างชีวิตให้จนสำเร็จรูป แต่อีกแปดสิบเปอร์เซ็นต์ของมนุษย์ในโลกจำเป็นต้องสร้างชีวิตของตนเอง ผู้เขียนเขียนเรื่อง กุญแจทอง ขึ้นด้วยความมุ่งหมายดังกล่าวแล้ว เพื่อช่วยชี้ของการสร้างชีวิตแก่เยาวชน หรือหนุ่มสาวที่ยังมีอนาคตเป็นทางยาวอยู่ข้างหน้า และจะคงพ้นฝ่าอุปสรรคในชีวิตอีกมาก

เรื่องกุญแจทอง มีเนื้อเรื่องว่า ชาย 6 คน เป็นเพื่อนร่วมเป็นร่วมตายจากสนามรบ เมื่อสงครามยุติลง เขากลับมาพบสภาพภายหลังสงครามไม่ได้เป็นไปอย่างที่เขาหวัง ความเสียสละเป็นผลร้าย ความมั่งคั่งกลับกลายเป็นอำนาจ การขายชาติ เป็นผลดี คนที่ไม่เคยเสียสละกลับมั่งมีและมีเกียรติในสังคม คนซื่อสัตย์พากันล้มจม คนที่หลบหลีกหาที่สะบายในยามที่บ้านเมืองเดือดร้อน ร้องบอกให้คนอื่นไปตาย มาเป็นเจ้านาย การแสดงว่าตัวไม่รักชาติ กลายเป็นเกียรติ การเอื้อเพื่อแก่นานาชาติโดยไม่รักษามวลประโยชน์ของคนไทย กลายเป็นความดีอย่างสูง และแสดงออกมาในที่ประชุมได้อย่างเปิดเผย เสียงดนตรี การเต้นรำ และเครื่องแต่งกายราตรีที่หรูหราเป็นม่านกำบังภาพคนยากจนถึง 95 เปอร์เซ็นต์ของพลเมืองซึ่งทำไร่นานา การแก้ปัญหาการค้าครองชีพแก่กันหลายอย่างแต่ไม่เคยมีผลลงไปถึงราษฎร ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมภายหลังสงครามที่สำคัญ คือ สตรีไทยพูดภาษาอังกฤษประเทศคือคำว่า โอ.เค. ได้อย่างคล่องแคล่ว และผู้หญิง 7 - 8 คนรู้สึกเป็นเกียรติยศเมื่อไปรุมล้อมผู้ชายคนเดียว ชายทั้ง 6 คน ใ้จับจองที่ดินรวมกับญาติและคนรักอีก 32 คน ใ้เนื้อที่ 1,000 ไร่ แม้ว่าแผ่นดินกันดาร ทุกคนตั้งใจมา จึงไม่ย่อท้อ ตัวอย่างข้อความบางตอน คือ

...คือบางคนที่มีคู่รักไปก่อนรบ คู่รักของเขามิได้เปลี่ยนแปลงไป ยังคงรักษาความรักและความซื่อสัตย์ต่อเขา ในบรรดาคนทั้งหกนี้ ผู้ที่มีเรื่องควรจะกล่าวถึงเป็นพิเศษ คือคนสุดท้าย ที่ชื่อ เพ็ชรพาสน์ เขาได้กลับมาพบ รังรอง คู่รักของเขาอยู่ในสภาพเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

แต่เขาเข้าใจว่า ถ้าเขากลับเข้าไปอีกสักหน่อย ความเปลี่ยนแปลงก็อาจจะเกิดขึ้นได้เหมือนกัน เพราะเมื่อเขามาพบคู่รักของเขาคนนี้ คู่รักของเขาได้เอาจดหมายของเพื่อนออกมาอวด พรอมกับรูปถ่ายรูปหนึ่ง

เป็นรูปถ่ายของเจ้าหน้าที่สถานทูตแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานทูต
 ต่างประเทศ ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นกำลังจะออก
 เดินทางกลับไปประเทศของตัวเอง และรูปถ่ายนั้นเด้งกายที่สนามบิน
 เจ้าหน้าที่ผู้นั้นยืนอยู่กลาง มีสภาพสตรีไทยไม่น้อยกว่า 8 คนยืน
 อยู่ทั้งสองข้าง จดหมายที่ส่งมาพร้อมกับรูปถ่ายนั้นเขียนมาด้วย
 ความพากันใจ จากเพื่อนซึ่งเขามีเกียรติใ้ดูปรากฏอยู่ในรูปถ่าย
 นั้นด้วย ชูข้อความในจดหมายแสดงให้เห็นว่ผู้เขียนคือก๊อเกิ้ล
 เกิน ที่เด้งกายรูปกับเจ้าหน้าที่สถานทูตของประเทศ และใน
 เวลาเดียวกันก็คนอื่น ๆ หาวาแยงเขามามีรูปรวมอยู่โดยที่
 ไม่ได้รับการเชื่อเชิญ

เพียรพาสันไคลองคึกคักว่าชาวต่างประเทศคนหนึ่งสามารถ
 ทำให้ผู้หญิงไทยเป็นอย่างนี้ไ้ถึง 8 คน ทั่วประเทศภายหลัง
 สงครามมีชาวต่างประเทศอยู่สักพันคน ผู้หญิงไทยก็คงเป็นเช่น
 ไป 8000 คน

"อยากูรูเหลือเกิน" เพียรพาสันพุดกับวังรอง "ว่าพวกนี้เขา
 เป็นลูกเฑาะเหล่าใคร"

"ลูกคนที ๆ ทุ้งนี้แหละพี่" วังรองตอบ
 "เป็นบุญของพี่ไม่มีรูปน้อง หรือรูปใครที่เป็นญาติพี่น้องของพี่
 อยู่ในรูปนี้"

"เคียวนี้เขาไม่เห็นเสียหายอะไรหรือพี่ เขาถือเป็นเกียรติยศ"

"อะไร ๆ มันเปลี่ยนไปหมด" เพียรพาสันพุด "แต่ก่อนนี้ผู้หญิง
 จะรู้สึกเป็นเกียรติยศในเมื่อผู้ชายมาแวกลอม แต่ภายหลังสงคราม
 ผู้หญิง 7 - 8 คนรู้สึกเป็นเกียรติยศ ที่ไ้ไปรุมลอมผู้ชายคนเดียว"

"เคียวนี้กับแต่ก่อนไม่เหมือนกันหรือพี่"

"จริงไม่เหมือนกัน สมัยทองไ้คยานพ่นไปแล้ว กำลังเข้าสู่สมัย
 เงินทองไป - ก็จะเป็นสมัยเหล็กสมัยตะกั่ว เลวลงไปทุกที"

เพื่อนร่วมใจทั้ง 6 คน ไ้ปรึกษาหารือกันถึงอนาคตของเขา
 โดยที่เขาไม่ได้รับการตอบแทนอันไ้คู่สำหรับความเสียสุละที่ยิ่งใหญ่
 ที่เขาไ้ทำให้แก่ประเทศชาติ อยวาทะเกียรติยศกยของอะไรเลย

แมหนทางที่จะเลี้ยงชีพต่อไป ก็ยังมองไม่เห็นว่ทำอะไร แม
 เขาจะอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวกลอมอย่างทีกล่าวมานี้ หัวใจของเขา
 ทั้ง 6 คน ก็มีไ้แปรปรวนไปจากวิถีทางแห่งความรักชาติ แต่เขา
 ไม่สามารถที่จะพุดออกมาไ้ เพราะถ้าใครพุดถึงความรักชาติใน
 เวลานั้น ก็อาจจะตองเป็นอาชญากร เขาตองเก็บความรักอันนี้ไว้
 ในดวงใจของเขา รอให้สมัยแห่งความอาศัยยอาชกรรมผานพ่นไป

เสียก่อน ปัญหาเฉพาะหน้าของเขาก็คือว่า เขาจะมีชีวิตอยู่ไป
ไกลควยวิถีใด

เขาเริ่มค้นสร้างที่พัก และไม้ไผ่ทำอย่างสูงเอาเยือกิน ทำ
อย่างกิ่งถาวร ยกพื้นให้สูงจากพื้นดินเพื่อป้องกันความชื้น มีหลังคา
กันแดดกันฝนอย่างดี มีฝูรอบขอบซิด มีช่องอากาศ รวมความว่า
ทุก ๆ อย่าง เขาทำให้ถูกหลักสุขภาพและอนามัย

ในเวลาเกี่ยวกับการสร้างที่พัก เขาเริ่มทำการทุกร้างถางป่า
เขาใช้วิธีทำงานที่จะให้เป็นบุคลากรพอใจ เขาเริ่มถางจากเรือนพัก
ของเขาคือวงกว้างออกไป ทำอย่างระเบียบและไม่มีรบกวน
เขาถือหลักว่า ทำช้าไม่เป็นไร แต่อย่าหยุดทำ การถางที่ตีวงกว้าง
ออกไปทุกที่อย่างนี้มีเครื่องตัดตาลอใจอย่างพิเศษ เพราะทุก ๆ
วัน เขามองเห็นอาณาเขตของเขาถางออกไปทุกที่ ในช่วงเวลา
เพียง 10 วันแรก ที่ตรงนั้นก็เป็นที่ปลอดโปร่งสว่างไสว เขาจุด
ไฟเผาเพื่อทำลายเชื้อโรค เชื้อไซ เขาทำค้ำเป็นเสมือนกองทัพ
กองน้อย ๆ ขยายอาณาเขตออกไปทุกที่ ...

ต่อมา มีคนจากพรหมแดนอีกด้านหนึ่งติดต่อพบมาเรื่อย ๆ จนมีคนรวมกันเป็น 278
คน มีความสามัคคีกันดี เมื่อพบแหล่งแร และชาวแพรไปถึงกรุงเทพฯ พวกเศรษฐีทั้งหลาย
เริ่มเข้ามาดูลาดเลา และซื้อซื้อที่ เมื่อไม่ใคร่ได้เล่ห์กลจนเพื่อน 2 คน จะขายหุ้นส่วนของ
ตนและแยกตัวไป เพื่อนที่เหลือและพรรคพวกได้นำวิธีการสหกรณ์มาใช้

...ตั้งแต่เพื่อสองคนไปแล้ว เพียรพาสันึกเอาใจใส่ในความ
เป็นอยู่ของพวกพ้องที่ยังอยู่มากขึ้น มาถึงเวลานี้เขาเริ่มจัดการ
ทาง ๆ ตามแบบสหกรณ์ โดยเฉพะอย่างยิ่ง คือสหกรณ์โลกย
กรรม เขาได้จัดตั้งร้านสหกรณ์ขึ้นในนิคมของเขา ส่งคนเขามา
ในเมืองหรือลงไปกรุงเทพฯ ซื้อของที่จำเป็นมาไว้ในร้าน
สหกรณ์ เพื่อให้พวกของเขาเองซื้อ และจัดระเบียบถูกต้องตาม
แบบสหกรณ์โลกยกรรมอย่างแท้จริง คือให้มีวิธีออมทรัพย์ในการ
ซื้อ ใครซื้ออะไรไปเท่าไร จดจำนวนแบ่งส่วนผลกำไรให้ตาม
ปริมาณของกำไรซื้อ

เขาจัดการทุกอย่างให้เป็นไปโดยวิธีร่วมมือร่วมใจ เขาจัด
ให้มีการรื่นเริง การกีฬา รวมความว่าใหม่ทุก ๆ อย่างในนิคม
ของเขา สำหรับจะทำชีวิตให้มีความสุข บรรดาคนที่อพยพเขามานั้น

บัดนี้คนไทยใฝ่พอที่จะทำกรรมชั่วใจและสนทนากันได้สกปรก...

เมื่อข่าวความเจริญก้าวหน้าของนิคมแพะสะทักใจ ใฝ่มีผู้ฉวยโอกาสจะเข้าไปหาประโยชน์บ้าง พยายามชักจูงหมาย และการยุยงต่าง ๆ แต่ไม่สำเร็จ เพราะความเฉลียวฉลาดของเพ็ญพาสณผู้เป็นหัวหน้า เขากล่าวกับผู้เข้ามาปลุกปั่นว่า

... ฉันทูลสำหุ่พาทันมาที่นี่ เพื่อจะหุ่คนชนะนิกพวกคุณพวกที่ไม่ลงแรงทำอะไรรักษาตนเอง คอยกั้แคว่ใครจะทำอะไรเป็นผลประโยชน์ขึ้นแล่วก็ยื่นหน้าเข้าไปเป็นปากเสียง อวสาเป็นหัวหน้าไปทำลายวิธีการของเขาเพื่อประโยชน์แก่ตัวเอง...

ในที่สุก เพ็ญพาสณได้แต่งงานกับคนรัก และมอบกุญแจทองคำให้เพื่อน 2 คน เมื่อพบว่าถูกหลอกลวง ได้กลับมาพร้อมกับใบหูส่วนของตน

เรื่องมังกรหยก โดย จำลอง พิศนาคะ เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เกอริก พงศ์วาทกรจันที่ขายดีที่สุดในปี พ.ศ. 2502 น่าจะเป็นเพราะผู้แปลใช้ชื่อเรื่องที่เหมาะสมที่สุดจากเรื่องเดิม "เสี้ยมเตี้ยวเอ็งยั้งคั้ง" มีความสามารถในการแปล มีศิลป์ในการเรียบเรียงถ้อยคำ ประกอบกับความสามารถของผู้ประพันธ์ต้นฉบับเดิม นามว่า "กิมเล้ง" วางเค้าโครงเรื่องได้สอดคล้องรับกันโดยตลอด ตัวละครจำนวนมากมาขนานล้นมีบทบาท ผู้ประพันธ์ไม่ได้ล้มตัวละครใดเลย เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันได้พอดีตลอดเล่ม รวมทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องเรื่อง ผู้ประพันธ์กล่าวอ้างได้สมจริง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างหมู่บ้านหรือตำบล คำเนินเรื่องตั้งแต่พระเจ้าของเตาโอวฮองเต้ ผู้สถาปนาราชวงศ์ไตซ้อง ปกครองแผ่นดินจีนจนถึงปลายรัชสมัยพระเจ้าฮุยเต้กับกิมเต้ ประมาณ 800 ปีก่อนพระเจ้ากุส กัมกริชชาวแมนจู ได้ยาครธาทัพมาเพื่อแย่งชิงบัลลังก์ฮองเต้ พระเจ้าฮุยเต้กับกิมเต้ ถูกพวกแมนจูจับเป็นเชลย พระเจ้าคังฮองหลบหนีข้ามแม่น้ำแยงซีเกียง สถาปนา

⁶⁸ หลวงวิจิตรวาทการ, กุญแจทองกับชายสองครั้ง (พระนคร: เพลินจิตต์, 2492), หน้า 80.

เป็นพระเจ้าของเคาจงฮองเต้ ซินที่เมืองเหลินอานอู่ แม่ทัพคนสำคัญคือ จักซุย ได้ทำการรบพุ่งต่อสู้พวกแมนจู และได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่มีความรักชาติ แต่พระเจ้าของเคาจงฮองเต้ขาดพระสติและพระปัญญา ถูกขุนนางกังฉินซินไซ เพื่คหูลวงจนถึงกับประหารชีวิตจักซุยแม่ทัพผู้มีความสามารถปานะพหุวิชา ซึ่งพวกแมนจูมีความหวาดเกรงอยู่ แล้วเจรจาสงบศึกกองส่งส่วยให้กับพวกแมนจูนับตั้งแต่นั้นมา กองทัพแมนจูก็ทำการยึดครองแผ่นดินไว้ครอบครองอาณาจักร เหตุการณ์เป็นดังนี้ จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าซอนเหล็งจงฮองเต้ บรรดาขุนนางและผู้บริหารประเทศชาติ มัวแต่มัวสุ่มรีน เริงหาความสุขใส่ตัว ไม่นึกถึงความเดือดร้อนของประชาราษฎร์จากความวิบัติด้วยถูกรุกราน⁶⁹

เนื้อเรื่องของมังกรหยก ผู้ประพันธ์โค้แทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาไว้ตลอดเรื่อง เป็นการสอนใจคนอ่านให้ประพฤติกดี และมีกำลังใจที่จะเป็นคนดี ซ้ำให้เห็นว่ากรรมนั้นย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ และทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เพียงแต่ช้าหรือเร็วเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

.....ตำราหมอลูกเต๋าที่เราได้อ่านดูแล้ว ก็เห็นมีแต่ตำราของเจ้าที่ตัวเอง นอกนั้นแล้วตำราลูกเต๋าก็โคกถาวเอาไว้ว่า ผู้ที่เป็นหมอนั้นจะต้องมีน้ำใจเต็มไปช่วยความเมตตาปรานี นำเอาวิชาที่ตนรมาช่วยเหลือความทุกข์ร้อนของผู้อื่น คนอย่างเจ้าถึงแมนจะมีวิชาหมอลูกเต๋านิวพิเศษเลิศกว่าผู้ใดในแผ่นดินก็ตามที่ แต่ก็หาได้ประโยชน์อันใดกับคนที่อาศัยอยู่ในโลกนี้ไม่ แมจนกระทั่งในเวลา เจ้าก็เห็นตำราอยู่แล้วว่า ทเซียงจอนชุน กำลังจะตองถึงแก่ความตาย แต่เจ้าก็เฉยเมยอยู่คนเดียวอยู่คนเดียว มียอมยื่นมือช่วยเหลือน้ำใจเจ้าซางรายก่าจเสียนี้กระไร มีหน้าที่จะ เกิดมาเป็นมนุษย์ชาติอันประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งปวงในแผ่นดินนี้เลย

.....วิสัยคนเราที่เกิดมาในโลกนี้ ยังมีใญ่ใญ่บ้างที่มีรู้จักถึงแก่ความตาย ความเป็นความตายจะมั่วสุมใญ่ใญ่ใคร่ใคร่หาบไม่ ทุกคนเกิดมาถูกความมัจจุรณาหากทุกคนแล้วคงมียอมเกิด แลทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในแผ่นดินนี้ทุกวันนี้ ก็มีหราบว่าใญ่คนจึงมีอยากตาย อยากรมีชีวิตอยู่ตลอดไปชั่วกาลนานก็มีเห็นจะมีใญ่ใญ่ใคร่ใคร่หาบปัญหาขออนออกมาได้ ทุกคน

⁶⁹จำลอง พิศานาคะ, มังกรหยก (พระนคร: เพลินจิตต์, 2502), 139 เล่ม.

ก็มีทราบนะ เมื่อมีกฎเกิด ก็มีการตายเป็นธรรมดา ทุกสิ่งทุกอย่าง
เกิดมาในโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ จะคงเป็นไปตามกฎธรรมดา
โลก ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถหลีกเลี่ยง ใหนานพไปได.....

ผู้ประพาศคตินี้ คือกี้กับผู้อื่นก็ยอมไ้รับผลแห่งความดีของคนมา
ตอบแทน เหมือนกับ ผู้ใดปลูกพืชชนิดใดก็ย่อมไ้ผลของพืชชนิดนั้น
มาเป็นเครื่องตอบแทนเป็นธรรมดา ถึงแม้นว่าคนบางคนที่มีมีจนา
ทริฐิเขาสามารถครอบคคุมจิตใจเอาไว้ให้หมึกมัว.....

ความชั่วที่คนคนหนึ่งไ้สร้งเอาไว้ให้เกิดเป็น เรื่องเกิดครอบ
กับผู้อื่นก็ตามที่ ถึงแม้นจะมีผู้ไ้รู้เห็น แต่ก้จะเป็นเงามืดที่คอย
แทรกซึมอยู่ภายในจิตใจของคน .. . แม้นว่าคนผู้นั้นจะมีทรัพย์สิน
เงินทองอันล้ำค่างองเทาชูณเขว ที่สูงทะยานขึ้นเทียมฟ้า สิ่งเหลา
นั้นก็หาไ้ทำให้จิตใจของคนผู้นั้นพ้นจากเงาแห่งความชั่วที่มากอย
หลอกหลอนคนอยู่ทุกเวลาไม.....

วิสัยคนเกิดมาชาติหนึ่ง สิ่งซึ่งประเสริฐสุด ควรจะยอมเสียสละ
ชีวิตของตนไ้หม่นมื่อยสุามประการ สิ่งหนึ่งนั่นคือยอมเสียสละชีวิต
ของตน ไ้ให้กับความดีที่ทุกคนพากันเทอคทนไว้ สิ่งที่สองรองลงมา
นั่นก็คือ ผู้ที่มีคุณทั้งสามคือ บิคาบารคากับครบๆอาจารย์ แลผู้มีคุณ
ช่วยเหลือชีวิตตน สิ่งที่สามสุดท้ายก็คือ ฉินแดนกันที่บรรพบุรุษของ
ตนไ้พยายามทวงแทนเอาไว้ให้พวกเราอาศัยอยู่ ทั้งสาม
ประการนี้คือคุณธรรมของพวกบุลิมจะตองรักษาไว้ยิ่งกว่าชีวิตของ
ตนเองจะสิ้นไป.....

ความจริงในเวลาชั่วพริบตาเคียวที่ผ่านมานี้ กำลังภายใน
เกาเอี้ยวชินเก็งที่มีอยู่ในร่างกายของ เตียบอววงก็เกิดความ
สำเร็จขึ้นมาเองอย่างใหญ่หลวง จะอุปมาแลวก็เสมือนกึ่งหนึ่งพญา
มังกรไ้มาพบกับพญาเสื่อไ้ตรง หรือว่าทองฟ้าไ้กลดค่าลงมาจรค
กับพื้นดิน อันที่จริงกำลังภายในเกาเอี้ยวชินเก็งที่เป็นลมหายใจ
ออกจากร่างกายของ เตียบอววงถูกอัดแถมอยู่ในทรวงดาไบ
ใหญ่ผ้อย่างเต็มที ก้เทวกับผู้ที่กำลังฝึมือกลาแข่งหลายสิบคน
รวมมือกันไ้ชูกำลังไ้ให้แลนออกมาจากร่างกายตน ช่วยกันนวดเพน
ไปตำมจุดเสนสำคัญกับเสนที่พจนอยใหญ่ที่มีอยู่ในร่างกายของ
เตียบอววงเช่นนั้น อันเป็นเหตุการณที่เกิขึ้นอย่างบังเอิญ และ
ประจวบเหมาะเช่นนั้น ก็นับว่าเป็นบุญวาสนาของ เตียบอววงยิ่งนัก
ซึ่งนอยนักแลวผู้หนึ่งผู้ใดจะไ้มีโอกาสประสพ เหตุการณเช่นนั้นอีก...

เรื่องปรุพิถลุม โดย น้อย อินทนนท์ เป็นนิยายชุดล่องไพร มี 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ ปรุพิถลุม ตอนเทวรูปอินคา ซึ่งลงคิกต่อกันมาแล้วจบในเล่มนี้ อีกเรื่องหนึ่งคือ ตอน มกแกง ซึ่งจบในเล่ม

เรื่องย่อของเรื่องมกแกง กล่าวถึง ตาแก่น ชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นผู้นำทางผจญภัย ในป่าให้คณะของ ศักดิ์ สุริยัน ได้เล่าถึงชีวิตของตนเมื่อครั้งยังหนุ่ม อายุ 20 ปีกว่า คินหนึ่งได้เดินหลงป่าเพราะความเมา พบเสือซึ่งโคกคิกตามเขาใกล้เข้ามา เขาจึงหนีเข้าไป ในจันสำหรับดักเสือที่เขาพบทันที จึงรอดพ้นจากเสือ พอรุ่งเช้าตาแก่นตื่นขึ้น เพราะมี ปลาหยอกจากคนที่ลอมรอบจันอยู่ และพยายามจะฆ่าเขา กล่าวหาว่าเขาคือเสือสมิงที่ทำร้าย สามีนางนะที่ ซึ่งมีความงามไม่น้อย ตาแก่นจึงพยายามพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนด้วยการ อาสาไปปราบเสือ คินแรกล้มเหลว คินที่สองตาแก่นพยายามอีกครั้ง โดยให้นางนะที่ไปนั่ง บนห้างเพื่อเป็นพยานว่าเขาไม่ได้หนี พอตกคิกนางทะนัไดโยนรังมกแกงลงมาใส่ตาแก่นเพื่อให้ตาแก่นเลิกจากการนอนเป็นเหยื่อรอปราบเสือ แต่ตาแก่นหนีมกแกงกักจนซาหังคัวด้วย ความมุ่งมั่นที่จะปราบเสือให้ได้ และมกแกงรังนี้ทำให้เขาปราบเสือได้สำเร็จ และได้นางนะที่ที่เป็นรางวัล

นิยายชุดล่องไพร ของ น้อย อินทนนท์ ได้รับความนิยมมาก สาเหตุหนึ่งน่าจะเป็น เพราะบทบาทของตาแก่น และสำนวนพูดที่แปลกของเขา เช่น

...กะเหรี่ยงชราหยุกนึ่งอยู่นาน เหมือนกำลังนึกถึงเหตุการณ์ตั้ง
หนึ่งสิ่งใค้อยู่ แลวกัดถอนใจ

"เรื่องมันเกิดมานานแล้วนาย" แกว่า "ตั้งแตตาแก่นยังหนุ่มอยู่
อายุราว 20 ปีเห็นจะได้ ใจกำลังป่า ฉ่าลั้งวังซาริกี่เปรี๊ยะ ไม่
หวาดเสียวคอดีสูางนางไมอะไรอย่างเคี่ยวน"

"ฉินูรู้คัวแกตางกวากะเหรี่ยงอื่น ๆ ที่ฉินูเคยพบเห็นมา"

"แต่เมื่อค่อนยังหนุ่ม ไม่มีลูกไม่มียาย ตาแก่นกฮากวาเวลานี้
นักนะนาย เล่าไปจะวาทาแก่นคุษ"⁷⁰

⁷⁰ น้อย อินทนนท์ (มาลัย ชูพินิจ), ปรุพิถลุม (พระนคร: ฅกุงศึกษา, 2503),
หน้า 712.

ตัวอย่างฉากการต่อสู้ระหว่างตาเกินกับเสือ

...แสงเทียนที่ส่องลงมาทำให้ตาเกินแลเห็นไคถันคว่า มกแคง
 ริงนั้นวิ่งพลานเต็มไปทั่วตัวมัน คงจะเป็นเพราะไปทับริงมัน เขา
 อยางกระทันหัน ขณะนั้นเองที่โอกาสให้ตาเกิน มันทรมาณตาเกิน
 เหลือเกิน จนตาเกินหนักก็พ้นออกคลันอยู่ไม่ไคอีกคอกไป ตาเกิน
 คอย ๆ ยกเขายันเทากับพื้นดินจนถนัดแล้วก็พลิกตัว พร้อมกับพุ่ง
 มีคชุยในมือขวา เขาก็บุกจนคอกอวายวายรายตัวนั้น มือซ้ายของตา
 เกินโอบไปรัดคอกมันไว้แน่น ขาทั้งสองก็รวบมันเอาไว้ อายวาย
 รายแแตกเสียงสนัน พร้อมกับคอกทะลิ่งลุกขึ้นยืนอยางกระทันหัน
 ตาเกินก็มคชุยเล่มนั้นลงไปอีกจนจมก้น แลควานชำจจนกระทั่ง
 มันลุมลงค้ำรามลัน และเกตุอกกตั้งไปมากับพื้นดิน แต่ตาเกินก็
 ไมยอมปลอย เรากอกพักปล่ากั้นอยูกกลางลูนานนั้น ทามกลางเสียง
 ค้ำรามลัน กระจกโศกศากอยูกักใหญ่ แลวการคินของอายวาย
 รายก้ชาลสูง และเสียงก้คอกย ๆ เจียบหายไป ในที่สุดมันก็ออน
 ปวกเปียงกนิงอยูกในออมแซนและออมซาของตาเกิน ...

สารคดี

เรื่องบันไดการเมือง โดย หลวงสารานุกรมประพันธ์ หนังสือเล่มนี้พิมพ์มาครั้งหนึ่ง
 แล้ว แต่มีชื่อว่า "การปกครองของสยามภายใต้รัฐธรรมนูญ" เมื่อปี พ.ศ. 2475 พิมพ์แจก
 ในงานกฐินพระราชทาน ผู้เรียบเรียงไคกล่าวไว้ในคำนำว่า หวังมากที่สุดที่จะให้มหาชน
 ชาวสยามไคมีความรู้เบื้องต้นในระบอบการปกครองลักษณะประชาธิปไตยแบบราชาธิปไตย
 อำนาจจำกัดภายใต้รัฐธรรมนูญ และประชาชนจะมีความรู้ในการปกครองตนเองไค หนังสือ
 เล่มนี้ให้ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญ การก้ใช้รัฐธรรมนูญ การกลับใช้รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง
 ผู้แทนตำบล และผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ การปราบกบฏต่อรัฐธรรมนูญ มีวิธีการเขียน
 ให้เรื่องที่เขียนยากให้เข้าใจไคง่าย ส่วนสำคัญของหนังสือเล่มนี้ คือ บทที่ 5 ว่าด้วยการ
 สร้างสยามรัฐธรรมนูญ ทำให้ทราบว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวรของไทยไคค้ค้เลือกมาจาก
 รัฐธรรมนูญ 22 ประเทศ ซึ่งมีประวัติการประกาศใช้ และการแบ่งรัฐสภาออกเป็น 2 สภา

หรือสภาเดียว เช่น

1. ญี่ปุ่น เป็นประเทศราชาธิปไตย อำนาจจำกัดใช้รัฐธรรมนูญ ตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2431 มีสมัชชาใหญ่ เรียกว่า อิมพีเรียลโคเอท สมัชชานี้แบ่งออกเป็น 2 รัฐสภา เรียกว่า สภาขุนนาง (House of Peers) กับ สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives)

2. อังกฤษ เป็นประเทศราชาธิปไตย อำนาจจำกัดเป็นประเทศแรกที่มีรัฐสภา จนโคสมงัววาเป็นมารดาของปารติเมตทั้งหมด มี 2 รัฐสภา คือ สภาบรรพคาศักดิ์ (House of Lords) กับ สภาสามัญ (House of Commons)

3. ฝรั่งเศส เป็นประเทศรีพับลิค ใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2317 มี 2 รัฐสภา คือ สภาสูง (Senate) กับ สภาผู้แทนราษฎร (Chamber of Deputies)

4. สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศรีพับลิค ใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2330 มี 2 รัฐสภา คือ สภาเซเนต (Senate) กับ สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives)...

เรื่องศิลปะของการแต่งตัว โดย แมย์อิง มีคำแนะนำเกี่ยวกับการบำรุงรักษาความงาม การแต่งตัว และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับความรักและการแต่งงานของหญิง รวม 40 เรื่อง⁷² เช่น

วิธีทำให้ผมหยิกหน

เครื่องใช้ควรรักษาเตรียม ดังนี้

1. หัวส้อมยาว ๆ อย่างชนิดทำผมหยิก คืออ่อนและซี่ถี่ ๆ บางๆ

⁷¹ หลวงสารานุกรมประพันธ์, บันไดการเมือง (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2476), หน้า 25.

⁷² แมย์อิง, ศิลปะการแต่งตัว (พระนคร: โรงพิมพ์ประเสริฐสมุท, 2477), 70 หน้า.

ซึ่งอาจจะทำได้ตามร้านตัดผม หรือตามห้างใหญ่ ๆ ทั่วไปสักโหล
หนึ่ง หรือ 18 อัน ถ้ามมมาก

2. นำอบณะสมน้ำไอศิโคโคนสองส่วนของน้ำกลั่น

3. เข้มผอยขนาดยาว 2 นิ้วครึ่ง 1 หอ

วิธีทำ

ฉีกนำหอมที่ผสมลงบนผมพอขึ้น ๆ ใช้หวีที่เตรียมไว้สับลงบนผม
เบา ๆ ในที่ ๆ เราต้องการหยิกอันหนึ่ง ใช้หวีอันที่สองสับข้าง
กลางของอันที่หนึ่ง แต่ใช้สับปลายขึ้น ก็จะทำให้ผมหยิกเป็นคลื่นลูก
และต่อไปก็สับย่อยขึ้นย่อยลง ไล่ปลายหวีทั้งสองจรดกันจนหมด
ศีรษะ ถ้าต้องการให้แน่นใช้เข็มปักผมที่เตรียมไว้ปัก เมื่อแกออก
ก็จะหยิกเป็นคลื่นนาคู.

.....
การแต่งตัวของรู้จักเลือกเวลา

เป็นสิ่งแปลกประหลาดที่มาทวนนึกถึงการตกแต่งร่างกายของ
สตรีชาวเราไม่สวยไม่งามเทียมหนาเพื่อนประเทศทั้งหลาย แต่
จุดสำคัญมีอยู่ว่า เราต้องรู้จักแต่งให้เข้าลักษณะของการงานที่
เราจะไป ของรูปร่างสถานที ๆ เราจะไปนั้น การแต่งตัวชนิดไร
บางจึงจะเหมาะสมกับการของที่นั้น ๆ เราจะไม่สวมถุงน่อง
รองเท้า สวมเสื้อแพรเกินความสะพานหันหรือเขาส่าเพง เราจะ
ไม่สวมใส่รองเท้าสานหรือรองเท้าแตะเหล่านี้ แต่ทุกสำหรับ
หญิงสาวชั้นผู้ดีแล้วจะไม่มีผู้ใดแมแต่ถุงน่องรองเท้าแตะ
แทะ สวมเสื้อขาวเรียบ ๆ หรือนุ่งซิ่นแต่ไม่ใส่รองเท้าสูง
เช่นนั้นเลย มีบางคนที่ไม่รู้ลักษณะของการแต่งกาย และมักจะเป็น
ที่เยาะเย้ยของบุคคลที่ใคร่ประสูพทั่วกัน ชาวเราคิดเห็นว่า การ
แต่งกายของสตรีควรจัดแบ่งไว้เป็นแพนง ๆ คือ เวลาซื้อของ
เช่นไปพาหุรัค, บานหมอ ฯลฯ เหล่านี้ จะนุ่งผ้าพื้นหรือนุ่งผ้าชั้น
ก็ตาม สวมเสื้อขาวเรียบ ๆ ไปชื้อที่อื่นหรือไปงานใดบางหนึ่ง
ในเวลากลางวัน สวมเสื้อปานคอก แต่งตัวรัดกุมไม่หกกระทัด
อย่าให้ผู้ที่ไปมาคู้เคียนคู้ เวลาไปเที่ยว เช่น คูนัง ฤดูคร ฯลฯ
ซึ่งไม่ใช่งานใหญ่โต ถือว่าเป็นงานธรรมดา ควรสวมซิ่น (ในที่นี้
มีโคหมายถึงผู้มีอายุ) ใส่เสื้อแพรหรือผ้าปานคู้แบบงาม ๆ ไม่ม
ราม ส่วนงานเชิญเลี้ยงกินเนอร์หรืองานใดใหญ่ ๆ ใด ๆ เช่นนี้
ควรสวมเสื้อแพร ...

เรื่องยักษ์หลับ โดย ส. ยนตรรักษ์ ผู้ประพันธ์ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า เนื้อเรื่อง
 ใต้อาศัยหนังสือของ เซอร์โรเบอर्ट เค. คักลาส เป็นส่วนมาก เนื้อเรื่องได้กล่าวถึง
 ความหมายของยักษ์หลับ และประวัติศาสตร์ของจีน ซึ่งเริ่มต้นประมาณ 2,000 ปีก่อนพุทธศักราช
 จนถึงวาระสุดท้ายของราชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2454 ตัวอย่าง

...จีนเป็นชนชาติที่มีความรู้สึกเหยียดคนต่างชาติดังกับคุณยิ่งนุก จีน
 ไคโซชื่อเรียกคนต่างชาติทั้งหมดว่า "ฮวน" ซึ่งแปลว่าคนป่า ผู้
 อานจะไคเห็นว่า นอกจากการสงครามที่จีนต่อจีนกระทำกันเองแล้ว
 สงครามโลกโดย มากจีนทำกับพวก "ฮวน" ในบางคราวจีนแพ้
 และตกอยู่ในความปกครองของ "ฮวน" ซึ่งมีมองโกลเป็นพวกสำคัญ
 พวกหนึ่ง แต่จีนที่ถือสัญชาติเป็นหัวใจก็พยายามรวบรวมกำลังกัน
 ขุนไล่ "คนต่างถิ่น" ที่เขาไปมีอำนาจให้พนอนออกไปเสีย การเป็น
 เซนนั้นมาหลายครั้งหลายคราว ...⁷³

เรื่องเอ็มเค็น แพลโคโย คณะหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ การนัจยุติของเรือลาคกระเวน
 "เอ็มเค็น" ของราชนาวีเยอรมัน ได้มีผู้เขียนจากคำบอกเล่าของนายทหารของเรือนี้รวม
 3 เล่ม เล่มที่ 1 เป็นของนายเรือโท ปรีนส์ฟรานส์โยเซฟ หลานของพระเจ้าไกเซอร์
 เล่มที่ 2 เป็นของนายเรือโท เลาเคอรัค เล่มที่ 3 คือเล่มนี้ เป็นของนายพลเรือตรี
 โรเบอर्ट ฟอน วิทเทอพท์ การที่เรือร่าวของเรือ "เอ็มเค็น" แพลเป็นภาษาไทยถึง 3
 เล่ม แสดงว่ามีผู้สนใจเรือลำนี้นัก กล่าววว่า เรือมีรูปสวยเท่า ๆ กับความสามารถ จนมี
 ผู้ให้สมญาว่า "หงษ์แห่งบูรพา" ผู้ที่ทำให้ชื่อเสียงของเรือซจรขจายแม้จะอยู่ในเวลาสงบ
 คือ ผู้บังคับการเรือ นายนาวาเอก คาร์ล ฟอน มิลเลอร์ ซึ่งมีลักษณะขรึม เงียบ ๆ รูปสวย
 เป็นสง่า ลูกเรือเอ็มเค็นรักผู้บังคับการอย่างหลงใหล เพียงคำพูดคำเดียว หรือเพียงมองดูตา
 เท่านั้น ลูกเรืออาจทำงานความบัญชาของผู้บังคับการด้วยหัวใจโดยรวดเร็ว และเรียบร้อย
 เมื่อเรือจะอับปาง เขาไม่พยายามจะหลบลูกกระสุนปืน คงคุมเรืออยู่เป็นอย่างดี พยายามที่จะ

⁷³ ส. ยนตรรักษ์, ยักษ์หลับ (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2478),

ให้เรือเข้าอยู่ในฐานะที่จะต่อสู้ได้โดยถนัด เขาอุทิศตัวเพื่อพระมหากษัตริย์และชาติปิตุภูมิ⁷⁴
 เรื่องมัจจุราชของคนไทย โดย นิกร พงษ์ศิริ ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า คน
 ไทยกำลังเห็นมัจจุราช เป็นเทพธิดาหน้าหวาน มัจจุราชคือสังคมที่ล้มตัวเอง และการคลั่ง
 ใคล้สิ่งลม ๆ แล้ง ๆ ไร้ค่า เช่น ชอบหรูหรา ฟุ่มเฟือย เป็นผลให้มีทางออกโดยการคอร์-
 รัปชั่น ชอบดื่มสุราซึ่งมีส่วนคีน้อยกว่าส่วนเสีย และชอบเสี่ยงโชคโดยการซื้อลอตเตอรี่ ซึ่งผู้
 ซื้อส่วนมากมักจะเป็นคนมีก๋าย เกียจคร้าน ไม่ใคร่อยากทำงาน หวังจะเอาโชคลาภที่ไ้มา
 อย่างสบาย ๆ เป็นทางออกของชีวิต ผู้เขียนต้องการให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือประเภท
 ปรัชญาชีวิตของคนไทย และกล่าวว่าสังคมเมืองไทยยังขาดค่าตกเตือนและแนะนำที่ดี จึงพา
 ให้สังคมเคลื่อนไหวไปในทางทำลายตัวเองยิ่งขึ้นทุกวัน ผู้เขียนได้ชี้สาเหตุเพื่อเป็นแนวทาง
 รักษาให้หาย เช่น

กล่าวถึงนิสัยของคนไทยว่า

...คนไทยแทบทุกคนมักจะไม่เอาใจใส่ต่อชีวิตของตนเองมากนัก โดยมีนิสัยและสันดานอ่อนแอ ทำอะไรไม่ทำจริง จับจุก ทำครึ่งหนึ่ง ไม่สำเร็จ ก็เกิดความเบื่อหน่าย ละทิ้งในที่สุด... ชอบนิสัยสำรวจ ชอบไม่ทำอะไรเลยเพราะกลัวลำบาก ไม่กล้าสู้อุปสรรค ชอบปล่อยชีวิตให้ไปตามชะตากรรม ไม่คำนึงถึงความสำคัญของชีวิต จากนิสัยเช่นนี้ เป็นเหตุให้หลุดชีวิตไม่เกิดประโยชน์แท้จริง การปล่อยปละละเลยเช่นนี้ยอมเป็นผู้ร้ายยิ่งนัก ทอดตนเองและสังคม มีหน้าซำยังจะเป็นกระดุกที่โหดร้ายแก่ชนชั้นหลังสืบกันไป อย่างไม่สิ้นสุดคือ นึกามารคาเป็นคนไม่ดี ชนบ่ถูรหลานมักจะไม่ดี ควย เพราะเชื่อไม่เสียแถว ดังโบราณกล่าวไว้ ฉะนั้นผู้ที่เป็นบิคา มวูรควา หรือผู้ที่กำลังจะเป็นในอนาคตจำเป็นจะต้องปรับปรุงอุปนิสัย ให้หลุดตอง หวไมแลวจะเป็นเชือคิคคอ หรุมานถึงอนชนที่กำลังคิค ความมาเบืองหลัง กลายกับสร้างบาปไว้ใหอนุชนนุ่นควย... คนไทย เป็นคนที่มีความทรงจำไม่แน่นอน เชื่ออะไรเชืองาย และลิมงาย

⁷⁴ คณะหนังสือพิมพ์ไทยใหม่, เอ็มเค้น (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยใหม่, 2478),

ถูกยักขึ้น ถูกปลอบกึ่งลง

.....
เมื่อถูกแล้วก็จะโคโศคลากไ้กรับรางวัลมาก ๆ โดยลงทุน
เพียงเล็กน้อย อันที่จริงเรื่องลอตเตอรี่ถึงแม้ในต่างประเทศก็มี
ถิ่นแพร่หลาย เป็นที่นิยมของประชาชนที่ต้องการโคเงินอย่าง
ง่าย ๆ

ในวงการนักเสี่ยงโชคโดยการซื้อลอตเตอรี่ บางคนหรืออีก
เป็นจำนวนมาก ๆ คนก็ตาม เมื่อซื้อแล้วย่อมมีความหวังว่าตนต้อง
ถูกด้วยกันทั้งนั้น เพราะถ้าไม่หวังถูกก็คงไม่ซื้อ เนื่องจากชนะซื้อ
คงเสียเงิน เท่าที่สังเกตเห็น ผู้เสี่ยงโชคทางลอตเตอรี่มักจะมี
เป็นคนที่ยังไม่มีใครมั่งมีถาวรนัก หรือเป็นคนมักง่ายเกลียด
ศรัทธา ไม่ใคร่อยากทำงานทำกรู หรือทำก็ยังไม่เป็นหลักฐาน
คล้าย ๆ กับจะเอาโชคลาภที่โคมาอย่างสุบาย ๆ เป็นประตูออก
ของชีวิต ผู้ที่นักเสี่ยงโชคถึงกับกล่าวกันว่า "ชาตินี้ทั้งชาติถ้าไม่
ถูกลอตเตอรี่รางวัลใหญ่ ๆ เห็นจะไม่รวยเป็นแน่" จากคำพูด
เช่นนี้เราสามารถเข้าใจโคถึงความหรรษาในอนาคคของผู้ที่
พร้อมทั้งยังทำใ้หอมกคของผู้คนไปฝากไว้กับความหวังที่โรสาระ
เสียอีกด้วย ไม่เพียงแต่เป็นนักเสี่ยงโชคลอตเตอรี่อย่างเคียว
ความรู้สึกเป็นนักเสี่ยงโชคนี้ ยังเป็นสื่อเข้าไปสู่นักการพนันอื่น ๆ
อีก เพราะเป็นจำพวกเคียวกัน และมีเชื้อคคิที่เกี่ยวกันด้วย

นอกจากนั้น ทางผู้จำหน่ายที่เป็นตัวแทนใหญ่อยู่ทั้งหลาย ใช้วิธี
โฆษณาชักจูงใจประชาชนในย่านองคาง ๆ ทำใ้ใหญ่ที่สนใจหรือชอบ
ซื้ออยู่แล้วให้เกิดความสนใจยิ่งขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่สนใจ อาจถูกคำ
โฆษณาชักจูงถึงคคิให้เกิดความสนใจก็มี ฉะนั้นเป็นเหตุใ้การ
จำหน่ายมีผู้นิยมซื้อกันอย่างแพร่หลาย ปรากฏว่าในขณะนี้ สลวก
ของรัฐบาลจำหน่ายโคหมดทุกงวด บางงวดไม่พอจำหน่าย ผู้
จำหน่ายช่วยโอภาศขึ้นราคา บางคนซื้อเป็นประจำไม่ว่ายุเว
บางคนซื้อบางไม่ซื้อบาง บางคนเชื่อว่าตนต้องถูกอย่างแน่นอน
ลงทุนซื้อจนสิ้นเนื้อประคาคัว ผลที่สุดไม่ถูก แต่ถูกกินทุน เมื่อไม่
ถูกจึงเป็นเหตุใ้เกิดบรคาลโทษะ มุงแต่จะคคิความในงวดโคใหม่
คคิไป ... 75

75 นิตย พงษัทธิฏ, มัจจราชของคคนไทย (พระนคระ: โรงพิมพ์เจริญชัย,
2497), หน้า 1, 10, 108 - 109.

ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2508 - 2517)

แนวโน้มในการสร้างวรรณกรรมของนักเขียน

วรรณกรรมไทยที่ซบเซาไปเนื่องจากเศรษฐกิจของประชาชน ประกอบกับสำนักพิมพ์ตั้งราคาสูงเกินกำลังซื้อของผู้อ่าน และนักเขียนได้ค่าเรื่องต่ำจนกระทั่งไม่ยอมขายลิขสิทธิ์ได้เริ่มต้นตัวขึ้นอีกเมื่อนักเขียนได้จัดพิมพ์ทรัพย์สินของตนและจำหน่ายเองในราคาเล่มละ 5 บาท ในขณะที่สำนักพิมพ์จำหน่ายถึงเล่มละ 12 บาท ทั้ง ๆ ที่รูปเล่มขนาดเดียวกัน รูปแบบของหนังสือปกอ่อนในปี พ.ศ. 2508 ส่วนมากเป็นการรวมเรื่องของนักเขียน (Autholology) ซึ่งเขียนขึ้นจากประสบการณ์ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ การรวมเรื่องมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. รวมเรื่องชนิดเดียวกัน ไม่คำนึงถึงตัวประพันธ์ เช่น เรื่องปากไว้แต่แผ่นดิน รวมนวนิยายสั้น 8 เรื่อง ของ 8 นักประพันธ์ และเรื่องหยดน้ำใจ ซึ่งรวมงานร้อยกรองของนักประพันธ์หลายคน เป็นต้น

2. รวมเรื่องของนักประพันธ์คนเดียวกัน ไม่คำนึงถึงชนิดของเรื่อง เช่น เรื่องมาไกล โดย ปกรณ์ ปิ่นเฉลียว ซึ่งรวมนวนิยายสั้น 8 เรื่อง และเรื่องพาราชาวัตติ โดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช ซึ่งรวมบทความหลายเรื่อง เป็นต้น

3. รวมทั้งสองอย่าง อาจจะรวมนวนิยายสั้น สารคดี และบทร้อยกรองก็ได้ เช่น เรื่องเกียรตินิยมวรรณศิลป์ โดยชมรมวรรณศิลป์ สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งรวมเรื่องสั้นและบทร้อยกรองที่ได้รับรางวัลเกียรตินิยมวรรณศิลป์ และเรื่องหยิบเงาม้าชกเงา โดย ขรรค์ชัย มุนปาน และ สุจิตต์ วงษ์เทศ ซึ่งรวมเรื่องสั้นจากที่เคยลงในวารสารต่าง ๆ เป็นต้น เนื้อหาส่วนใหญ่มักได้จากประสบการณ์ของนักเขียน⁷⁶

นอกจากนี้ วรรณกรรมประเภทร้อยกรองเริ่มได้รับความนิยมจากกวีและผู้อ่านมากขึ้น หนังสือปกอ่อนที่รวมบทร้อยกรองไว้ คือ เรื่องคนไม่เอาไหน โดย นรมิตี เศรษฐบุตร

⁷⁶ กระแสร์ มาลาชากรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 84.

เรื่องพระจันทร์ดับ โดย วาณิช จรุงกิจ และสหัส อินทสรี และเรื่องอาทิตย์ถึงจันทร์ โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นต้น วรรณกรรมของไทยยังมีศิลป์และวิธีการ

ในค่านี้อาหาของหนังสือปกก่อน ระยะเวลาวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เนื้อหาในหนังสือปกก่อนส่วนมากมักเป็นประเภทรวมเรื่องสั้น ก่อนวันที่ 14 ตุลาคม เล็กน้อย เริ่มมีนักคิด นักเขียน และนักอุดมการ แสดงความคิดเห็นของตนเอง หรือความคิดเห็นของผู้อ่าน มารวมพิมพ์ในรูปเล่มหนังสือปกก่อน เช่น เรื่องเราจะไปทางไหนกัน โดย วิทยากร เชียงกุล ขอเขียนส่วนใหญ่มีเหตุผล วิเคราะห์ปัญหา และพยายามเสนอแนะทางแก้ปัญหา ส่วนใหญ่เป็นปัญหาคานการศึกษา บทบาทของคนหนุ่มสาว และเศรษฐกิจสังคม โดย น. ชญาญุฑม์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิของมาร์ก การปฏิวัติระหว่างชนชั้นนายทุน สังคมคอมมิวนิสต์ และวิวัฒนาการของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศรัสเซีย

หนังสือปกก่อน เป็นหนังสือที่ผู้จัดทำซึ่งมีทุนน้อยก็สามารถจัดพิมพ์จำหน่ายได้ในรูปเล่มและความสวยงามเท่าที่เงินทุนจะอำนวยให้ได้ ส่วนมากผู้จัดทำประเภทนี้จะไม่หวังผลกำไร แต่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความเดือดร้อน ความขมขื่นทางการเมือง และความไม่ยุติธรรมในสังคม หนังสือปกก่อนลักษณะเช่นนี้มักจะอยู่ในระบบเตือนใจแต่เนิ่น ๆ⁷⁷ (Early warning system) กล่าวคือ เตือนให้ผู้บริหารประเทศเข้าใจเนื้อหาในหนังสือที่จะทำให้รู้เท่าถึงการฉายหน้า แต่รัฐบาลเผด็จการมักจะได้เรียนรู้ความจริงข้อนี้ในระยะหลัง เมื่อสูญเสียอำนาจแล้ว นักเขียนกลุ่มหนึ่งได้แสดงความข้องใจเกี่ยวกับวรรณกรรมที่เป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ ปัญหาต่าง ๆ ทางลัทธิการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จึงได้เสนอหนังสือปกก่อนเพื่อให้ผู้อ่านได้หยุดคิดใคร่ครวญ และพร้อมใจกันเปลี่ยนระบบและความคิดเก่าที่ล้าหลัง เช่น

เรื่องวรรณคดีกับชีวิต โดย บรรจง บรรเจิดศิลป์ ได้แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน คือ กุวรรณคดีจากสังคม กุสังคมจากวรรณคดี โดย พ. เมืองชมพู ได้วิจารณ์งานเขียนของ ศรีบูรพา เรื่องจนกว่าเราจะพบกันอีก เรื่องสงครามชีวิต และเรื่องข้างหลังภาพ ได้กล่าว

⁷⁷ คุลยเทพ สุวรรณจินดา เป็นผู้ใช้นี้ใน "วรรณกรรมการเมือง : รูปแบบกับเนื้อหา," อนุสารวรรณศิลป์ 2517, 11 (2), 6.

ว่า นักประพันธ์เป็นวิศวกรผู้สร้างวิญญูณมนุษย์ เช่น ลีโอ ทอลสตอย แมกซิม กอร์กี หลุยส์ โบรมัง โรลังค์ และ มาร์ค ทเวน มีคำที่เป็นศัพท์ที่แพร่หลายในปัจจุบัน คือ Stand-Point ซึ่งผู้เขียนแปลว่าจุดนั้น สรุปว่าชีวิตของสังคมมนุษย์ประกอบด้วย ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อีกตอนหนึ่งคือ ศิลปวรรณคดีกับชีวิต กล่าวถึงที่กำเนิดแห่งศิลปะและวรรณคดี ศิลปะและวรรณคดีคืออะไร ตอนสุดท้ายเรื่องศิลปะหรืออนาจาร โดยบรรจง บรรเจิดศิลป์ กล่าวถึงบทกวีจรรยาในวรรณกรรมเก่า ๆ และภาพเปลือย⁷⁸

เรื่องพาราชาวดิ โดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้เสนอปัญหาค่านิยมของคนไทยสมัยก่อน โดยนำกาพย์พระไชยสุริยา ของสุนทรภู่ มารวมไว้ คือ

อยู่มาหมาเช่าเฝ้า	ก็หาเยาเวะนารี
ที่หน้าศาลาคีรี	หัวมะโหรีที่เคหา
คำเช่าเฝ้าสี่ขอ	เขาแตกหอดูอุกามา
หาไก่โหระขียา	โลโกพาไทบาใจ
ใครเอาเข้าปดามา	ให้สุภาก็ว่าดี
ที่แพแก่ชุนะ	ไม่ถือพระประเพณี
ชดอ๊กไคคี	ไลคาศีมีอาญา
ภิกษุสะมะณะ	เล่ากู่ละพระสะขำ
คาถาวาธุ่าน้ำ	ไปเรรวทำเฉโก
ไม่จำคำผู้ใหญ่	สู้ระมะไม้ใจโยโส
ที่ตีมีอะโซ	ขาขอโมทนาไป ...

ในเล่มเดียวกัน เรื่องหัวรุนแรง ได้กล่าวว่า สังคมไทยเรานั้นชอบคนที่เฉย ๆ พวกทองไม่ร้อน อะไรมากระทบก็เฉย ๆ คนไหนมีปฏิกริยาก็จะถูกตราหน้าว่าเป็นคนหัวรุนแรง ความจริง การแสดงความคิดทางการเมืองเป็นเรื่องธรรมดาสามัญสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง เทียนวรรณ : ปราชญ์ผู้ถูกด่า เป็นผู้เสนอแนะ

⁷⁸บรรจง บรรเจิดศิลป์, วรรณคดีกับชีวิต (พระนคร: โรงพิมพ์คำarangธรรม, 2500), 88 หน้า.

ให้มีรัฐสภา หรือในสมัยก่อนเรียกตามศัพท์ฝรั่งว่า ปาเลเมนต์ และในเรื่องการพัฒนารัฐสภาไทย โค้ชถึงปัญหาข้อแรก คือขาดห้องสมุดที่ดีของรัฐสภา ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องใหญ่เท่าหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน แต่ขอให้มีบริการยืมระหว่างห้องสมุดใหญ่และศูนย์เอกสาร⁷⁹

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ผู้อ่านเริ่มรู้จักหนังสือปกอ่อนประเภทวรรณกรรมการเมือง หรือวรรณกรรมเพื่อชีวิต หรือวรรณกรรมก้าวหน้า ซึ่งอาจจะปรากฏในรูปของบทกวี เรื่องสั้น หรือนวนิยาย⁸⁰

วรรณกรรมเพื่อชีวิต เป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว จะเป็นทางกานเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคมก็ได้ แต่จุดสำคัญที่นักเขียนต้องการจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่าน ได้แก่ความคิดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพอันเลวร้ายในสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม วรรณกรรมเพื่อชีวิตมีการมองโลกที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมโดยทั่ว ๆ ไป ในแง่ที่ว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิตนั้น มุ่งที่จะชี้ให้เห็นส่วนที่ไม่สวยงาม ที่ขี้ปล๊กษณ์ของสังคมว่าเป็นสภาพการที่มนุษย์อาจแก้ไขได้ วรรณกรรมโดยทั่วไปนั้นมองชีวิตว่าเป็นเรื่องของการของโชคชะตา ที่มนุษย์ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของมันตลอดไป

วรรณกรรมทางการเมือง หรือวรรณกรรมก้าวหน้า เป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐกับสภาพสังคมโดยส่วนรวม ฝึกกับวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลเพียงไม่กี่คน และแต่ละต้องกับค่านิยมทางสังคม เช่น ความกตัญญู ความรัก ความมีน้ำใจงาม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอัจฉริยภาพ ความเห็นแก่ตัว วรรณกรรมการเมืองจับเอาค่านิยมทางสังคมที่ขัดกันมาปะชันหน้ากัน เช่น ความกตัญญูกับความยุติธรรม, ความรักตัวรักครอบครัวกับความรักชาติ รักมนุษย์ร่วมโลก, ความเห็นแก่ตัวของตนกับความเอื้อเฟื้อเปรียบของกลุ่มคน เช่น ผู้ปกครองประเทศ หรือนายทุน ... พยายามทำลายล้างค่านิยมและระบบความเชื่อที่ชนชั้นปกครองกล่าวอ้างเพื่อประโยชน์ของเขา⁸¹

⁷⁹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, พาราสาวัตถ์ (พระนคร: พิศนาคะ, 2516), 297 หน้า.

⁸⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดอิสระ (กรุงเทพฯ: พิศนาคะ, 2517), หน้า 297.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 298 - 9.

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม เป็นต้นมา นิสิตนักศึกษาได้จัดพิมพ์หนังสือปกอ่อนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตและลัทธิการเมืองต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกับการปกครองของประเทศไทย ออกจำหน่ายในนามของกลุ่ม ชุมชน และชมรมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก จนถึงจุดอิมตัว ปลายปี พ.ศ.2517 เนื้อหาในหนังสือปกอ่อนเริ่มคลี่คลายออกมาในรูปนวนิยายสั้นจบในเล่ม เช่น เรื่องทองนาสะเทือน โดย นิมิตร ภูมิถาวร และเรื่องคนใจ โดย โรสลาเรน จะได้อกล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือปกอ่อนในยุคปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

สารคดี

หนังสือรวมเรื่องสั้น เรื่องตลุยเหมืองแร่ โดย อาจันต์ ปัญจพรรค์ นับว่าเป็นหนังสืออัตชีวประวัติ ได้อกล่าวถึงการเดินทางของผู้ประพันธ์ทางรถไฟจากสถานีบางกอกน้อย ไปเปลี่ยนรถที่สุราษฎร์ธานี ไปจังหวัดกระบี่ แล้วถูกเก็บ จะต่อไปจุดหมายปลายทางที่จังหวัดพังงา เรื่องต่อไป คือ เรื่องสี่หมพย้งไม่จาง เล่าถึงเหตุที่ต้องถือใบรับรองวุฒิจบชั้นปีที่สอง คณะวิศวกรรมศาสตร์ ไปสมัครงาน และได้พบกับรุ่นพี่ รุ่นเพื่อน ทั้งที่จบได้ปริญญา และบางคนล้มเหลวเช่นเดียวกับเขา แม้บางคนจะต่างคนต่าง ก็ไปช่วยเหลือเขาคานที่อยู่อาศัยและคานการงานเมื่อเห็นว่าเขาได้รับค่าจ้างไม่เหมาะสม⁸²

หนังสืออัตชีวประวัติอีกเล่มหนึ่ง คือเรื่องชีวิตในความทรงจำ โดย สุวัฒน์ วรดิลก จัดทำโดยกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต เขากล่าวถึงแม่ พ่อ ครูบาอาจารย์ ผู้หญิง ลูกชาย เพื่อน ชีวิตราชการ ชีวิตนักหนังสือพิมพ์ และชีวิตนักประพันธ์ และชีวิตละครเวที กล่าวทีละตอนตามลำดับ⁸³ หนังสืออัตชีวประวัติเล่มต่อไปของ สุวัฒน์ วรดิลก คือเรื่องไต่ดาวแดงคน 2 คู่ เรื่องหมอกแมกไซไซ โดย สุมิตร เหมสกล เป็นหนังสือชีวประวัติของ นายแพทย์ กระแส ชนะวงศ์ ซึ่งได้รับรางวัลแมกไซไซในฐานะผู้นำชุมชน เมื่อปี พ.ศ.2516

⁸²อาจันต์ ปัญจพรรค์, ตลุยเหมืองแร่ (พระนคร: โรงพิมพ์มิ่งกลการพิมพ์, 2508), 153 หน้า.

⁸³สุวัฒน์ วรดิลก, ชีวิตในความทรงจำ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กราฟิการ์ต, 2517), 152 หน้า.

หนังสือเล่มนี้ได้นำมาให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง ซึ่งสังคมมองข้ามไป นั่นคือ การวัดค่านิยมของบุคคลระดับชนชั้นมันสมองของชาติ แทนทุกคนในสังคมจะยอมรับผู้มี ประสิทธิภาพจากต่างประเทศเท่านั้นจึงจะมีความสามารถสูงและเชื่อถือได้ คนไทยเช่น นายแพทย์กระแส ไคพยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า อุดมการณ์ที่สูงส่งในการสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องอาศัยการก้าวผ่านจากต่างประเทศที่เจริญกว่า ก็สามารถจะปลูกฝังความรับรู้รับผิดชอบ ชุมชนส่วนมากที่ต้องการความช่วยเหลือ แม้จะต้องฝ่าฟันอุปสรรคนานาประการก็ตาม นายแพทย์กระแส สามารถเปลี่ยนวิถีทางการจัดค่านิยมของสังคมไทยให้หันมายอมรับความสามารถของคนไทยด้วยกันด้วยเจตนารมย์อันแรงกล้า และจุดมุ่งหมายที่แน่วแน่ของชีวิตที่จะ ประสพกับความสำเร็จได้ นับเป็นแบบฉบับการต่อสู้เพื่อชุมชนที่สมควรที่เยาวชนรุ่นหลังจะได้ คำเน้นรอยตาม ทั้งในด้านการสร้างสมคุณงามความดี การรู้จักเสียสละ การมีเมตตาจิต และสายตาที่ไม่เอนเอียง และอย่างมีวิจารณ์ญาณที่ลึกซึ้ง⁸⁴

เรื่อง เช กุวารรา (Che Guevara): นายแพทย์นักปฎิวัติที่ยิ่งใหญ่ เรียบเรียง โดย ศรีอุบล กล่าวถึงชีวิตและงานของ เจอ์เนสโต เช กุวารรา ซึ่งเป็นนักปฎิวัติที่ อุทิศตนเองให้กับความตายเพื่อให้อุดมคติเป็นความจริง การปลดแอกอิทธิพลให้พ้นจากการ กระทำของชนชั้นปกครองผู้คุมอำนาจรัฐและจักรพรรดินิยมต่างประเทศ เชได้ยืนยันว่า การ นองเลือดก็เป็นมนุษยธรรมได้ และคิดว่า มนุษย์ควรจะตายเสียทั้งหมดก็กว่ามีชีวิตอยู่อย่างถูก รังแก เขามีโรคร้ายประจำตัวตั้งแต่เด็กคือโรคหืด แต่เขาสามารถที่จะเอาชนะโรคร้ายของเขา ได้ เขามีชีวิตอยู่ในตระกูลที่มั่งคั่งกิน และได้ประสบความสำเร็จในชีวิตเบื้องต้นด้วยการได้ รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต แต่แล้วเขาก็ได้ทิ้งชีวิตนายแพทย์ เริ่มงานปฎิวัติด้วยวิธีการทำ สงครามกองโจร เชได้ดำรงตำแหน่งบริหาร ควบคู่กับตำแหน่งทูตเคลื่อนที่ของ ฟิเดล คาสโตร แต่ไม่นานนัก ในปี ค.ศ. 1965 เขาได้ก้าวเข้าสู่เวทีการต่อสู้รอบโลกเป็นการถาวรอีกครั้ง เขาทิ้งใจจะไปต่อสู้เพื่อทำลายอิทธิพลของจักรวรรดินิยมในประเทศอื่น ๆ อีก ประเทศที่ยาก

⁸⁴ สุมิตร เหมสกล, หมอมกไชยไช (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ อ. อำนวยพานิช, 2516), 160 หน้า.

จนใน 3 ทวีปคือ เอเชีย ออฟริกา และละตินอเมริกา เขาคิดว่าความตายเป็นเรื่องน่า
 ตื่นเต้น ถ้าการตายนั้นมีประโยชน์ต่อมนุษยชาติแล้ว หลายคนจะลุกขึ้นมาจับอาวุธแทนเขา ราว
 ปืนกลเข้าไปใส่ศัตรูจนกลายเป็นสงครามใหญ่และต้องชนะ ดังนั้น เขาจึงออกต่อสู้อีก และเสีย
 ชีวิตที่โวลีเวีย เป็นการตายตามอุดมการณ์ที่เขาปรารถนา⁸⁵

เรื่อง 8 ยักษ์ใหญ่ โดย เรือโบ เป็นเรื่องของหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อโลก และ
 สมาคมนักหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อผู้ประกอบอาชีพทางหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา กล่าว
 ถึงหนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ คือ เคลิมิเรอร์แห่งอังกฤษ ไมนิจแห่งญี่ปุ่น แอกเซลสปริงเกอร์
 แห่งเยอรมัน นิวยอร์คไทม์แห่งนครนิวยอร์ก คริสเตียน ไซแอนซ์ มอนิเตอร์แห่งนครบอสตัน
 สถาบันข่าวกลางของสหรัฐอเมริกา 2 แห่ง คือ เอ.พี.ไอ. และ ยู.พี.ไอ. และสมาคม
 ของนักหนังสือพิมพ์แห่งสหรัฐอเมริกา คือ สมาคมซิกมา เคิลต้า ไท ซึ่งให้ข้อมูลสำคัญในการ
 ควบคุมความประพฤติและจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ และแนวทางที่จะไม่ให้หนังสือ-
 พิมพ์ทำความเสื่อมเสียแก่วงการหนังสือพิมพ์⁸⁶

ในการประกวดหนังสือภาษาไทยที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2516 จัด
 โดยคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ซึ่งได้มอบหมายให้สมาคมห้องสมุดเป็นผู้
 ดำเนินการ หนังสือประเภทสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเป็นหนังสือปกอ่อน เรื่อง เขาสู้
 เพื่อเสรีภาพ โดย เสถียร เกตุสัมพันธ์ ซึ่งผู้เขียนได้เดินทางไปสอบถามรายละเอียดจาก
 สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์จริง ๆ และศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ เนื้อหาของหนังสือ
 เรื่องนี้ กล่าวถึงการต่อสู้ของหนุ่มชาวอเมริกันผิวขาว เมื่อประมาณ 140 ปีมาแล้ว ซึ่งยังมี
 ทาสผิวดำอยู่ เขาเคยเป็นครูแล้วไปทำงานหนังสือพิมพ์ ต่อมาเลิกงานหนังสือพิมพ์ไปทำงาน
 เผยแพร่ศาสนา แล้วกลับเข้าทำงานหนังสือพิมพ์เพื่อช่วยส่งเสริมศาสนา ศิลธรรม และการ
 ศึกษา เขาต่อสู้เพื่อเสรีภาพในการพูด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และต่อสู้เพื่อให้มีการปลด

⁸⁵ ศรีอุบล, ผู้เรียบเรียง, เช กุวารา (พิมพ์ครั้งที่ 3; กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์, 2517), 213 หน้า.

⁸⁶ เรือโบ (สนิท เอกชัย), 8 ยักษ์ใหญ่ (พระนคร: แผลงพิมพ์เรือโบ, 2516), 259 หน้า.

ปล่อยทาสนิโกรในอเมริกา เพื่อให้ทาสเหล่านั้นได้มีเสรีภาพเท่าเทียมคนอื่น เขาถูกประชา-
ชนรุมทำร้ายถึง 4 ครั้ง และถูกยิงตายเมื่ออายุเพียง 35 ปี⁸⁷

เรื่องบิณจารกรรม แพลโดย โอฟาร์ ลิมปะนะ กล่าวถึงคดีจารกรรมก่องโลก 4
เรื่อง จากแฟ้มจารกรรมของ พ.ท.เวอร์นัน อินซ์โดย อดีตหัวหน้าแผนกจารกรรมแห่ง
กองทัพบกอังกฤษ เจน เรื่องขอกจารสตรี มาตาฮารี เป็นนวนิยายประเภทเรื่องจริงที่ขาย
ดีในระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ของยุโรป นวนิยายเรื่องหนึ่งกล่าวว่า เมื่อ มาตา
ฮารี ถูกตัดสินประหารชีวิตนั้น ขุนนางเจ้าหญิงหนึ่งติดสินบนให้มือเพชรฆาต คังนั้นกระสุนจาก
ปากกระบอกปืนเพชรฆาตทั้ง 6 จึงเป็นกระสุนปลอม มาตา ฮารี ซึ่งรูตัวอยู่แล้วก็แกล้งล้ม
พุ่มลง จากนั้นขุนนางคนเดิมได้เตรียมมรดมารถรับที่หน้าประตูแล้วพาหนีไปซ่อนกายอยู่ที่
สวิสเซอร์แลนด์ นวนิยายเกี่ยวกับ มาตา ฮารี อีกเรื่องหนึ่งกล่าวถึงว่า ในวินาทีที่ มาตา
ฮารี กำลังจะถูกประหารชีวิตนั้น เพราะความงามของหลอน เพชรฆาตทั้ง 6 คน จึงเกิด
ใจอ่อน ไม่อาจฆ่าหลอนได้ พวกเขาจึงรวมหัวกับพื้คดี ปล่อยหลอนให้เป็นอิสระอย่างลับ ๆ
แล้วไปซ่อนกายอยู่ที่หมู่เกาะอีสต์อินเดียสของฮอลแลนด์ ส่วนข้อเท็จจริงของ มาตา ฮารี อาจ
ไม่ได้เป็นจารสตรี อาจเป็นเรื่องการเมือง ไซ มาตา ฮารี เป็นแพะรับบาป โยนภาระ
ความเสียหายทางการทหารในการรบออกจากบ่าของผู้นำทางทหาร ลงบนกายของจารสตรี
คนหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผู้รับเคราะห์แทนได้อย่างสมเหตุสมผล

เรื่องยืงถึงผู้การสันติบาล และฆาตวงนำ ส.ส.พร มะลิทอง โดย อนันต์ อมรรตัย
ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่า การปกครองประเทศมักตกอยู่ในอำนาจของบุคคลคณะหนึ่ง ซึ่ง
มักจะมีอำนาจโดยปราศจากความเป็นธรรม โดยทำร้ายบุคคลที่ไม่ยอมเป็นพรรคพวก กล่าว
หาว่าเป็นกบฏ และทำร้ายด้วยวิธีต่าง ๆ ให้ตายด้วยความทุกข์ทรมาน เนื้อหาในเล่มเป็น
เรื่องราวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 นักการเมืองที่ถูกขอรหากบฏได้ถูกประหารชีวิตไป 18 คน นอก
นั้นจำคุกตลอดชีวิต และในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการฆ่านักการเมืองถึง 22 คน มีตัวอย่าง

⁸⁷ เดวิด เบ็ญจันต์, เขาต่อสู้เพื่อเสรีภาพ (พระนคร: โรงพิมพ์สันนิบาตการพิมพ์,
2516), 270 หน้า.

ข้าราชการประจำที่คอยประจบเจ้านาย เพื่อหวังลาภยศ ด้วยการฆ่าผู้บังคับการสันติบาลผู้
ซื่อสัตย์ ทั้ง ๆ ที่เจ้านายไม่ได้สั่ง ตัวอย่างสำนวนตอนหนึ่ง คือ

...พลบวันหนึ่ง (ผู้เขียน) ได้เห็นคุณกลุ่มหนึ่งนำศูพมาที่ศาลาทำศพ
วัดคอนทราย หญิงชายในขบวนศูพต่างพากันรำไห่ อย่างที่ไม่เคยเห็น
ใครร้องไห้เช่นนั้นมาก่อนเลย ผู้หญิงนั้นพิลาปว่าพันสะอึกสะอื้นปรึมิ
ว่าใจจะขาด ส่วนผู้ชายนั้นชบกรามเสียจนเป็นสันโปน พยายาม
สะกัคน้ำตาที่ไหลพรากออกมา แดกระนั้นผู้มันก็ไหลออกมานองแกม
จุนไค เมื่อโลงศพนั้นไคถูกวางลงเรียบร้อยแล้ว ผู้ชายสามสี่คนไค
ช่วยกันเปิดฝาโลง ภาพที่ (ผู้เขียน) จูวไคคึกคาก ในโลงศพนั้น
เป็นร่างของชายวัยกลางคนคนหนึ่ง นุ่งผ้าโสร่งตุาโคง ทรงหูทูก
นั้นเนื้อหนังขาววั้น เลือดสาคเต็มไปหมดทั้งตัว ทอมาจึงไครวาราง
อันปราศจากชีวิตของชายที่นอนอยู่ในโลงศพนั้น คือ พระสุรรมชิต
นุกโทษกบฏที่ถูกศาลพิพากษาไคประหารชีวิต ตอนที่พวกผู้ชายมา
ช่วยกันเปิดฝาโลงแล้วนั้น จะหาภาพอันนุาเจื้อนจอนุาถและทุกข
เวทนาภาพไคเทากันุทิเห็นหญิงสามสี่คนวิ่งเขามาที่โคง ทำทากจะ
ถลาเขาไคกอกศพไม่มีอีกแล้ว มาคึกคูกว่า ถารางอันปราศจาก
วิญญาณในโคงนั้นเป็นญาติพี่น้อง เป็นพ่อ เป็นพี่ของเรา เราจจะรู้สึก
ออย่างไรมองไปทางไหนก็เห็นแถคนยึนนำตาคลอบเวตา ศาลาทั้ง
ศาลาไคยึนแถเสียงสะอึกสะอื้น มันวังเวงเสียจนพรรณาไม่ถูก..⁸⁸

เรื่องสาวเอยจะบอกให้ โคย นเรศ นโรปกรณ เป็นหนังสือชายคืที่สุดในปี
พ.ศ. 2515 จำทนายไคหนึ่งหมื่นเล่มภายในสองสัปดาห์ ผู้เขียนไคเขียนเรื่องสั้นเพื่อ
บอกกล่าวให้หญิงไครู้จักรักษาตัว ไม่เสียที่ผู้ชายเพราะการรูไม่เท่าทัน ผู้เขียนไคกล่าวถึง
วิธีการของผู้ชายไคหลายแบบ พร้อมทั้งกลวิธีป้องกันตัว⁸⁹

⁸⁸อนันต์ อมรรตัย, ยั้งทั้งผู้การสันติบาล และฆ่าวงนำ สส.พร มลิตอง
(กรุงเทพฯ: ศิริสาสน์, 2517), หน้า 13 - 4.

⁸⁹นเรศ นโรปกรณ, สาวเอยจะบอกให้ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร:
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2515), 328 หน้า.

เรื่องสินในไร่ โดย สถาปัตยกรรม ปรีทว ซึ่งได้เขียนวิธีเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์ และวารสาร แล้วรวบรวมเป็นหนังสือปกอ่อน กล่าวถึงผลไม้ดอกไม้หลายชนิด เช่น ท่อ กระเจี๊ยบแดง บานบุรี และรัก เป็นต้น บอกถึงประวัติของพืช ลักษณะภูมิประเทศดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม และการช่วยเหลือผู้มีอาชีพทางการเกษตรกรรม⁹⁰

เรื่องเศรษฐศาสตร์การเมือง โดย ชีระ วรเมธ และ กำแหง อยู่เอี่ยม เป็นเรื่องเศรษฐกิจการเงินที่มีผลต่อเนื่องกับการปกครองแนวสังคมนิยม⁹¹ เรื่อง ต้นค่าเงินบาท เศรษฐกิจไทย ซึ่งเป็นข้อเขียนของนิสิตและอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ลำดับเหตุการณ์การเงินระหว่างประเทศ การลดค่าเงินบาท การลอยตัวของค่าเงินบาท และเรื่องข้าแห่งญี่ปุ่น โดย เรือโบ กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีอำนาจเหนือชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติทุกชาติ เหตุการณ์ปัจจุบันที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประชาชนในชาติต่าง ๆ ต้องเดือดร้อนก็คือวิกฤตการณ์เรื่องน้ำมัน อันเป็นเหตุใหญ่ที่ทำให้สิ่งของต่าง ๆ มีราคาแพงขึ้น และชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ต้องกระทบกระเทือนอย่างหนัก ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่แพ้สงครามมาแล้วอย่างย่อยยับจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อหลังสงครามโลกใหม่ ๆ ชาวอาทิตย์อุทัยบางคนแค้นและขาดอาหารขนาดต้องต้มซึ่งข้าวโพคแทนข้าว แต่ภายในช่วงระยะเพียง 30 ปีเท่านั้น ญี่ปุ่นก็กลายเป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวยเป็นที่ 3 ของโลก หนังสือเล่มนี้ให้ความรู้ถึงเหตุที่ญี่ปุ่นสามารถพลิกฟื้นตัวเองได้อย่างรวดเร็ว⁹²

เรื่องพระเจ้าจากอวกาศ (Gods from the Stars) เรียบเรียงโดย สมชาย ชลาชน เป็นเรื่องประวัติศาสตร์และโบราณคดี โบราณวัตถุ และโบราณสถานต่าง ๆ ที่เกิด

⁹⁰สถาปัตยกรรม ปรีทว, สินในไร่ (พระนคร: บันดาลสาส์น, 2516), 113 หน้า.

⁹¹ชีระ วรเมธ และ กำแหง อยู่เอี่ยม, เศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ : คนหนุ่ม, 2517), 168 หน้า.

⁹²เรือโบ (สนิท เอกชัย), ข้าแห่งญี่ปุ่น (กรุงเทพฯ: แหล่งพิมพ์เรือโบ, 2517), 294 หน้า.

ขึ้นในโลก มีหลายสิ่งที่เป็นเรื่องมหัศจรรย์ ซึ่งไม่อาจอธิบายให้แจ่มแจ้งได้ว่าสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร สันนิษฐานว่าสิ่งเหล่านั้นคงเกิดจากผู้มีสติปัญญาล้ำเลิศที่มาจากที่ใดที่หนึ่งในจักรวาล ตัวอย่างสิ่งมหัศจรรย์เหล่านั้นคือ

แผนที่โบราณสมัยกรีกและอียิปต์โบราณ ซึ่งแสดงว่าต้องทำขึ้นจากกรรมวิธีถ่ายภาพทางอากาศจากระยะสูงมาก โดยมีโคโรเป็นศูนย์กลาง แสดงลักษณะภูมิประเทศ แนวเขายอดเขา เกาะ แม่น้ำ ที่ราบสูง ได้อย่างเที่ยงตรงหาที่ตีไม่ได้

ถนนอินคา ในเปรู ถ้าวินผ่านบริเวณนี้ จะเห็นเส้นทาง ๆ มากมายเป็นรูปเรขาคณิต บางเส้นขนานกัน บางเส้นตัดกัน แสดงว่าผู้สร้างจะต้องเป็นผู้มีความรู้สาขาวิศวกรรมสำรวจสมัยใหม่อย่างเยี่ยมจึงจะทำได้ เช่น ภาพเขียนของมนุษย์สมัยหิน ทั้งภาพคนและสัตว์ บางคนแต่งตัวคล้ายประคาน้ำ หรือชุกอวกาศ แสดงว่าผู้เขียนภาพจะต้องเคยเห็นของจริง และ जानบิน ซึ่งเป็นกองหินเรียงกันเป็นวงกลม 2 ชั้น มีหินอยู่กลาง มองคล้ายกับห้องเคบินของ जानบิน มีผู้สันนิษฐานว่า जानบิน คือ พาหนะของพระเจ้า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมหัศจรรย์เหล่านี้ ทำให้เกิดทฤษฎีพระเจ้าจากอวกาศขึ้น ทฤษฎีนี้กล่าวว่า "ในสมัยโบราณ ได้มีมนุษย์อวกาศจากดวงดาวอื่นมาเยือนโลก เขาได้สอนสิ่งต่าง ๆ ให้ชาวโลก สิ่งมหัศจรรย์เหล่านี้มาจากพวกเขาทั้งสิ้น มันไม่น่าจะเป็นไปได้ที่บรรพบุรุษของเราคิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาเอง"⁹³

เรื่องยายหนูชา โดย กนิษฐา เป็นเรื่องการบริบาลทารกและจิตวิทยาเด็ก ผู้เขียนมีวิธีเขียนหนังสือความรู้ให้หน้าอ่าน มีบรรณานุกรมท้ายเล่มทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย เนื้อเรื่องกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาแรกเกิด ข้อแนะนำมารดา ข้อควรปฏิบัติเมื่อต้องเลี้ยงทารกด้วยนมผสม ความรู้สึกของเด็กเมื่อถูกทอดทิ้ง การให้ภูมิคุ้มกันโรคตามอายุของเด็ก พฤติกรรมทั่ว ๆ ไปของเด็กตั้งแต่ 1 - 12 เดือน ข้อแนะนำเมื่อเด็กมีอาการผิดปกติ ตัวอย่างวิธีการเขียนสารคดีของผู้เขียนเรื่องนี้ คือ

⁹³ สมชาย ชลาชน, พระเจ้าจากอวกาศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), 192 หน้า.

ยายหนูเกิดมาด้วยความร่ำรวยต้องการจากญาติผู้ใหญ่ และ โดยเฉพาะจากพ่อของยายหนูเอง พร้อมกับแม่ของยายหนูแต่งงานกันมา 3 ปีกว่า ยังไม่มีลูกออกมาให้ใครชื่นชมยินดี แม่ของยายหนูเพียรพยายามที่จะมีลูก ซึ่งก็จะลำบากที่สุดในชีวิตและไมนาจะเป็นไปใคร่ ธรรมชาติลาเอียงสร้างใหม่มนุษย์ใครแพร์พันชจนแทบจะลนโลก แดบวงครั้งโทครายจนเกินไป แม่ของยายหนูมกคูกไมแข็งแรง ทำให้เก็บเด็กไมอยู่ ไมไซแม่ของยายหนูจะไม่เคยทองแม่ของยายหนูทองหัง 3 ครั้ง และแหง 3 ครั้ง กอนที่จะไคยายหนูมาในที่สุด

.....
 ยายหนูเกิดเมื่อกอกแคทลียาที่บ้านของพ่อแม่ยายหนูกำลังจะบานสะพรั่งเต็มไปหมด ในสมุกมันทักชีวประวัติสวนตัวของยายหนู แม่ของยวดยหนูจกไวว่า น้ำหนักแรกเกิด 2,820 กรัม ความยาวเมื่อแรกเกิด 50 ซม.

.....
 ยายหนูเมื่อ 6 อาทิตย์ยอูนมาก แกรมพองยุเป็นกระจุก ยิมูสงเสียงรอง ออแอ เออะแอะ พ่อ 7 อาทิตย์ คางขยายใหญ่ออกมาเป็น 2 ชั้น ทั้งยิมทั้งหัวเราะเกงมาก ฅิวขาวแกมิใสบางจนเห็นเส้นเลือด รองทำอะไรทีควแกลงไปหมด คอยรูจักตื่น ลืมตาขึ้นมองคู ไมหลับ หลับ หลับ เก็บบตลอด 24 ชั่วโมง...⁹⁴

เรื่องการศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ แปลโดย ช. เขียวพุ่มพวง จาก Pedagogy of the Oppressed โดย เปาโล แฟร์ ผู้เขียนคือ เปาโล แฟร์ (Paulo Freire) เป็นชาวบราซิล เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1921 จากครอบครัวที่ยากจน เมื่ออายุ 20 ปี ได้เป็นศาสตราจารย์สอนภาษาโปรตุเกส และได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1960 เขาทำงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ต้องการให้ทุกคนอ่านออกเขียนได้ เขามีความคิดว่า คนที่ไม่อุทิศตนเพื่อผู้อื่นที่ยากไร้ ก็เท่ากับเป็นผู้กดขี่ เพราะสิ่งที่เรียกว่าความเป็นกลางนั้นไม่มี เนื้อหาในเล่มแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ มนุษย์กับการกดขี่ การศึกษากับการทำลายความเป็นมนุษย์

⁹⁴ กนิษฐา, ยายหนูขาว (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2515), หน้า 21,

การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ และ การศึกษาเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรม ตอนแรกกล่าวถึงความจำเป็นที่มนุษย์ต้องปลดปล่อยทำลายสภาพการกดขี่ให้หมดไป เช่น เปลี่ยนจากการ "กินที่อยู่" เป็น "กินพอดี อยู่พอดี" ตอนที่สอง กล่าวถึงระบบการศึกษาในปัจจุบัน เป็นระบบการศึกษาแบบฝากธนาคาร นักเรียนเป็นฝ่ายถอนความรู้ออกมาใช้ ตอนที่สาม กล่าวถึงทฤษฎีการปฏิบัติว่า มนุษย์สร้างควยคำพูด ควยงาน ควยการกระทำ ผู้พูดต้องมองผู้ฟังอย่างผู้มีความศักดิ์เทียมน มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ มีความหวัง และมีความคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ตอนสุดท้าย กล่าวว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงได้ต้องอาศัยการปฏิวัติ⁹⁵

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีผู้จัดทำหนังสือปกอ่อน บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น เรื่องคัมภีร์เทวคา ของสำนักพิมพ์พิชเนต เรื่องมหาวิทยาลัยที่รัก โดยนิสิตนิสิตา เรื่องลัทธิราช ของแหล่งพิมพ์เรือใบ และเรื่องเลือด น้ำตา ชีวิต และชัยชนะวันประวัติศาสตร์ โดย สอาด จันทร์เนื้อก็ เนื้อเรื่องส่วนมากคล้ายคลึงกัน เช่น เรื่องลัทธิราช โดยเรือใบ มีบทความของผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ทั้งปรากฏในสารบัญ 27 เรื่อง⁹⁶ คือ

1. เบื้องหลังของวาทกรรมความไม่เข้าใจในระหว่างผู้นำนักศึกษา โดย ชีรยุทธ บุญมี
2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์วันมหาวิปโยค โดย จีรพันธ์ พิตรปรีชา
3. ฟังเสียงที่หน้าพระราชวังดุสิต โดย เชิดสกุล เมฆศรีวรรณ
4. ไอ้เลือดบาเลือด โดย ผู้ไกล่ฉัด

⁹⁵ เปาโล แฟร์, การศึกษาส่วนที่ผู้ถูกกดขี่ แปลจาก Pedagogy of the Oppressed โดย ช. เขียวพุ่มพวง (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์, 2517), 195 หน้า.

⁹⁶ เรือใบ, ผู้รวบรวม, ลัทธิราช (กรุงเทพฯ: แหล่งพิมพ์เรือใบ, 2517), 318 หน้า.

คนหนึ่ง

5. พยาบาลสาวเล่าความทรมานกราดยิงกาชาดที่ราชดำเนิน โดย พยาบาล
6. เสี่ยงบินจากชั้นบนสรรพากรเป็นกระสุนจากฝีมือใคร โดย อุดม ดินตะขาคี
7. เบื้องหลังคือปเตอร์โล่ยิงประชาชนในโรงพยาบาลศิริราช โดย พนม นันทพร
8. วีระกรรมฆ่าเลือดขับรดเมล็ดวังขนรดถึง โดย จรินทร์ สิ้นชัย
9. ค่ายพระบารมีปกเกล้าในรเมงาของสวนจิตร โดย ลูกวิษณุ
10. พันเฟื่อง เผยกระสุนโททที่ผ่านฟ้า โดย พันเฟื่อง
11. เฉากองสลากกราบเป็นจุดเพราะมอมเมาประชาชน โดย น.ร.อาชีวะ
12. ความจริงจากผู้หลงอำนาจ โดย เกรียงศักดิ์ เกษะหัตถ์
13. ตำรวจคมหน้าประชาชนเพราะตะโกนคำประกาศ โดย ชัยรัตน์
14. จกหมายถึงพี่จากหน่วยรักษาความปลอดภัย โดย บุญเลิศ โคตุทร
15. ภิกษุในผ้าเหลืองแท้ ๆ ยังถูกกระสุนปืนตาย โดย รัศมี ปฐมพรวิวัฒน์
16. ขอให้หน่วยนำพุดข้าง. โดย หน่วยนำ
17. บันทึกจากหัวใจและน้ำตานางพยาบาลศิริราช โดย นุช
18. บันทึกของนายแพทย์ศิริราช โดย หมอศิริราช
19. แม่เด็ก ๆ ไร้เคียงสายังเป็นเหยื่อกระสุนตาย โดย ช. ประดับ
20. เมาล้างแค้นเกิดขึ้นเพราะอะไร โดย เกษมศิริ
21. บันทึกเหตุการณ์โหดตอนคือปเตอร์กราดยิง โดย นักศึกษาระหัส/631004
22. ไม่มีชาติใดได้ประชาธิปไตยโดยปราศจากการต่อสู้ โดย อภิกันทรวรรณ
23. บันทึกย้อนหลังวันมหาวิปโยค โดย สุเวทย์
24. เรากำลังกินข้าวอย่างได้ไหม โดย ประชาชน
25. เมื่อเห็นเพื่อนเสียชีวิตแย่งกันกอดรักเลือดท่วมตัว โดย ชูจิต พงษ์จันทร์
26. เสี่ยงคนไทยในอเมริกา โดย เลือดไทย
27. ปฏิบัติการนองเลือด โดย เชิดสกุล เมฆศรีวรรณ

คำนำของผู้จัดพิมพ์ ไก่กล่าวถึงคำปราศรัยของพระยามานวราชเสวี องคมนตรี ผู้เคย
 คำรงค์ตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของเมืองไทย ในวันเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ

แห่งชาติจากที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ ณ สนามราชฤทธิย์สมาคม เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นวาทะที่สะเทือนใจผู้ฟังมาก หน้าถาวรว่า

... เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 - 14 ตุลาคม ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยในชีวิตชาวเรา 80 ปี ไม่เคยเห็นเหตุการณ์ยิ่งใหญ่เลย การวิ่งเข่าหากกระสุนปืนเพื่อขอรัฐธรรมนูญนี้ชาวเรายังไม่เคยเห็น... เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ซึกินายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นไม่เห็นควย และไม่ยอมร่วมมือควย ผู้ที่ได้รับคำสั่งให้ยิงนักเรียน นักศึกษา และประชาชน ไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่ง มิฉะนั้นจะต้องตายกันเป็นเรือนแสน...

เรื่องขบวนการนักศึกษาไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน โดย วิทยากร เชียงกุล ชเนศ อภรณ์สุวรรณ และ วิสา คัญทัพ กล่าวถึงขบวนการนักศึกษาไทยอย่างวิเคราะห์ให้เห็นความจริงนอกจากหนังสือปกอ้อนที่บันทึกวันประวัติศาสตร์เป็นภาษาร้อยแก้วแล้ว ยังมีผู้บันทึกร้อยกรอง คือ เรื่องกำศรวลทรรราชย์ โดย ดาวร บุญปักษ์ และเรื่องอาทิตยถึงจันทร์ โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

เรื่องความล้มเหลวของขบวนการนิสิต โดย ชุนทอง อินทร์ไทย เรื่องนี้ ผู้จัดทำคือกลุ่มนิสิตอาสาพัฒนาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวบรวมความจากหลายคน เนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือเล่มนี้ กล่าวถึงความล้มเหลวของขบวนการนิสิตนักศึกษาว่าขึ้นอยู่กับสภาพของนิสิตนักศึกษา ซึ่งมาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ กัน จึงเกิดการขัดแย้งกัน ผู้มุ่งเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะขาดความรับผิดชอบถึงสังคมส่วนใหญ่ และมุ่งประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง มีการแยกกันเป็นกลุ่มทำให้พลังของขบวนการนิสิตนักศึกษาไม่มั่นคง ตัวอย่างข้อเขียนในเล่ม

...พฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาจึงถูกเพ่งเล็งตลอดเวลา และได้
รับการรุกรานของวาเป็นชนชั้นสมองของประเทศ จากจุดนี้ ประชาชน
จึงถือว่านิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้คอยทูลอานาจทางการเมือง ซึ่งจุด
อ่อนุจุดนี้เอง ทำให้นิสิตนักศึกษาได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์
ไปภายใน

.....
นักศึกษารุ่นใหม่ต่างพยายามที่จะสร้างภาพพจน์ว่าการเป็นนักศึกษา
รุ่นใหม่ หรือเป็นคนรุ่นใหม่อย่างสมบูรณ์แบบนั้น จะต้องเป็นผู้ที่
สามารถกล่าวสุนทรพจน์ตามแบบฉบับของ เมอาเซตุง เลนิน เซ

หรือ มาร์ก โคอย่างฉะฉาน หรือจะต้องเป็นผู้คิดหาสัจพจน์อื่น
 เปรณัฐของเมามากลาวโคมากที่สุดเท่าไร หรือคนหาสัจพจน์ใหม่
 ที่สุดเท่าใด คนนั้นถึงจะโคเชื่อว่า เป็นรุ่นใหม่ หรือคนที่กล่าว
 ประนามจักรพรรดินิยมอเมริกา ญูปูน โคมากที่สุดเท่าไร นี่ก็คือคน
 รุ่นใหม่ , ภาพพจน์เหล่านี้คล้ายกับนักศึกษากำลังมองดูบุคคลอื่น
 และยกย่องอย่างเทวตาไปโดยหารไม่ว่า การตะโกนว่าบุคคลอื่น
 เป็นหาสัจกรวรวรคินิยมอเมริกา เป็นหาสของนายทุน และเป็นหาส
 ของศักดินา แล้วตนเองก็กล่าวอ้างการปลดปล่อยประชาชน ปลด
 แอกประชาชน การจุดไฟแห่งการปฏิวัติ การปฏิวัติมวลชน หรือวิธี
 การลอบฆ่าลอบเมืองอะไรต่าง ๆ ตามวิธีการของเมาเหล่านี้
 หารูไม่ว่าขณะที่ตนเองกล่าววามบุคคลอื่นเป็นหาสของอเมริกา หาส
 นายทุน หาสศักดินา แต่ขณะเดียวกันตนเองกลับเป็นหาสของเมา
 หาสของเซว กวยเซวกัน สรุปลแล้ว ไทยทั้งชาติมันก็เป็นหาสกวย
 กันทั้งนั้นดาเป็นเซนนแล้ว เราจะเรียกหาสิสุภาพอะไรกันนักหนา
 สังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งการตะโกนกันเท่านั้นเองหรือ ผู้ใหญ่
 ก็ดีแต่พูด เด็กก็ไม่หนีผู้ใหญ่ไปเท่าไร ความเบือหมายยอมจะเกิด
 ขึ้นไค้ เมื่อถึงจุด ๆ หนึ่ง ซึ่งประชาชนไม่สามารถจะทนฟังคุณอื่น
 อ้างวากิจกรรมใด ๆ ก็เพื่อประชาชน ...⁹⁷

นอกจากนี้ ยังได้ยกตัวอย่างความล้มเหลวของขบวนการนักศึกษาในต่างประเทศ
 คือ เรื่องรอยเลือดในเกาหลี่ โดย ธัญญา ผลอนันต์ การต่อสู้ของคนไทยเมื่อวันที่ 14
 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีส่วนคล้ายกับการต่อสู้ของชาวเกาหลี่เมื่อ พ.ศ. 2503 ผู้เขียนได้
 รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดขึ้นในเมืองไทย และเพื่อเป็นแนวทาง
 สำหรับการต่อสู้ของนักศึกษาประชาชนไทย ปี พ.ศ. 2503 กรรมกรและชาวนา ซึ่งมี
 นักศึกษาเป็นแกนกลาง ได้โค่นระบอบเผด็จการของ ซิงมันรี โคสำเร็จ แต่ปี พ.ศ. 2504
 พลตรี ปักจุงฮี โคทำการรัฐประหาร นับว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการชุดใหม่ ความล้มเหลวของ
 ขบวนการนักศึกษาทำให้ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์ในเกาหลี่โคฟื้นคืนชีพ ข้อผิดพลาดของขบวน

⁹⁷ ขุนทอง อินทรไทย, ความล้มเหลวของขบวนการนิสิตนักศึกษา (กรุงเทพฯ:
 สารสยาม, 2517), หน้า 16, 108.

นักศึกษาเกาหลีใต้มีอยู่หลายประการ เช่น วิชาอุดมการ มีความรู้ทางการเมืองน้อยไป เข้าใจนโยบายและบทบาทของกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ เช่น กลุ่มทหาร และพ่อค้าค่าง้าวไม้คี่พอ ปล่อยให้ มีช่องว่างระหว่างนักศึกษากับประชาชนมากเกินไป นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำขบวนการนักศึกษาเอง ได้แตกแยกเป็นพรรคเป็นเหล่า มีการคอร์ปชั่น และหวังประโยชน์ส่วนตัวในภายภาคหน้าของ บรรดาผู้นำนักศึกษา ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้นำนักศึกษาเหล่านั้นเสียคนไปตลอดชีวิต และเป็นการ ทำลายอนาคตทางการเมืองของตนเอง⁹⁸

เรื่อง อ.ช.ก.คอร์ปชั่น โดย สฟโซท ซลิตากุล ได้เปิดโปงการทุจริตของ คร.ศักดิ์ มาสุนิรันดร อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหงอย่างละเอียด และเรื่องสวะ การศึกษา โดย อารี สุทธิพันธ์ ผู้จัดทำโคกล่าวนำไว้ว่า เรื่องสวะการศึกษานี้ เป็นเรื่องที่ ชี้ให้เห็นความบกพร่อง ผิดพลาดในวงการศึกษาร่วมสมัย เพราะแต่ก่อนนี้ วงการศึกษาได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทำให้วงการศึกษาลงระเริงตนเบียดบัง ฉ้อโกง เงินและสิ่งที่จะไป บำรุงการศึกษาไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว เป็นเรื่องการฉ้อโกงในวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม ที่ พิษณุโลก แต่ละเรื่องในเล่มโคชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ ทำให้ประเทศไม่พัฒนาไป เท่าที่ควร เพราะชนชั้นปกครอง และการศึกษาของชาติยังล่าหลัง เพราะบุคคลผู้บริหารการ ศึกษา เป็นคน แต่การใช้จ่ายค่าส่วนงานก้าวร้าวรุนแรง "...พยายามชี้ให้เห็นความบกพร่อง ผิดพลาด รวมทั้งความบักขบในวงการศึกษาร่วมสมัย... วงการศึกษาได้ลงระเริงในแวดวงของ ตน สร้างความระยำคำบอนสารพัด..." .ในเล่มเดียวกัน เรื่องกากชนชั้น โดย พ.ต.ต.อนันต์ เสนาพันธ์ ได้ยกทฤษฎีของนักปฏิวัติสังคมนิยมชาวตะวันตกมาให้เห็นว่า ปัจจุบัน เป็นยุคของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เป็นยุคที่อยู่ในช่วงคอรระหว่างปลายยุคศักดินากับทุนนิยม ซึ่งการต่อสู้กำลังจะคลี่คลายไปสู่ระบบสังคมนิยม และถึงยุคของคอมมิวนิสต์ในที่สุด ในประเทศ ค่อยพัฒนา เช่น ประเทศไทย ผู้ปกครองประเทศหรือเจ้าหน้าที่รัฐบาลมักใช้อำนาจหน้าที่ของตน สร้างความได้เปรียบของนายทุนให้มากยิ่งขึ้น แล้วกดขี่ข่มเหงประชาชน แสวงหาผลประโยชน์ใส่

⁹⁸ ธัญญา ผลอนันต์, รอยเลือดในเกาหลี (กรุงเทพฯ: พระจันทร์เสี้ยว, 2517), 147 หน้า.

คน ผู้เขียนให้ข้อคิดว่า การลของว่างระหว่างชนชั้นที่จะก่อให้เกิดผลก็แก่สังคมนั้นต้องทำอย่างรอบคอบ คอยเป็นคอยไป อาศัยการเวียนรู้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วยความกล้าหาญ ออกทน และเสียสละ นักพูด นักเขียน ที่คิดว่าคนเป็นนักปฏิรูปสังคมนิยมที่เกิดขึ้นหลัง 14 ตุลาคม 2516 มักจะซุกคนโจมตีค่าประธานผู้ปกครองประเทศ และกลุ่มนายทุนอย่างไรเหตุผล พร้อมกับยุยงประชาชนผู้ใช้แรงงาน รวมพลังกันใช้การกระทำที่รุนแรง นำเอาความคิดของมาร์กเลนิน เซ กูวารา โฮจิมินห์ หรือ เมาเซตุง มาโดยไม่ศึกษาอย่างรอบคอบให้เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งไม่เหมือนกับประเทศใดในโลก นอกจากจะไม่ช่วยลคของว่างระหว่างชนชั้นแล้ว ยังทำให้ของว่างนั้นขยายทางยิ่งขึ้นไปอีก สุดท้าย ใ้ขอร้องไห้กลับประพฤตินิใหม่ ไม่ให้เข้ามาตรกรารรุนแรงเข้าแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งไม่เป็นผลก็แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทั้งสิ้น ส่วนเรื่องอื่น ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับครู วิทยาลัยครู และกรมฝึกหัดครู เช่น ระบบหรือบุคคล โดย อารี สุทธิพันธ์ ขยะทางการศึกษา โดย อานาจ เย็นสบาย ชี้กลาบนความเปลี่ยนแปลง โดย วิรุณ ทั้งเจริญ นอกจากนี้ เป็นหนังสือของนักศึกษาวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม ส่งถึงคณะกรรมการจเงิน (ค.ท.ง.) พิษณุโลก เรื่องการใช้จ่ายเงินของวิทยาลัยครูไม่เป็นไปตามความเหมาะสม แดงการณของนักศึกษาวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก บันทึกการพบแขกผู้มีเกียรติของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 และบทความจากวารสารและหนังสือพิมพ์⁹⁹

เรื่อง อ.ค.ร.อันตราย โดย อนันต์ เสนาพันธ์ ผู้เขียนต้องการเสนอความคิดเห็นเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบราชการในกรมตำรวจ โดยผ่านทางสื่อมวลชน เพราะผู้เขียนทราบว่าถ้าจะเสนอความคิดเห็นของเขาไปตามลำดับชั้น ข้อคิดเห็นนั้นอาจจะไม่ได้รับการพิจารณา ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เขียนอาจจะไม่ปลอดภัย จะได้รับอันตราย โดยประชาชนส่วนมากจะไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริง ถึงแม้มีตัวอย่างมาแล้ว เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงอธิบดีกรมตำรวจ ทั้งแก่ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ตำรวจมักจะขำนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม เพื่อป้องกันความผิดความเลวของพวกตน มักกอบโกยผลประโยชน์ให้ตนเอง

⁹⁹ อารี สุทธิพันธ์ และคนอื่น ๆ, สว่การศึกษา (กรุงเทพฯ: ไทรมิตร, 2517), (ไม่มีเลขหน้า).

แม่เหฎการณหลัง 14 ตุลาคม ผ่านไปแล้ว ภาพพจน์ของตำรวจยิ่งเหมือนเดิม คือเป็นเครื่องมือ
ของผู้บริหารประเทศ ซึ่งไม่ยอมให้ตำแหน่งอธิบดีและผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ แก่ผู้มีเลือกตำรวจ
อย่างแท้จริง มักมาจากทหารบก ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

...อันที่จริงพวกผมไม่ได้ถือว่าการตำรวจเป็นของเราโดยเฉพาะ
จนใครจะเข้ามาเกี่ยวข้องจะไม่โคกคอก แต่เราก็คิดว่าตำแหน่งสูงสุด
ในกรมตำรวจก็น่าจะโคกแก่ตำรวจอาชีพ หรือถ้าจำเป็นตองมาจาก
ที่อื่นก็ขอใ้มาเป็นตำรวจด้วยกัน ไม่ใช่เป็นทหารควย เป็นนัก
การเมืองควยในขณะเดียวกัน เพราะไม่มีใครสามารถบอกได้ว่า
ในอนาคต ประชาชนกับนักการเมืองหรือทหารไม่มีการช้กแยงกัน
อีก คุณจะปล่อยให้ตำรวจมาประชาชน ขาเด็กนักเรียนกันอีกงั้น
หรือ...¹⁰⁰

เรื่องของน้ำพุ โดย สุวรรณี สุคนธา และคนอื่น ๆ เรื่องนี้เดิมเป็นหนังสืองานศพ
ของบุตรชายของนักประพันธ์ศรีมีชื่อ เป็นเรื่องที่เปิดเผยในสิ่งที่บุคคลส่วนมากปิด เป็นหนังสือ
ที่ขายดี ต้องพิมพ์ถึง 3 ครั้ง เนื้อเรื่องมีงานเขียนของนักประพันธ์ผู้เป็นมารดา ซึ่งเขียนถึง
น้ำพุตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ มีจดหมายที่น้ำพุเขียนถึงมารดาในทำนองบันทึกประจำวันเมื่อไปรักษาตัว
ที่สำนักสงฆ์เขากระบอง จังหวัดสระบุรี และมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด¹⁰¹

เรื่องเงินรบฎี่ปุ่น โดย อ. อธิพิล เป็นหนังสือภาพมีคำบรรยาย เพื่อเผยแพร่ลัทธิ
การเมือง กล่าวถึงผู้ปุ่นยี่คครองแผ่นดินจีน เมื่อ ปี ค.ศ. 1942 หน่วยจรรยาของจีนได้
ทำการต่อต้าน โดยใช้ตำรวจารรบ เรื่อง "สงครามยี่คเยื่อ" แต่งโดย เหมาเจอตง เป็นคู่มือ
มีกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น กลยุทธ์แบบนกกระจอกกวนสุนัข เมื่อจบเรื่องสำคัญที่ใช้เป็นชื่อเรื่อง
แล้ว จะมีบทความอีกหลายเรื่อง กล่าวถึงจุดบกพร่องของสังคมไทย เช่น การเกณฑ์ทหาร

¹⁰⁰อนันต์ เสนาชันซ์, อ.ท.ว.อันตราย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โพธิ์สามต้น, 2517),
หน้า 13.

¹⁰¹สุวรรณี สุคนธา และคนอื่น ๆ, เรื่องของน้ำพุ (กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น,
2517) (ไม่มีเลขหน้า).

และเรื่องราวของบางประเทศ เช่น อิสราเอล ตัวอย่าง เรื่องมารู้เรื่องยิวกับอาหรับ
ให้ถูกต้องเสียที

อิสราเอล ถ้าจะให้พูดกันอย่างไม่ต้องเกรงใจกันละก็ต้อง
บอกว่า "ประเทศนี้ไม่ว่าจะมีขึ้นในโลกเลย"

เมื่อมันถูกเข่นไต่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการพิสูจน์ให้มนุษยชาติทราบ
ซึ่งถึงยุคที่ว่ "เงินคืออำนาจ อำนาจคือความยุติธรรม" ปัญหา
ทุกอย่างจึงน่าจะแก้ด้วยเงินที่ถูกวิธี

แต่ความบ้คชบก็ไต่เกิดขึ้น เพราะการูใช้เงินที่ผิดวิธีนั้นแหละ
แทนที่จะเอาเงินมากมายมหาศาลไปใช้จ่ายให้ชีวิตอยู่อย่างมีสุข
แต่เงินเหล่านั้นก็กลับนำไปซื้ออาวุธนำมาประหารมนุษยด้วยกัน... 102

เรื่องคอมฯ ที่รัก โดย อนันต์ เสนาชันซ์ และคนอื่น ๆ เป็นหนังสือขายดีที่สุดเล่ม
หนึ่งในปี พ.ศ. 2517 พิมพ์ถึง 4 ครั้ง ๆ ละ 10,000 เล่ม ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำ
ว่า คอมมิวนิสต์นั้นเป็นเพียงศัตรูทางความคิด เขาก็ปรารถนาจะสร้างสรรค์สังคมไทยไปสู่
ความเจริญและความสุขเช่นเดียวกัน เพียงแต่เดินกันคนละทาง จึงควรเปิดโอกาสให้ฝ่าย
คอมมิวนิสต์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ให้ความรู้เรื่องคอมมิวนิสต์แก่ประชาชน แล้ว
ให้ประชาชนเลือกทางเดินเอง จึงจะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เนื้อเรื่องในหนังสือเล่มนี้
ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย มูลเหตุจูงใจให้ราษฎร
เป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และนำคำแถลงของคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
ไทยจากวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งสนับสนุน
เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม มาลงโดยละเอียด¹⁰³ ตัวอย่างเนื้อหาในเรื่อง คือ

102 อ. อธิพิล, จีนรบญี่ปุ่น..., หน้า 75.

103 อนันต์ เสนาชันซ์, คอมฯ ที่รัก (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โพธิ์สามต้น, 2517),
336 หน้า.

ครั้งแรกที่ข้าฯ ไต่ยื่นชื่อเจ้า
 ข้าฯ ก็รู้สึกขนพองสยองเกล้า ทั้งเกลียดชัง ทั้งกลัว ทั้งขยิบแสบ
 เขาวาเจ้า เขียมโหดทารุณ ไซเลห์เหลี่ยมหลอกดวงอย่างไร
 มนุษยธรรม
 เจ้า เสียสละ เจ้าอุทุน เจ้าชู้สุดศรัทธา
 เจ้า เป็นคนดี เจ้าไม่เคยพุดจาชู้ตะคอก
 เจ้า ไม่เคยรังแก เจ้าไม่เคยข่มเหงลูกเมีย พุณข้าฯ
 เจ้า ไม่เคยอยากใครของใคร แมแต่เขมเพียงเลมเดียว
 เรา ไต่ร่วมต่อสู้กัน คนละที คนละวิธี และคนละทิศทาง แต่มี
 จุดหมายเดียวกัน
 และเราก็ไต่มันมาแล้ว สิทธิ เสรีภาพ ที่เราต้องการ
 เรามารวมปลุกมันให้งูม รวมนกันขยายพันธุ์ให้แพร่หลาย
 จะไม่ดีกว่าหลบซ่อนอยู่ในป่าหรือ ค่อม ฯ....ที่รัก

บันเทิงคดี

หนังสือปกอ่อนประเภทบันเทิงคดี เริ่มมีเนื้อหาที่มีสาระมากขึ้นในปัจจุบัน เป็นคั่นว่า
 นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ ที่ให้แนวคิดก้าวหน้า เช่น ชุกแหมแลคซี ซึ่งจัดทำโดยชุมนุมวิชาการ
 คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ้าเป็นหนังสือปกอ่อนประเภทรวมเรื่องสั้นจะ
 สะท้อนชีวิตจริงในแต่ละสังคม เช่น เรื่องเสื้อครุยสีค่า และเรื่องปริญญาสีขาว โดย เฉลิมศักดิ์
 ศิลภาพร และเรื่องหนุ่มหน้ายศจัมบิ๊ว โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ เป็นเรื่องชีวิตในมหาวิทยาลัย
 เรื่องผ้าผูกคอสีค่า โดย พลกุล อังกนิษฐ์ เรื่องมือที่เปื้อนชอล์ก โดย นิมิตร ภูมิถาวร เรื่อง
 ความบ้ามาเยือน เป็นเรื่องสะท้อนชีวิตครู และชีวิตชาวชนบท นอกจากนี้ ยังมีเรื่องสั้นสะท้อน
 ให้เห็นชีวิตของคนหลายอาชีพ เช่น เรื่องยอกทนาย โดย วิวัฒน์ รุจतिकัมพร เรื่องข้างวัด
 โดย ประสภ เรื่องพ่อเป็นตำรวจ โดย ฬภรณ์ ปิ่นเฉลียว เรื่องเซลล์แมนเมืองหลวง โดย
 อัน สัตหีบ และเรื่องหัวอกนายอำเภอ โดย ปัญญา ฤกษ์อุไร เป็นต้น นอกจากนี้มีนวนิยายแปล
 เรื่องแผ่นดินของเรา แปลโดย โคทม และพรทิพย์ และเรื่องโจนาธานลิฟวิ่งส์ตันนางนวล
 แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เนื้อหาสะท้อนชีวิตของคนในสังคมที่ยึดมั่นกับกฎเกณฑ์เก่า นว
 นิยายไทยระยะปลายปี พ.ศ. 2517 มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นชีวิตที่เอารัดเอาเปรียบกันใน
 สังคมของชนบท

ตัวอย่างเรื่องบันเทิงคดีในปัจจุบัน

นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่องเด็ก ๆ จากแกแลคซี่ 1 และ 2 แปลโดย ชีรบุทท บุญมี หนังสือเล่มนี้ได้นำเรื่องจากหนังสือแกแลคซี่ 1 และแกแลคซี่ 2 ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2513 ที่ขาดตลาดไปแล้วมาจัดพิมพ์ใหม่ตามคำขอร้องของผู้อ่าน เรื่องที่นำมาจัดพิมพ์มี 4 เรื่อง¹⁰⁴ เช่น

เรื่องมนุษย์ใหม่ แปลโดย คอน โศก เป็นเรื่องของนักมนุษยวิทยาที่มีความเห็นว่าการสร้างแวคคอมตี มนุษย์ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีคุณภาพดีมากด้วย รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนโครงการนี้ โดยนำเด็กมาจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลก สร้างเมืองใหม่ให้อาศัย จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดในโลก ไม่ให้มีสิ่งเลวจะฝังใจเด็ก ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จอย่างดียิ่ง ได้มนุษย์เผ่าพันธุ์ใหม่ที่มีปัญญาเลิศ เด็กเหล่านั้นมีความสามารถพิเศษเกินมนุษย์ มีอำนาจพิเศษในจิตใจ สามารถนำทฤษฎีสูง ๆ มาสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เกินความสามารถที่มนุษย์ธรรมดาจะทำได้ เช่น สร้างกำแพงที่มีอุณหภูมิสูงมากที่ตัดตนเองออกจากโลกภายนอก เด็กเหล่านั้นสามารถใช้อำนาจจิตของตนอ่านจิตใจซึ่งกันและกันได้ แต่ในที่สุด เนื่องจากความพิเศษนี้ทำให้เลขาธิการความมั่นคงแห่งชาติตกใจมาก เพราะเกรงว่าความสามารถเหล่านี้จะเป็นอันตราย จึงสั่งให้ฆาตกรเด็กเหล่านั้นทั้งหมด

เรื่องลูกบิลเลียด แปลโดย ชีรบุทท บุญมี จาก Billiard Ball ของ Issac Azimov เป็นเรื่องของนักทฤษฎีและนักปฏิบัติ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยเดียวกัน เคยนอนร่วมห้องเดียวกัน มีอายุเท่ากัน นักทฤษฎีได้รับรางวัลโนเบลถึงสองครั้ง และเป็นที่รู้จักเฉพาะบุคคลในวงการวิทยาศาสตร์ ส่วนนักปฏิบัติ เป็นบุคคลที่ร่ำรวยและเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก แม้เขาจะเล่นบิลเลียดด้วยกันอยู่เสมอ แต่ผู้รู้สามารถจะทราบได้ว่าเขาเล่นกันอย่างเอาเป็นเอาตาย และไม่มีแววแห่งมิตรภาพเหลืออยู่เลย เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น คือ นักปฏิบัตินำทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอส์ไตน์มาใช้ ทำให้ลูกบิลเลียดมีสนามโน้มถ่วงเป็นศูนย์ เพื่อ

¹⁰⁴ ชีรบุทท บุญมี, เรื่องเด็ก ๆ จากแกแลคซี่ 1 และ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2516), 166 หน้า.

เป็นการชมความมีชื่อเสียงของนักทฤษฎีให้สมกับความเด่น เขาได้ให้ประชาชนเข้าชมและถ่ายทอดทางโทรทัศน์สามมิติด้วย เมื่อนักทฤษฎีมาถึง เขาจึงให้เป็นคนทดลองให้ประชาชนดูเป็นคนแรกเกี่ยวกับปฏิกิริยาของวัตถุกับสนามโน้มถ่วงที่เป็นศูนย์ โดยใช้ลูกบิลเลียดเป็นวัตถุนั้น แต่นักทฤษฎีก็คิดว่ายิ่งกว่า เขาวางลูกบิลเลียดลงใช้ไม้แทง ลูกบิลเลียดกระทบขอบโต๊ะแล้วสะท้อนไปที่หลุมซึ่งมีสนามโน้มถ่วงเป็นศูนย์ เกิดแสงสว่างวาบและเสียงก้องดัง มีกลิ่นฉุนใหม่ คนที่อยู่ในเหตุการณ์และประชาชนทั่วโลกเห็นจากจอโทรทัศน์พร้อมกันว่านักปฏิบัติยังนั่งอยู่ท่าเดิม แต่ถกทรงหัวใจมีรูเท่าลูกบิลเลียดทะลุออกไป หัวใจหลุดออกไป แสงให้เห็นถึงสมองของนักทฤษฎีทำงานอย่างรวดเร็ว เพราะแรงกดดันจากการคุกคามของนักปฏิบัติ ผลักดันให้เขาสามารถเข้าใจทุกอย่าง และแก้แค้นได้สาสม

นวนิยายอิงธรรมชาติ มีผู้เขียนหลายคน เช่นแพรวเยื่อไม้ พุทธศาสนิกชน และปัญญาชนนักศึกษ เป็นต้น เรื่องที่ได้รับการจัดพิมพ์มากถึง 6 ครั้ง รวม 29,000 เล่ม คือ เรื่องสั้นชุดหลวงตา โดย แพรวเยื่อไม้ เนื้อเรื่องนำมาจากชีวิตในสังคมปัจจุบัน แล้วสอดแทรกธรรมะให้ผู้อ่านได้ศึกษาอย่างไม่รู้ตัว สร้างความรู้สึกรักดีชอบใจองงามขึ้นในคน เช่น เรื่องบุญหลง มีเรื่องว่า มีคนนำบุญหลงมาฝากหลวงตาเลี้ยงตั้งแต่เล็ก ๆ เมื่อโตขึ้นใครสักคนไปรบเวียตนามก่อนจะไปหลวงตากับบุญหลงได้ถกเถียงกันว่า

"หลวงตาครับ สมมุติว่าทางราชการนิมนต์หลวงตาไปเทศน์ที่เวียตนาม หลวงตาจะเทศน์อย่างไร"

หลวงตามองหน้าบุญหลงควยควงตาแจ่มใส บุญหลงรู้ร่าทานเริ่มสนใจและไขความคิแล้ว

"ก็เทศน์เรื่องฆาตวิฆะ" หลวงตาตอบหลังจากคิอยู่นาน

"แล้วกัน ทำไมไม่ไปเทศน์อยู่ยงนั่นละหลวงตา"

"แล้วเอ็งจะให้เขาไปเทศน์ ห้ามไม่ให้เขาฆาตกัน มันจะสำเร็จหรือไอบุญหลง"

"งั้นหลวงตาก็ก็น่าไปยงให้ทหารทำบาปนะซี"

"การฆาตที่ไม่บาปก็มีนี่หว่า"

"ฆาตอะไรกันครับ ที่ไม่บาป"

"ก็ฆาตกิเลสอย่างไรละ"

"เวียตกง คอมมิวนิสต์ เป็นตัวกิเลสหรือครับ ?" ... 105

รวมเรื่องสั้นของจีน เช่น เรื่องจากเหมยถึงพลับพลึง¹⁰⁶ เนื้อเรื่องไค้สะท้อนชีวิตให้เห็นความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นของชาวจีนในไทย เช่น เรื่องทุเรียน โดยเสิ่นผู้ ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2505 ในหนังสือพิมพ์กึ่งฮัวยิกเป้ารายวัน ก่อนที่จะรวมพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อน มีเนื้อเรื่องย่อว่า นายหวู เป็นเสมียนในบริษัทแห่งหนึ่ง ทำงานเลี้ยงครอบครัว 7 คนอย่างซัดสน วันหนึ่งเห็นลูกยืมมองคูพวกเศรษฐีรับประทานทุเรียนแล้วแย่งชิงทุเรียนจากมือของลูกสาวเศรษฐี เป็นเหตุให้เขาอนไม่หลับสมองสับสน วันรุ่งขึ้นจึงนำนาฬิกาข้อมือไปจำนำและซื้อทุเรียนมาหนึ่งใบ ขณะที่กำลังข้ามถนนจะเข้าบ้านก็ถูกรถชนจนสลบไป

อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ความรู้ทางประเพณีความเชื่อถือเก่า ๆ ของจีนเกี่ยวกับคู่บ่าวสาวคือ เรื่องคืนวิวาท์ โดย หันซังอิว นำจากหนังสือรวมเรื่องสั้น "จีนเท่ออี้ไค้" พิมพ์ในฮ่องกงเมื่อ พ.ศ. 2505 มีเนื้อเรื่องย่อว่า เมื่อเสร็จพิธีแต่งงานแล้ว ก่อนจะเข้านอน เจ้าสาวไค้รับคำแนะนำจากมารดาและเพื่อนให้เปิดตู้เสื้อผ้าของสามีเป็นคนแรก เพื่อวันข้างหน้าเขาจะไค้ไม่มีความลับกับหล่อน ต้องตรวจคนกระเปาะเสื้อกางเกงของเขาให้ถี่ถ้วน เพื่อวันข้างหน้าเขาจะไค้มอบเงินทองให้ใช้สอยอย่างเพียงพอ และให้เหยียบรองเท้าของเจ้าบ่าวสักครั้ง เพื่อวันข้างหน้าเขาจะไค้อยู่ในโอวาท ปรากฏว่าเจ้าสาวเปิดตู้เสื้อผ้าของเจ้าบ่าวไม่ได้ พร้อมกับเห็นเขาเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ และเดินเท้าเปล่าเข้ามาในห้อง เพราะเจ้าบ่าวก็ได้รับคำแนะนำเช่นกัน เจ้าสาวโกรธ และเกิดทะเลาะและแยกทางกันตั้งแต่คืนนั้น

นวนิยายจีนกำลังภายใน เป็นนวนิยายที่นิยมกันในหมู่นักอ่านผู้ชาย นับตั้งแต่จำลอง พิศนาคะ ไค้แปลและเรียบเรียงเรื่องมังกรหยก เป็นต้นมา มีผู้แปลและเรียบเรียงเรื่องจีนออกมาอีกมาก บางคนได้รับความสำเร็จ บางคนแปลได้เรื่องเดียวต้องเลิกไป อาจเป็นเพราะสำนวนการเขียนไม่ถูกใจผู้อ่าน ว. ณ เมืองลุง ได้รับความสำเร็จมากกว่าผู้อื่น สองเรื่องแรกที่ได้รับความสำเร็จคือ เรื่องกระบี่ล้างแค้น และกระบี่จอมภพ โดยเฉพาะ

¹⁰⁶ส. ศรีประชา และคนอื่น ๆ, จากเหมยถึงพลับพลึง (พระนคร: วรรณศิลป์, 2516), 202 หน้า.

กระบี่จอมภพใช้สำนวนในรูปการ เจริญมากขึ้นเหมือนนวนิยายทั่ว ๆ ไป และดำเนินเรื่องได้ รวดเร็ว ปัจจุบันนี้ น.นพรัตน์ เป็นนักแปลและเรียบเรียงเรื่องจีนที่มีสำนวนคล้ายคลึงกับ ว. ๓ เมืองลุง และได้รับความนิยมมากเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเรื่องจีนกำลังภายใน เช่น จอมคาบทักษิณ แปลและเรียบเรียงโดย ว. ๓ เมืองลุง มีเรื่องย่อดังนี้ น้ำตอซีเลียด เป็น ผู้นำบุลิมภาคเหนือ บักเกี่ยมเทียตงฮัว เป็นผู้นำบุลิมภาคใต้ ทั้งสองเป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อ มา น้ำตอซีเลียดได้เสียชีวิต เพื่อรักษาชีวิตของบักเกี่ยมเทียตงฮัวไว้ บักเกี่ยมเทียตงฮัว ได้ออกตามหาภรรยาของน้ำตอซีเลียด ซึ่งกำลังตั้งครมภักด้วยความรู้สึกรักในบุญคุณที่เขาได้ช่วย ชีวิตไว้ 15 ปีต่อมา บักเกี่ยมเทียตงฮัวพบเทพธิดารุ่งลาย อังเมียวเหมียว กับบุตรชายชื่อยู ซึ่ง เป็นภรรยาและบุตรของศัตรูเขา เข้าใจว่าเป็นภรรยาและบุตรของเพื่อนรัก จึงนำมา เลี้ยงดูและฝึกวิชาต่าง ๆ ให้ ส่วนภรรยาของเพื่อนรักนั้นความจริงปลอมตัวมาเป็นแวมเม ของบุตรสาวบักเกี่ยมเทียตงฮัว และอยู่ในบ้านนั้นเองพร้อมกับบุตรชายชื่อ ซีก้อ เพื่อรอโอกาส แก่แก่ เพราะเข้าใจผิดว่าบักเกี่ยมเทียตงฮัวเป็นผู้ฆ่าสามี นางและบุตรชายได้หนีออกจาก บ้านไปเมื่อบักเกี่ยมเทียตงฮัวรับภรรยาและบุตรของศัตรูเข้าบ้าน แล้วไปช่วยเหลือหลานของ เจ้าของเกาะลิกลับแห่งหนึ่ง ได้อาศัยและฝึกฝีมืออยู่ในเกาะแห่งนั้นจนมีฝีมือเป็นเลิศ และได้ ช่วยผู้มีพระคุณต่อสู้ศัตรูจนชนะ ฝ่ายชื่อยูได้ดำเนินแผนร้ายต่อไปจนบักเกี่ยมเทียตงฮัวทราบ ความจริง และมีโอกาสได้ทดสอบโลหิตกับกระดูก ทำให้ทราบว่า ซีก้อคือบุตรชายของน้ำตอซี- เลียดแน่นอน จึงเสียใจมาก มารดาของซีก้อเมื่อทราบว่าเข้าใจผิดก็เสียใจ ในที่สุดซีก้อ ซ้ำชื่อยูได้สำเร็จ แล้วสนับสนุนให้บุตรของเพื่อนรักคนหนึ่งของบิก้าเป็นผู้นำบุลิมกนต่อไป ส่วน ตนเองได้หลบหน้าและอยู่กินกับภรรยาอย่างสงบสืบไป¹⁰⁷

นวนิยายจีนกำลังภายในเป็นเรื่องสืบสวนคดีที่ซับซ้อน ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้มีฝีมือ เป็นเลิศ ตอนต้นมักจะได้รับความลำบาก ประสบความล้มเหลวอยู่เสมอ แต่การที่มีคุณธรรม น่าใจ เสียสละ การหุ้ญอ่าวโส บูชาบุรพการี เป็นบุตรที่อยู่ในโอวาท ทำให้มีบุญวาสนาใน ภายหลัง แสดงให้เห็นว่าทำความดียอมรับผลดี ในตอนสุดท้าย ตัวเอกของเรื่องจะหลบ

¹⁰⁷ว. ๓ เมืองลุง (ชิน บำรุงพงศ์), จอมคาบทักษิณ พระนคร : ประพันธ์สาส์น, 2517), 26 เลม.

ความวุ่นวายออกไปอยู่ตามลำพัง ปล่อยให้ผู้อยู่ข้างหลังวิพากษ์วิจารณ์สรรเสริญต่อไป ส่วนผู้ที่ออกทุกข์ แม้จะมีฝีมือเลิศสักเท่าใดก็จะมีแพ้ไปในที่สุด เล่ห์กลต่าง ๆ ในเรื่องคล้ายคลึงกับการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบัน คนที่ไม่มีอำนาจวาสนามักถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ ถ้ามีอำนาจวาสนา ผู้นั้นก็จะหมอบคลานเข้ามาหา ทุกคนทราบดีแต่ทำอะไรลงไปไม่ได้ จึงอยากให้ผู้ที่มีความสามารถ มีความดี มาจัดการแทนตน

นวนิยายแปล ส่วนมากแปลจากเรื่องเอกของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียง เช่น รวมเรื่องสั้นของ โอ เฮนรี แปลโดย ป. มหาพันธ์ ชุควรรณกรรมเอกของโลก แปลโดย พิษัยรัตน์ประทีป เรื่องเพชรน้ำหนึ่งแห่งสกอตแลนด์แปลโดย พล.ต.ท. พจน์ เกษะนันท์ และเรื่องไข่มุกมหาภัย โดยจอห์น สไตน์เบิร์ก แปลโดยวารินทร์ สิ้นสูงสุด และวาสุเทพ วรุตจิต เป็นต้น ในระยะหลังนี้นิยมนำเรื่องจากภาพยนตร์มาแปลและจัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อน เช่น เรื่องป่าปิศาจ แปลโดย ธนิต ธรรมสุคติ เรื่องวันลอบสังหาร แปลโดย ธนิต ธรรมสุคติ เรื่องเชอร์บีโก้ ตำรวจอันตราย แปลโดย พงษ์ พินิจ เรื่องหมอดีเอกซอร์ซีสต์ แปลโดย พิณ ผาคอ และเรื่อง เดอะกอดฟาเธอร์ เจ้าพ่อมาเฟีย แปลโดย นายตำรวจ เมืองใต้ เป็นต้น

เรื่อง โจนารานดิฟวิงสตันนางนวล แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ชีวิตของนางนวล โจนาราน คือภาพสะท้อนของชีวิตคนในสังคมที่ยึดมั่นอยู่กับกรอบ หรือกฎเกณฑ์ที่เก่าและแคบ ไม่ยินยอมที่จะให้มีการนอกกรอบ หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ชีวิตของกลุ่มนางนวล โจนารานที่ดำเนินอยู่ซ้ำซากจำเจ ก็อรอคอยเศษอาหารจากกองขยะหรือปลาเน่า ๆ ที่ชาวประมงโยนให้วันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่มีนางนวลตัวใดมีความคิดว่าจะใช้ปีกซึ่งตัวมีอยู่ บินออกไปจากการแสวงหาอาหารอันโอชะที่อื่นอีกเลย พอใจแต่สภาพเดิมของมันเท่านั้น ผิดกับนางนวล โจนาราน ซึ่งเป็นนางนวลตัวเดียวในกลุ่มที่คิดว่า มันมีปีก มันจะต้องใช้ปีกนี้บิน บินให้ไต่สูง เร็ว และไกล โจนารานไม่ย่อท้อแม้ต้องพบกับอุปสรรคหลาย ๆ อย่าง เช่น ถูกกล่าวหาว่าเป็นนกนอกคอก ถูกขับไล่ให้ไปอยู่ตามลำพังที่หน้าผา โจนารานก็บินดี และพยายามฝึกบิน ครั้งหนึ่งโจนารานบินพลาดตกลงลงมาและจมดิ่งลงสู่ทะเล บังเอิญได้อาศัยดังไม้เก่า ๆ ที่ลอยอยู่ แล้วพยายามอีกเป็นครั้งสุดท้าย

ควยदारเรียกกำลังใจของตนเอง ในที่สุดโจนาธานก็บินได้จริง ๆ บินได้สูง ไกล และเร็ว ทำให้ได้พบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ในท้องฟ้า ไก่กินอาหารสด ๆ และสิ่งที่โจนาธานภูมิใจที่สุด คือ ไก่เพื่อนที่เข้าใจกันและเข้าร่วมในการฝึกบินควย ต่อมา โจนาธานมีลูกศิษย์นางนวลอีกหลายตัว พฤติกรรมของโจนาธานกับเพื่อนและศิษย์ เป็นพฤติกรรมของผู้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และแสวงหา เปรียบเหมือนกับมนุษย์ที่กล้าพอที่จะฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อการหลุดพ้นจากสิ่งกักคั้น หรือสิ่งแวคล้อมที่เลวกว่า ไปสู่ที่ที่คิดว่า จากทัศนที่ว่า "...จงค้นหาว่าเธอรักจะทำอะไร แล้วก็ทำสุดความสามารถให้บรรลุผลสำเร็จ..."¹⁰⁸

หนังสือบทกวี มีบุคคลกลุ่มหนึ่ง เช่น จาง แซ่ตั้ง ก็พร้อม ไซยวงศ์เกียรติ และ อภิชชาติ ศักดิ์ชลาธร นิยมเขียนบทกวีมากน่าจะเป็นเพราะความคึกคักใหม่ ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ของนักเขียนรุ่นใหม่ ไซ่ถ้อยคำสื่อสารอันก่อให้เกิดผู้อ่านนึกเห็นภาพได้สวยงาม มีจินตนาการได้กว้างไกล มีความรู้สึกสะเทือนใจที่เข้มข้นและลึกซึ้ง ดังตัวอย่างบทกวีซึ่งเป็นวรรณคดีจีนที่ยกย่องกันว่าซาบซึ้งมาก คือ

ไปเก็บกก

ฉันกับเธอคืนแต่เช้ามีก
ลงเรือไปเก็บกก
เราไปทีนั้น
เราไปทีนี้
ตั้งแต่เขาจุนคำ
โลกกมาไม่ถึงกำมือ

เหตุที่ได้รับความนิยมยกย่องมาก เพราะทำให้คนอ่านมีจินตนาการ สามารถเติมความหมายที่อยู่ในช่องว่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น ทำให้คิดว่าฉันกับเธอคือใคร ซึ่งน่าจะได้แก่หญิงชายคู่หนึ่ง และเมื่อนึกถึงประเพณีจันตังเค็มแล้ว สองคนนี้จะ เป็นใครมิได้ นอกจากคู่

¹⁰⁸ชาตวิทย์ เกษตรศิริ (ผู้แปล), โจนาธานลิฟวิ่งส์คันทันนางนวล, โดย ริชาร์ด บาค (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บพิศ, 2517), หน้า 124.

สามีภรรยาหนุ่มสาว การที่แหวะไปทีนั้นทีนั้น ก็เพราะหนุ่มสาวคู่นี้มีความสุขขึ้นด้วยการอยู่
 กันอย่างเสรี และทำความรู้จักคุ้นเคยกันฉันท์คู่แต่งงานใหม่ ๆ เพราะเป็นประเพณีเงินที่หนุ่ม
 สาวไม่มีโอกาสได้ทำความคุ้นเคยกันมาก่อนแต่งงานเลย การไปเก็บกมมาทำเสื่อก็คือการ
 ไปหาเครื่องเรือนในการตั้งครอบครัวใหม่ การที่บทกวีนี้เป็นวรรณคดี ก็เพราะถ้อยคำเพียง
 สั้น ๆ เท่านั้น ทำให้คนจินตนาการไปได้อย่างกว้างขวาง ถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหนุ่มสาว
 คู่นี้¹⁰⁹

บทกวีของ จาง แซ่ก้ง นิยมใช้คำสั้น ๆ แต่มีความหมายกว้างไกล เช่น

คนขาว

ลูก
 เกินไป
 ท้องนา

ยืนดู
 ซากคนขาว

กลางแสงแดด

ณ สู่สานกลางท้องนาแห่งนี้

คนขาว

ยืนตนตายตากแดด

คนขาวละลายสละตน

เพื่อมนุษย์

อยู่เกิดต่อไป

ยืนตนตายเต็มทั่วท้องทุ่ง¹¹⁰

¹⁰⁹ กุหลาบ มัลลิกะมาส, เรื่องเดิม, หน้า 2 - 3.

¹¹⁰ จาง แซ่ก้ง, แม่กับลูก (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสยามการพิมพ์, 2515),
 หน้า 97.

เกินนับ

ลูก
 เกิน
 เทียวในสวน
 เกินนับ
 คอกไม้สี่ขา
 คอกที่หนึ่ง
 คอกที่สอง
 คอกที่สาม
 คอกที่ดี
 แม่จ๋า
 คอกไม้สี่ขาคอกนี้
 แมลงกั๊กกินจนเป็นรู¹¹¹

บทกวีของ อภิชาติ ตักศิลาธร เรื่องคนหนุ่มคองกล้า ไม่มีเลขหน้า

โรงเรียน

ฉันเกลียดการไปโรงเรียน

นาน ๆ
 มันทำให้ฉันรู้สึกว้า
 ฉันไม่มีคา

หนู
 ครูบอกว่า
 ครูกำลังสอน
 นั่งเงียบ ๆ

ฟังครูพูด
 ไม่อยากเรียน
 ออกไปนอกห้องได้
 หนูจึงออกมานอกห้อง
 ไม่ใช่หนูไม่อยากเรียน
 เขาควรให้หนูพูดบ้าง

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103.

นวนิยายร้อยกรอง เรื่องเราชนะแล้วแม่จ๋า โดย นายผี (อัสนี พลจันทร์) เป็น
 ผู้ประพันธ์ แต่งเป็นคำฉันท์ ตอนที่ 1 สัททวิภักติกถัมภ์ ตอนที่ 2 กาศย์ยานี ตอนที่ 3
 กาศย์มัจฉ และตอนที่ 4 กาศย์ยานี เนื้อหาแสดงถึงการต่อสู้ของกรรมกรกับนายจ้าง เนื้อ
 เรื่องมี 4 ตอน ตอนที่ 1 แม่ ตอนที่ 2 พี่ ตอนที่ 3 ลูก และตอนที่ 4 และนั่นใครหนอ?
 เริ่มเรื่องในคืนวันหนึ่งแม่กำลังดูแลลูกชายที่เจ็บหนัก แต่ไม่มีเงินไปหาหมอเพื่อรักษาพยาบาลหรือ
 แม่แต่จะซื้อยา บทร้อยกรองจึงคร่ำครวญแสดงความทุกข์โศกของแม่ ซึ่งมีลูกสาวอีกคนหนึ่ง
 เป็นกรรมกร ทำงานตรากตรำเลี้ยงแม่และน้องชาย ได้รับความแรงอย่างไม่ยุติธรรม เพราะ
 นายจ้างโหดเหี้ยม ตอนที่ 2 กล่าวถึงเวลาเช้า แม่ปลุกลูกสาวให้ไปทำงาน จึงทราบว่าลูก
 จะไม่ไปทำงานเพราะกรรมกรนัดหยุดงาน เธอเป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้นำกรรมกร ขณะนั้นเอง
 ชายกำลังป่วยหนัก และแม่กำลังอดหยาก ถ้าเธอไปเข้ากับฝ่ายนายจ้าง เธออาจได้รับความ
 ช่วยเหลือ แต่แม่ไม่สนับสนุนให้ทำเช่นนั้น ในที่สุด น้องชายก็ตายไปต่อหน้า ตอนที่ 3 ลูกสาว
 ได้ไปต่อสู้ร่วมกับกรรมกร และมีชัยชนะ จึงได้วิ่งเข้าบ้านเพื่อบอกแม่ว่า "แม่จ๋า เราชนะแล้ว
 ...แม่จ๋า" แต่แม่ตายเสียแล้ว ตอนสุดท้ายได้บรรยายถึงบรรยากาศในคืนนั้น มีร่างไร้วิญญาณ
 ของแม่และน้องชาย แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ ชัยชนะของกรรมกร

ปัญหาของกรรมกรเมื่อเจ็บป่วย

...หาหาย่าจะมายาแลยากับมียา

โยหยาบระฮหา	ฤาเห็น
อออหมอกบมีและนี่ใครนะจะเอน	
กูเอ้ออำนวยเป็น	ประโยชน์
คายนแม่กับมีและนี่ใครนะจะโปรค	
ลูกแม่ไพบราโมท	ฤามี

พรรณาดังคววมอดหยาก

...เปิดหม่อขาวบมีขาวตะฉิ่งตลเอาเตตา

กึ่งเฒ่าขาวอกฟุ้ง	พินาศ
ยั้งหิวยั้งจะละหอยยั้งคอยยั้งใส่จะซาก	
สิ้นหวังจะส่งญาติ	ฤายล...

บรรยายถึงการหยุดลงของกรรมกร

...สู่โรงงานงามบรร
 เกิดองกลนกรรมกร อันหยุดบอยอมทำงาน
 เป็นระเบียบเรียบร้อยเหลือประมาณ
 ถามไถไหววาม แลเอื้ออนุกุลกัน
 กรรมกรอื่นก็อำนัล
 หลายพวกหลายพัน ก็เป็นกำลังแรงใจ
 ยืนหยัดทั่วหน้ากัน
 ขบวนการไกร กระเริกกระการกำลัง
 ศึกษาสามัคคีสัง
 เกตสูงเคราะห์ทั้ง พัทธการกระทำโฆษณา ฯ
 หนักหน่วงทวงที่ตีตรา
 ครึ่งหลายเวลา กำลังบอลคือเลว...

เมื่อได้ชัยชนะแล้วได้วิ่งไปหาแม่

...คว้าลูกกรก็มีชัย
 คอแดนไป คงคอยกระเคื่องคล้ายตรอม
 จะมีหิวโหยระหายผายผอม
 เพื่อแม่ผู้จอม ใจลูกจะเริงแรงกมล
 จะมีแพแก่ทุขทรพล
 จะยืนยาวชน มายุนิยมชมเชย
 รุว่าลูกมีชัยไฉนเลย
 แมร์กลูกเอย จะออกเกษมเปรมปราว
 ขึ้นคึกคึกขึ้นคั้นไป
 ขึ้นจักเข้าใจ ว่าแมยังมีชีวา
 เคียดกลุ่มอุมแม่มชื่อนมา
 กระซิบ... "แม่จา เราชนะแล้ว...แม่จา"¹¹²

¹¹² นายผี (อัสนี พลจันทร์), เราชนะแล้วแม่จา (กรุงเทพฯ: คนหนุ่ม, 2517),
 หน้า 2, 5, 32, 38.

"พี่ป้าน้ำอาวที่แควรวุ ผมไม่ได้คิดไว้ก่อนว่าจะได้รับเกียรติจาก
จากพี่น้องให้รับตำแหน่งนี้ จึงรู้สึกตื่นตะเน และยังคงคิดไม่ออกว่า
ควรจะทำอะไร ผมเป็นรุ่นลูกหลานของท่าน ขอให้เรียกชื่อ ยอ
เกรงใจ ตำแหน่งทุกชั้น ล้วนเป็นผู้รับใช้ประชาชน กินเงินเค็ช
จากภาษีอากรของประชาชน ผมไม่ใช่ผู้ปกครองท่าน ผมทำหน้าที่
รับใช้ ทุกสิ่งที่เป็นความมรเยน เป็นสุข เป็นความก้าวหน้า โดย
เฉพาะเรื่องการทำกิน ผมยินดีช่วยเต็มที่ ถ้ามีสิ่งใดบกพร่อง
เพราะความรูเทวไม่ถึงการรู ไม่รอบคอบ คอยวิญญูฉัยงอออนอย
ขอพี่น้องได้โปรดคิดเค็ช สั้งสอนเหมือนลูกหลานเด็ก... 113

เรื่องฟ้าบ้าน โดย ลาว คำหอม รวมเรื่องสั้น แต่ละเรื่องชี้ให้เห็นถึงทัศนะของ
ชนชั้นถูกปกครองที่มีต่อชนชั้นผู้ปกครองในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันคือ บรรดา
เจ้านายทั้งหลายไม่ว่าชั้นผู้น้อยหรือชั้นผู้ใหญ่ ล้วนแค้นองประชาชนเยี่ยงสุนัขรับใช้ และโดย
เฉพาะผู้เขียนเอง แม้ว่าจะเฝ้าพยายามแสดงออกโดยการเขียนด้วยอารมณ์ขัน แต่ก็ยังไม่
สามารถหลบซ่อนความรู้สึกชิงชัง ขมขื่น ก้าวร้าว และรุนแรงไว้ได้ ผู้เขียนไม่ได้แน่ใจให้
เห็นว่า คนไทยระดับผู้บริหารจะต้องแก้ไขปรับปรุงตนเองอย่างไร นอกจากจะเฝ้ามองดู
สภาวะเหล่านี้ด้วยใจสมเพชตลอดมา จนกระทั่งเมืองไทยได้ก้าวมาถึงระยะการเปลี่ยนแปลง
โฉมหน้าทางการเมือง เข้ามาสู่ระบอบประชาธิปไตยในระยะแรกเริ่มนี้ ผู้เขียนจึงได้ระบาย
ความรู้สึกว่าฟ้าไม่ได้กันความเหลื่อมล้ำที่เกิดอยู่ทุกวันนี้ แต่คนค่างหากที่เป็นผู้กินมันไว้ และ
สรุปว่า ชีวิตใหม่ของประชาชนจะกำลังถูกกำหนดขึ้นด้วยพลังมวลชน¹¹⁴

¹¹³ นิมิตร ภูมิถาวร, ทองนาสะเทือน (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2517), หน้า 54,
65, 67.

¹¹⁴ ลาว คำหอม (คำสิงห์ ศรีนอก), ฟ้าบ้าน (กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ,
2517), 175 หน้า.